

Людмила Кондратова

МИСТЕЦТВО

Підручник інтегрованого курсу
для 7 класу закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН
2024

УДК 7:781(075.3)
К 64

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України
від 05.02.2024 р. № 124)

ВИДАНО ЗА РАХУНОК ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

Підручник створено за Модельною навчальною програмою
«Мистецтво. 7–9 класи» (інтегрований курс)
для закладів загальної середньої освіти (авт. Кондратова Л. Г.).

Кондратова Л. Г.

К 64 Мистецтво : підручник інтегрованого курсу для 7 кл.
закладів загальн. середн. освіти / Л. Г. Кондратова. —
Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2024. — 272 с.

ISBN 978-966-10-8766-7

Зміст підручника відповідає Державному стандарту
загальної середньої освіти та Модельній навчальній програмі
«Мистецтво. 7–9 класи» (інтегрований курс), розроблений
Кондратовою Л. Г.

Для учнів та учениць 7 класу.

УДК 7:781(075.3)

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.*

Завантажуйте безкоштовний інтерактивний додаток,
використовуючи детальну інструкцію, за посиланням:

<https://edodatok.com/8766-7/>

Тех. підтримка: (0352) 52-06-07, 067-352-09-89; admin@bohdan-digital.com

ISBN 978-966-10-8766-7

© Л. Г. Кондратова, 2023
© Навчальна книга — Богдан, виключна
ліцензія на видання, оригінал-макет, 2024

Любі друзі!

Запрошую вас у чарівну подорож Країною сучасного мистецтва. Цьогоріч ви мандруватимете мистецькими шляхами України та інших країн світу й переконаєтесь, що мистецтво не знає меж і кордонів. На вас чекають цікаві зустрічі з українським фольклором і творчістю народних майстрів та майстринь, знайомство зі зразками аранжування мистецьких шедеврів та різними формами стилізації в мистецтві. Ви відкриєте для себе джазову і рок-музику, розширите свої уявлення про електронну музику й новітні танцювальні ритми, ознайомитесь із сучасними тенденціями в архітектурі, живописі, дизайні, кіномистецтві та мультиплікації. У вас буде нагода дізнатися, як митці й мисткині використовують цифрові технології в музичній та образотворчій діяльності і які види мистецтва допомагають людям формувати гарне й комфортне предметне середовище.

Здобуті знання та вміння ви будете з успіхом застосовувати як в індивідуальній творчій роботі, так і в процесі підготовки групових і колективних мистецьких проєктів. Протягом навчального року ви працюватимете над створенням ескізів для різних видів дизайну, зокрема, екстер'єру й інтер'єру житла, малих архітектурних форм, поліграфічної продукції. Перед вами відкриється чимало можливостей для розвитку здібностей і вдосконалення своїх умінь у музикуванні, співі, малюванні, ліпленні, хореографії, театралізації тощо. А ще ви продовжите працювати з додатковими джерелами, аби знаходити й використовувати потрібні енциклопедичні та мистецтвознавчі матеріали.

Бажаю вам приємних зустрічей із прекрасним!

Авторка

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

— виконай завдання

— ігровий майданчик

— послухай музику,
переглянь відео

— попрацюйте в парах,
групах

— заспівай пісню

— завдання підвищеної
складності

— хвилинка творчості

— підсумовуємо вивчене

Тема I. СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО В ЖИТТІ ЛЮДЕЙ

Урок 1. МИСТЕЦТВО ВІДЧИНЯЄ ДВЕРІ

Розкажи, яка музика найчастіше звучить навколо тебе. Чим відрізняється улюблена музика старшого покоління від музики, яку слухаєш ти?

У сучасному світі людина не уявляє себе без музики. Музика лунає під час родинних та народних свят і обрядів, у концертних залах, філармоніях, у теле- та радіоефірі, на уроках музичного мистецтва, у мережі «Інтернет», у плеєрах, приймачах, мобільних телефонах. Музика об'єднує людей різних країн, континентів і розповідає про те, що нас хвилює: почуття, емоції, взаємини з іншими, красу навколишнього світу тощо.

Відеоролик «Музичне мистецтво в нашому житті».

Поділися своїми враженнями від перегляду. Які думки, висловлені в цьому фрагменті, ти поділяєш? Що тобі хотілося б додати?

Науковцями доведено, що звукові хвилі мають вплив на психіку, фізіологію, настрій та самопочуття людини. Більшість дітей і підлітків серед багатьох видів мистецтва віддають перевагу саме музиці. Часто музику слухають як фон, коли відпочивають, займаються спортом або працюють. Серед улюблених мелодій — пісні, танцювальні ритми, класичні твори, що звучать у сучасній обробці, та багато іншого, адже кожне покоління має свої музичні вподобання.

Метрополітен-опера.
Нью-Йорк, США

Безперечно, яскравою прикметою нашого часу є нові можливості, що стали доступними широкому загалу завдяки інтернету. Тепер взяти участь у міжнародних музичних конкурсах і фестивалях, побувати на прем'єрі музичного спектаклю або на концерті улюбленого виконавця можна онлайн, навіть не виходячи з дому. Зокрема, нещодавно театр «Метрополітен-опера» запустив проєкт «Nightly Met Opera Streams» безкоштовної серії

Тема 1. Сучасне мистецтво в житті людей

HD-презентацій оперних вистав із власного репертуару. А ще кожна людина за бажанням має змогу легко зібрати власну музичну колекцію чи створити плейлист із найулюбленіших музичних хітів.

М. Лисенко. «Стоїть гора високая» (у виконанні Національного академічного оркестру народних інструментів України; фрагмент).

Який настрій створює прослухана мелодія? Що ти уявляєш під цю музику? Звучання яких музичних інструментів тобі вдалося розпізнати?

Відеоролик «19 українських народних інструментів. Максим Бережнюк» (фрагмент).

Об'єднайтесь у пари й перевірте, хто з вас краще запам'ятав, як звучать народні інструменти України. Увімкни цей ролик для сусіда/сусідки по парті для сприйняття на слух, без зображення, й попроси відгадати, який саме інструмент він/вона чує. Потім поміняйтесь ролями.

Розглянь карту-схему. Вислови припущення, про що ти дізнаєшся на кожній станції.

Мандрівна карта Країною музичного мистецтва

У мистецькій подорожі тобі знадобиться власний гаджет для збереження аудіо-, фото- й відеоматеріалів, диктофон для запису твоїх досягнень у пісенній творчості та музикуванні, записник для мистецького словничка.

Розучуємо пісню «Ми з України!» (слова А. Железняка, М. Лічі; музика А. Железняка).

1. Налетіла хижим птахом
Руйнівна ворожа сила,
Розтяла зірки над дахом,
Розправляє чорні крила.
Ворогів серця порожні,
Та встає з руїн країна —
Ми тепер непереможні!
Кожен більше, ніж людина:
Ми один за одного без слів,
На своїй ми стоїмо землі!..

Приспів:
Ми з України!
Серце велике, справжнє навіки!
Ми з України!
Нас не здолати — зламані ґрати!
Ми з України!
До перемоги наші дороги!
Ми з України!
Доля єдина — вільна країна!

2. Усередині і зовні
Стали мужні ми й міцніші,
Наші очі болю повні,
Наша зброя найсильніша!
Нас козацька міць гартує,
Нам Дніпро загоїть рани.
Добре буде все! Ти чуєш?
Україна нездоланна!
Ми один за одного без слів,
На своїй ми стоїмо землі!..

Приспів.

3. І побачать наші діти
Зелень київських каштанів,
Маріуполь буде жити,
Харків з попелу постане!
За село і місто кожне
Помстимося неодмінно,
Відсіч дати злу спроможні
Сини й доньки України!

Приспів.

- Які народні музичні інструменти ти знаєш?
- Які з них входять до складу оркестру народних інструментів?
- На яких станціях ми будемо ознайомлюватись із сучасним музичним мистецтвом України та зарубіжжя?

Дізнайся більше про українські народні інструменти. Запиши їхні назви у свій словничок.

Урок 2. МИСТЕЦТВО ВІДЧИННЯЄ ДВЕРІ

 Пригадай, які види візуальних мистецтв ти знаєш. Де можна побачити художні твори як матеріальне втілення мистецьких образів?

Тобі відомо, що кожен вид візуальних мистецтв відтворює реальність у художніх образах на площині та в просторі за допомогою різних засобів виразності. Сучасне життя неможливо уявити без архітектурних споруд, парків та скверів, творів скульптури й живопису, графіки і дизайну, декоративно-ужиткового мистецтва та художньої фотографії. Кожна людина має можливість розвивати свої творчі здібності й навіть спробувати власні сили в спеціально організованих мистецьких курсах і фестивалях.

Відеоролик «Образотворче мистецтво в житті людини».

Які думки викликав у тебе зміст цього відеоролика? Що було тобі відоме, а що стало для тебе відкриттям?

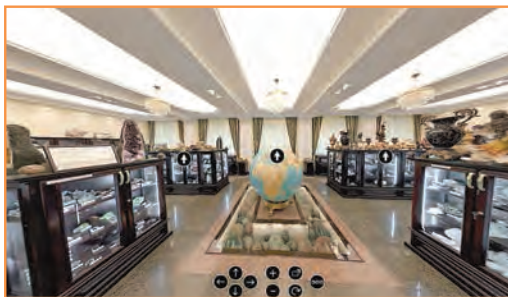
Чимало творів мистецтва визнані безцінним надбанням людства. Аби помилуватися світовими шедеврами, люди відвідують музеї, галереї та художні виставки, а сьогодні завдяки інтернету там можна побувати онлайн. Віртуальні музеї світу, зокрема й України, відчиняють двері для всіх охочих. За допомогою онлайн-платформи Google Arts & Culture можна потрапити в найкращі зали з унікальними експонатами.

Музей Лувр.
Париж, Франція

Музей Галілея. Флоренція, Італія

Музей мінералів. Київ, Україна

Розглянь зображення шедеврів українського образотворчого мистецтва. Пригадай назви цих творів та прізвища авторів/авторок. Перевір себе, скориставшись застосунком Lens.

Розглянь карту-схему. Поміркуй, про що ти дізнаєшся на кожній станції.

Мандрівна карта Країною образотворчого мистецтва

1 Станція
Нові горизонти декоративно-ужиткового мистецтва

3 Станція
Новаторська мова фотомистецтва

2 Станція
Сучасні тенденції в архітектурі, живописі, графіці, скульптурі

4 Станція
Новітні ідеї в різних видах дизайну

5 Станція
Нові напрями в театрі, кіно, мультиплікації

У мистецькій подорожі тобі знадобиться електронний записник для фіксування мистецьких термінів та художніх вражень,

Тема 1. Сучасне мистецтво в житті людей

альбом для замальовок, гаджет для збереження світлин та відеозаписів, мобільні застосунки для створення і перегляду відеороликів тощо.

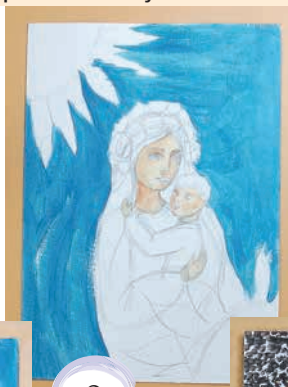

Практична робота. Створи тематичну композицію «Моя Україна». Пригадай, які символи має наша держава, які квіти і птахи асоціюються з нею, чим вона багата. Вирази в цій роботі свої почуття до Батьківщини. Техніка виконання — гуаш або акрилові фарби.

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

4

- Хто з українських митців та мисткинь прославив нашу країну на весь світ? Назви їхні прізвища й види мистецтв, у яких вони досягли визнання.
- Проаналізуй свою творчу роботу. Чи вдалося тобі передати любов до України завдяки поєднанню кольорів та зображенню національної символіки?
- Продемонструй власну роботу друзям та переглянь їхні композиції. Поділіться враженнями від перегляду. Влаштуйте спільну виставку своїх робіт.

Знайди в інтернет-джерелах інформацію про міжнародну організацію ЮНЕСКО та її роль у збереженні культурних надбань людства.

Урок 3. МИСТЕЦТВО РІДНОГО КРАЮ

Що тобі відомо про музичну культуру рідного краю? Хто з композиторів/композиторок народився і жив чи живе у твоєму місті/селі?

Рідний край — місце, де ти народився/народилася і живеш серед людей, які мають багато спільного. Усе, що існує довкола тебе впродовж життя та пов'язане з мистецтвом, і є культурою твого краю. У кожному регіоні нашої Батьківщини — своя історія і власні традиції, та все ж ми єдині у своєму прагненні до прекрасного.

Музична культура рідного краю — це система досягнень у сфері музичної творчості, виконавства та освіти, а також рівень освіченості людей краю в галузі музичного краєзнавства.

П. Терпелюк. «Гуцульська фантазія» (у виконанні Національного академічного оркестру народних інструментів України; фрагмент).

Про який край розповіла тобі ця музика? Якими засобами описав композитор природу Гуцульщини? Який музичний інструмент виконував соло? опиши характер музики, дібравши відповідні слова.

Гра «Музична скарбничка».

Спробуй створити віртуальну мистецьку скарбничку під назвою «Мій музичний край». Додай у неї музичні твори, які написали композитори/композиторки та виконали музиканти твого краю. Який із цих творів подобається тобі найбільше? Продемонструй свою скарбничку друзям/подругам та рідним.

Музична культура рідного краю мала великий вплив на творчість українського композитора **Л. Ревуцького**.

З його іменем пов'язана ціла епоха розвитку української академічної музики. У творчості композитора нерозривно поєднані музичний фольклор рідного краю, традиції професійної української музики та індивідуальне композиторське бачення. Його творам притаманні життєрадісність, ліризм, широта і багатство емоцій. Спадщина композитора — це своєрідний світ національної музики, для якого характерна краса гармонії та мелодики народних ліричних пісень і дум.

Л. Ревуцький. Симфонія № 2 (фінал) (у виконанні симфонічного оркестру; фрагмент).

Що ти уявляєш, слухаючи музику? Чи вдалося, на твою думку, композиторові передати свою любов до рідного краю? Які музичні образи були відчутні у творі? Охарактеризуй засоби музичної виразності та мелодію симфонії.

У симфонії № 2 Л. Ревуцький постає в єдності зі своїм народом і природою рідного краю. Головна тема нагадує політ, порив вітру, своєрідне втілення мрії. Композитор наче співає величний гімн своєму народові.

Пригадай, які твори Л. Ревуцького ми слухали на уроках музичного мистецтва у попередніх класах. Чим вони тобі запам'яталися?

Ти вже знаєш, що інструментальна музика без слів і коментарів створює образи за допомогою звуків та засобів музичної виразності. Що ж таке музичний образ? Чи можна його «побачити»?

Музичний образ — це віддзеркалення в музиці явищ життя і духовного світу людини. У великих композиціях музичний образ діє як складна система, що розкриває зміст твору.

Сучасний український композитор **Олександр Яковчук** назвав свою симфонію № 8 «Нескорені». Її вперше виконав Заслужений академічний Зразково-показовий оркестр Збройних сил України.

О. Яковчук. Уривок із симфонії «Нескорені» (у виконанні Заслуженого академічного Зразково-показового оркестру ЗСУ).

Опиши музичний образ твору. Що ти знаєш про нескорених українців? Якими засобами композитор змалював їхню мужність та силу духу?

Симфонія № 8 «Нескорені» унікальна не лише за творчим задумом. Вона призначена для великого духового оркестру, і таке в українській музиці вперше зробив Олександр Яковчук. Твір присвячено живим та полеглим захисникам

України. Композитор майстерно відтворив і напругу бойового зіткнення, і смертельну загрозу для мужніх бійців, і плач за полеглими героями. У фінальній частині симфонії яскраво простежується ідея перемоги в боротьбі за незалежність нашої країни й переконання, що жахіття війни ніколи не повинні повторитися.

Виконуємо пісню «Ми з України!» (слова А. Железняка та М. Лічі, музика А. Железняка).

Заспівай разом із друзями пісню під фонограму, рухаючись у ритмі музики. Покажіть жестами та мімікою зміст пісні. Оберіть кількох солістів і солісток для виконання заспівів, а приспів виконуйте хором. Запишіть свій спів на диктофон, а тоді прослухайте та оцініть виконання.

Прочитай вірш про рідний край. Придумай мелодію і заспівай свою пісню друзям. Попроси їх створити ритмічний супровід на маракасах.

Красивий, щедрий
рідний край
І мова наша солов'їна.
Люби, шануй, оберігай
Усе, що зветься Україна.

Платон Воронько

Я. Чижевський. Рідна Україна

- Що називають музичною культурою рідного краю?
- Назви імена відомих митців/мисткинь свого краю в галузі музичного мистецтва.
- Що таке музичний образ? Охарактеризуй музичний образ пісні «Ми з України!».

Виконай удома малюнок на тему «Нескорені українці». Озвуч його уривком із симфонії О. Яковчука.

Знайди в інтернет-джерелах музичні твори, які оспівують твій рідний край, і послухай їх.

Урок 4. МИСТЕЦТВО РІДНОГО КРАЮ

Пригадай, які художні ремесла поширені на теренах твого рідного краю. Хто з митців/мисткинь прославив твій край своєю творчістю?

Українська земля з давніх-давен славиться багатими художніми традиціями. Декоративний розпис, кераміка, художня обробка дерева, вишивка, ткацтво, лозоплетіння, писанкарство — це далеко не повний перелік видів народного мистецтва, що складає вагому частку культури нашого народу. Чимало художніх ремесел України внесені до Списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО.

Пригадаймо разом, чим займається ця міжнародна організація.

Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, скорочено **ЮНЕСКО** (англ. *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO*) — міжнародна організація, спеціалізована установа Організації Об'єднаних Націй, яка за співпраці своїх членів-держав у

галузі освіти, науки, культури сприяє ліквідації неписьменності, підготовці національних кадрів, розвитку національної культури, охороні пам'яток культури тощо.

Звичайно, тобі вже відомо, що 2013 року до Списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО увійшов унікальний **петриківський розпис**, історія якого походить від давніх традицій настінних розписів білої селянської хати-мазанки. Для цього орнаментального мистецтва характерні фантастичні квіти й інші природні елементи, а також насиченість символікою, яка захищає людей від горя і зла.

Традиція **косівської розписної кераміки**, сюжетні мотиви якої виражають історію, побут, вірування та звичаї гуцулів, навколишній рослинний і тваринний світ, офіційно перебуває під охороною ЮНЕСКО з 2019 року.

До переліку нематеріальних культурних надбань людства 2021 року було внесено також національний **кримськотатарський орнамент «Орнек» («Орьнек»)**, який використовують у вишивці, ткацтві, гончарстві, гравюрі, ювелірній

справі тощо. Орнек налічує близько 35 символів, які розташовують так, аби вони утворили композицію, наповнену певним змістом.

Т. Пата.
Мальовка «Павичі».
Петриківський розпис

Косівська
кераміка

Кримсько-
татарський орнамент
«Орнек»

Об'єднайтесь у три групи і розгляньте зображення, що ілюструють нематеріальні культурні надбання українського народу. Скористайтесь додатковими джерелами й підготуйте презентації про художні ремесла, які перебувають під охороною ЮНЕСКО.

Художнє дереворізьблення
Чернігівщини

Кролевецьке переборне
ткацтво. Сумщина

Лозоплетіння,
с. Іза. Закарпаття

Напевно, тобі відомо, що серед багатьох технік та видів образотворчого мистецтва є панно.

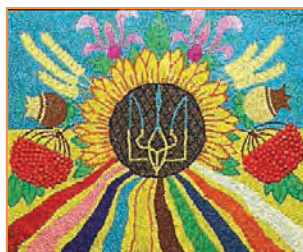
Панно — вид монументального мистецтва, живописний або скульптурний твір декоративного характеру, призначений для оздоблення стіни чи стелі.

Панно бувають тканинні, дерев'яні, мозаїчні, графічні, гіпсові, пластикові тощо.

Тема 1. Сучасне мистецтво в житті людей

Розглянь зразки панно. Спробуй визначити, в якій техніці вони виконані.

Практична робота. Створи разом із друзями колективне панно «Мій рідний мистецький край». Техніка виконання — за вибором.

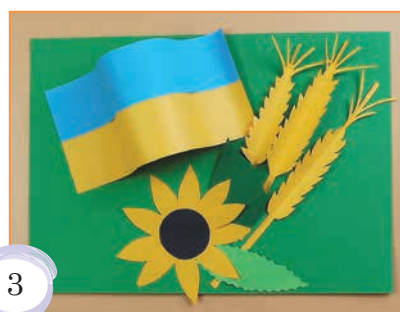

1

2

майстер-клас на youtube-каналі

3

4

- Які надбання українського народу внесено до Списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО?
- Що таке панно?
- Які бувають панно?

Досліди, які культурні надбання твого краю перебувають під охороною ЮНЕСКО.

Урок 5. ШЛЯХАМИ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА

Пригадай, що таке музичний фольклор та які його види існують.

Народна творчість — це історична основа усієї світової художньої культури, джерело національних художніх традицій.

Ти вже знаєш, що музичний фольклор поділяють на **інструментальний**, **пісенний**, **танцювальний** та **ігровий**, і для всіх його видів характерні різноманітність жанрів та форм, багатство ладотональних систем, ритміки тощо.

Цікаво, що в сучасному світі однаково популярними є і автентична (тобто оригінальна) музика, і різні види музичних обробок.

Найбільш поширеним, безумовно, є **пісенний фольклор**. Згідно з даними ЮНЕСКО, саме українці створили найбільшу кількість народних пісень у світі — понад 15 тисяч. А 2016 року до Списку нематеріальної культурної спадщини, яка потребує термінової охорони, були внесені **козацькі пісні Дніпропетровщини**. Зараз пісенний фольклор зберігається переважно в цифрових архівах.

Українська народна пісня «Ой ти, місяцю...» (у виконанні Народного фольклорного колективу «Скопчанка»; фрагмент).

Народний фольклорний колектив «Скопчанка», с. Веселинівка Баришівського району, Київщина

Опиши свої враження від виконання цієї народної пісні. Який музичний образ у ній втілено? Охарактеризуй засоби виразності й мелодію твору.

Гра «Пазли».

Запропонуй сусідові/сусідці по парті позмагатися, хто з вас заповнить більше «пазлів», записуючи в них слова-характеристики прослуханої пісні.

Звичайно, тобі відомо, що численні дослідники/дослідниці, зокрема й славетні композитори/композиторки, ретельно збирали народні пісні, записували їх нотами та здійснювали інструментальні обробки, аби зберегти це багатство для нащадків. А в наші часи пісенний фольклор іноді дуже видозмінюється й отримує нове життя завдяки стилізації.

Стилізований фольклор — відтворення національного стилю композиторами і музикантами у народній манері виконання із внесенням певних змін (використання сучасних обробок та сучасного аранжування музичних творів).

Українська народна пісня «Летіла зозуля» (у виконанні Іванки Червінської & Gypsy Lyre; фрагмент).

Українська народна пісня «Зелена рутонька» (у виконанні співачки NAVKA; фрагмент).

Який настрій викликає в тебе кожна пісня? Які образи постають у твоїй уяві? Що, на твою думку, змінилося в цих піснях? Знайди їхнє оригінальне виконання і порівняй.

Іванка
Червінська

NAVKA

Фольклорні твори часто використовують у професійній музиці, створюють фолькопери; творчі колективи займаються стилізацією народних обрядів.

Пісня «Ой на Івана, та й на Купала»: стилізація народного обряду (у виконанні театру пісні «Джерела»; фрагмент).

Театр пісні «Джерела»

Порівняй виконання купальської пісні з її оригінальним звучанням. Який твір тобі сподобався більше? Чому?

Багато українських пісень належать до родинно-обрядових. Одну з них, під яку гостинні українці зустрічали гостей, ми будемо співати разом.

Розучуємо українську народну пісню «Зеленее жито, зелене».

1. Зелене жито, зелене,
Хороші гості у мене.
Зелене жито жінці жнуть,
Хороші гості мене ждуть. | Двічі
2. Зелене жито, зелене,
Хороші гості у мене.
Зелене жито при межі,
Хороші гості від душі. | Двічі
3. Зелене жито, зелене,
Хороші гості у мене.
Зелене жито ще й овес,
Тут зібрався рід наш увесь. | Двічі

Створіть музичний супровід до пісні на шумових інструментах. Запишіть своє виконання на диктофон. Спробуйте заспівати пісню в народній манері, відкритим звуком.

- Розкажи про особливості українського музичного фольклору.
- Що таке стилізований фольклор?
- Які обробки народних пісень тобі запам'яталися?

Досліди пісенні традиції твоєї родини. Підготуй повідомлення, які пісні найчастіше співають на ваших родинних святах, та озвуч його відповідними аудіозаписами.

Урок 6. ШЛЯХАМИ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА

 Пригадай, що таке декоративно-ужиткове мистецтво. Які його види тобі відомі?

Українська земля здавна славилася багатими художніми традиціями. Народне мистецтво — наш неоціненний скарб, вагома частка національної матеріальної культури.

А. Пікуш.
Синій птах

Сьогодні ми детально дізнаємось про **декоративний розпис**.

В Україні здавна розписували стіни хат, предмети побуту яскравими орнаментами, дивовижними квітами і птахами. Важливе значення мали символи-обереги, які захищали оселю від усього лихого. «Чолом» хати був причілок, «очима» — вікна, піч асоціювалась із гарячим серцем. Традиційно хату ззовні та всередині білили, а вже тоді прикрашали різнобарвними візерунками.

Хатне малювання.
Поділля

Символ — умовне позначення якогось предмета, поняття або явища. Символізму в декоративно-ужитковому мистецтві досягають завдяки використанню зображень, що є важливими знаками-символами, традиційними для культури певного народу чи людства загалом.

У народному мистецтві важливе значення мають кольори (яскраві та контрастні), а також стилізація зображень.

Стилiзацiя — художнє спрощення форми предмета на основi вiдбору його найвиразнiших рис.

Разом із сусідом/сусідкою по парті розглянь зразки найпопулярніших в Україні декоративних розписів. Обговоріть, що в них спільного та відмінного. Зверніть увагу на орнаментальні мотиви і колірну гаму.

Петриківський розпис

Косівський розпис

Яворівський розпис

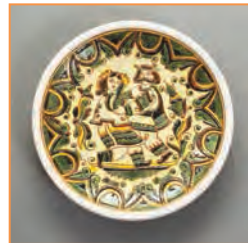

Самчиківський розпис

Петриківський розпис особливий розлогими зображеннями квітів та інших рослин, насиченими кольорами й фантастичними формами. **Самчиківський** розпис сюжетний; має великий «зубчастий» малюнок, схожий на гобеленовий. **Косівський** розпис вирізняється малюнком у стилі народного примітивізму у впізнаваній колористиці, а для **яворівського** розпису характерні сюжетні та флористичні мотиви, насичені колірні поєднання.

Розглянь світлини. Спробуй розрізнити тарелі з петриківським, самчиківським, косівським та яворівським розписами. Обґрунтуй свою думку.

Відеоролик «Петриківський розпис».

Поради від майстрів та майстринь: у петриківському розписі використовують і контраст теплих та холодних кольорів, і приглушені кольори, і монохромні відтінки. Найчастіше застосовують гуаш або акрилові фарби з додаванням клею ПВА

Тема 1. Сучасне мистецтво в житті людей

та м'які круглі пензлі, а деякі майстри малюють просто пальцем. На кінчик пензлика чи на палець набирають багато густої фарби і швидко наносять мазки способом протягування «від себе» в один прийом, додатково не поправляючи.

 Спробуй опанувати секрети петриківського розпису, скориставшись порадами від майстрів та майстринь. Виконай вправу «Петриківочка», зобразивши основні елементи своєї майбутньої композиції: «гребінець», «зернятко», «горішок».

 Практична робота. Розпиши у петриківському стилі тарілку для одноразового використання. Техніка виконання — акрилові фарби.

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

4

- Перелічи види декоративно-ужиткового мистецтва, які ти знаєш.
- Що таке стилізація в творчості народних майстрів і майстринь?
- Які види українського традиційного розпису найбільш популярні?
- Що зображують у петриківському розписі?

Досліди, які вироби декоративно-ужиткового мистецтва є у тебе вдома. Для чого вони призначені?

Урок 7. УКРАЇНСЬКЕ ЕТНІЧНЕ МИСТЕЦТВО

 Пригадай, що тобі відомо про інструментальну народну музику.

В історії українського музичного мистецтва важливе місце відведено **інструментальному фольклору**. До нього належать танцювальні мелодії, музичний супровід до пісень, імпровізації та награвання, які найчастіше виконують кобзарі, лірники, бандуристи, оркестри народних інструментів, а також аматорські й професійні ансамблі народних інструментів.

 Віночок українських народних мелодій (у виконанні оркестру народних інструментів Національної радіокомпанії України під керуванням С. Литвиненка; соліст — О. Журавчак (сопілка)).

 Про що розповіла тобі музика? Який настрій вона створює? Що ти знаєш про сопілку? До якої групи народних музичних інструментів вона належить?

Здавна народна музика супроводжувала календарні й родинні свята та обряди. Тож історично склалося, що найпоширенішими жанрами інструментального фольклору є марші й танці: гопакі, козачки, польки, вальси, коломийки, аркани тощо.

 Композиція «Гуцулка» (у виконанні гурту «Ватаги», м. Яремче; фрагмент).

 Які емоції пробуджує ця музика? Опиши її характер. Звучання яких інструментів тобі вдалося розпізнати?

Українська народна інструментальна музика має імпровізаційну основу.

 Покутська полька (у виконанні ансамблю «Троїсті музики»; фрагмент).

 Який настрій викликала в тебе прослухана композиція? Які інструменти її виконували? Простеж, як збагачує мелодію імпровізація.

Напевно, тобі доводилося чути визначення «етномузика». Що ж це таке?

Етнічна музика — термін, що є аналогом англійського *word music* і стосується тієї частини популярної музики, що зародилася із музичного фольклору різних країн.

Етнічній музиці властиві використання ладогармонічних і мелодичних особливостей народної музики та запозичення народних інструментів або манери виконавства. Однак етнічна музика — поняття, не тотожне музиці народній. Визначальним для етнічної музики є її належність до масової культури.

В. Кушнір. Рапсодія

Підсумком численних етнографічних експедицій до різних куточків нашої держави став унікальний проект **«Етнічна музика України»**. Створені за задумом реалізаторів проекту аудіоальбоми ілюструють найхарактерніші особливості традиційної музики того чи іншого регіону. Зокрема, на диску **«Карпатія»** зібрано музику трьох етнічних груп: бойків, лемків і гуцулів, які мешкають на Івано-Франківщині.

Етнічна музика України. Уривок зі збірки «Карпатія»: Інтродукція — гра на дуді (у виконанні Р. Кумлика, с. Верховина).

Опиши свої враження від прослуханого твору. Хто, на твою думку, його виконав: аматор чи професійний музикант? Поясни, чому ти так вважаєш.

Кінець ХХ століття ознаменувався появою гуртів, що демонстрували принципово нове ставлення до народної спадщини. Це були ансамблі, які прагнули відтворити український музичний фольклор у його справжній, автентичній манері. Першим таким колективом став гурт **«Древо»**, його наступниками — **«Божичі»**, **«Буття»**, **«Володар»** та інші.

Водночас український фольклор викликав жвавий інтерес у вітчизняних рок-музикантів. Етнічні мотиви у своїй творчості використовують гурти **«Тартак»**, **«Воплі Відоплясова»** («ВВ»), **«Мандри»**, **«Гайдамаки»**, **«Очеретяний кіт»**; оригінальне нашарування етнічних елементів пропонує гурт **«ДахаБраха»**. В Україні такий тип музики визначають як **фолькрок**, або **етнорок**.

За ініціативи лідера гурту «ВВ» Олега Скрипки 2004 року було започатковано міжнародний фестиваль етнічної музики

«Країна Мрій». Мета фестивалю — популяризація народних традицій серед широкого загалу. Відтоді етнофестивальний рух в Україні отримав поштовх до активного розвитку. В різні роки тисячі прихильників збирали етнофестивалі «Підкамінь», «Трипільське коло», «Рурисько», «АртПоле» та інші, на яких, окрім українського фольк року та української автентики, звучала також етнічна музика інших країн.

Слова і музика О. Скрипки. «Країна Мрій» (фрагмент відео-кліпу гурту «ВВ»).

Українська народна пісня «Чорна рілля»: саундтрек до фільму «Крути 1918» (фрагмент відео-кліпу гурту «Гайдамаки»).

Слова і музика С. Соловія. «Українське сонце» (фрагмент відео-кліпу гурту «KOZAK SYSTEM»).

Про що розповідають ці пісні? Які почуття вони викликають? Охарактеризуй особливості звучання фольк року. Чим він відрізняється від інструментального фольклору?

Гурт «KOZAK SYSTEM»

Гурт «ВВ»

Гурт «Гайдамаки»

Виконуємо українську народну пісню «Зелене жито, зелене».

Заспівай пісню під фонограму. Запропонуй друзям створити ритмічний супровід до пісні на шумових інструментах.

- Які твори належать до українського інструментального фольклору?
- Які жанри найбільш поширені в народній інструментальній музиці?
- Що таке етнічна музика?
- Які сучасні рок-гурти використовують етнічні мотиви у своїй творчості?

Досліди, чи відбувалися останніми роками етнофестивалі на теренах твого рідного краю. Якщо так, то підготуй розповідь-презентацію.

Урок 8. УКРАЇНСЬКЕ ЕТНІЧНЕ МИСТЕЦТВО

Поміркуй, чи можна за орнаментом на виробах декоративно-ужиткового мистецтва зрозуміти, що їх створено в Україні.

Етнічний (від грецьк. *ἔθνος* — етнос, народ) — той, що означає тотожність, спільне походження, стосується певного народу та його культури.

У сучасному образотворчому мистецтві доволі поширені етнічні мотиви, що виражаються в традиційних релігійних (іконографічних) образах та орнаментах через знаки, символи і стилістику традиційних ремесел. Зокрема, етнічне наповнення можна побачити в живописі, декоративно-ужитковому мистецтві, одязі, інтер'єрі. Такий стиль називають **етности-лем, етноживописом, етнодизайном, стилем фольк**.

Українські майстри та майстрині використовують етнічні орнаменти в різьбленні по дереву, декоративному розписі, вишивці, ткацтві, гончарстві тощо.

Відеоролик «Український орнамент».

Перша зупинка — «Ткацтво»

Ткацтво — одне з найдавніших ремесел на теренах України. Основним матеріалом для нього слугували коноплі, льон і вовна. Із лляної та конопляної пряжі виготовляли рушники, покривала, рядна, полотно для одягу, а з вовняної — килими, ліжники, гобелени, килимові доріжки. Спосіб виготовлення тканини був трудомістким і тривалим процесом. Мистецтво ткачів і ткаль найяскравіше проявилось у виготовленні візерункових тканин. Для цього пряжу фарбували природними барвниками: соком ягід, відварами трав тощо.

Унікальним явищем є **Кролевецьке переборне ткацтво**, яке занесене до Списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО в Україні. Для кролевецьких рушників характерне

Традиційний ручний ткацький верстат.
Сумщина

поєднання білого і червоного кольорів та специфічна орнаментика.

Об'єднайтесь у три групи. Знайдіть зразки українських тканих виробів у мережі «Інтернет» та дослідіть їхні орнаменти, символи, кольори.

Друга зупинка — «Килимарство»

Килимарство — це окрема галузь ткацтва. Найвідомішими центрами українського килимарства вважають Поділля, Волинь, Полтавщину, Київщину, Чернігівщину, Гуцульщину. Важливою ознакою килимів ручної роботи є здебільшого симетричні зображення.

Особливий вид килимарного мистецтва — виготовлення гобеленів.

Гобелен — різновид декоративно-ужиткового мистецтва, настінний безворсовий килим із сюжетною чи орнаментальною композицією, витканий вручну перехресним переплетенням ниток.

Досить складна гобеленова техніка дає змогу відтворювати людські постаті й обличчя, фігури тварин так, що вони мають об'ємний і пластичний вигляд. Колись гобелени ткали із шовкових та вовняних ниток. Сучасні майстри і майстрині, окрім шовку та вовни, використовують бавовняні й синтетичні матеріали.

Об'єднайтесь в пари. Розгляньте гобелени талановитої майстрині О. Пілюгіної. Порівняйте ці вироби з традиційними килимами України. Прослідкуйте, які символи та кольори використала авторка.

Веснянка

Вірність

Мелодія

Різдвяна зоря

Третя зупинка — «Етноживопис»

У сучасному українському мистецькому просторі спостерігається нова хвиля зацікавлення етнічними мотивами. Майстри та майстрині працюють у техніках текстилю, вишивки, гобелена та змішаних техніках. Їхні роботи — це своєрідний синтез традицій та інновацій.

Розглянь твори українських художників і художниць. Чим особливі ці роботи? Як у них переплітаються народне та сучасне?

А. Подерв'янська.
Святий Юрій.
Текстильне панно

С. Колос.
Ескіз гобелена

І. Семесюк.
Нашого цвіту по всьому
світу! Полотно

Завітаймо в майстерню митця, якого називають українською легендою і чиї роботи перебувають у багатьох музеях світу. Народний художник України, Шевченківський лауреат **Іван Марчук** написав близько п'яти тисяч робіт, відкрив понад 150 монографічних та 50 колективних виставок.

А ще він створив унікальну техніку живопису — **пльонта-нізм**. Жартівливий термін, що походить від слова «пльонтати» (тобто «плести», «заплітати»), вигадав сам Марчук. Майстер пише пейзажі, ніби створені з клубочків чудернацьких ниток.

Митець пояснює: «Мій тато був відомий ткач. Дехто думає, що все моє життя було засноване нитками. І це правда. Але одного разу я забув, що мій тато — ткач. Мені самому кортіло ткати нитку, але в іншому вигляді. І я вигадав власну техніку. Так ніхто ніколи не робив і, дякувати Богові, не робитиме. Бо для того треба мати неабиякі терплячість та вміння».

Відеоролик «Геній Івана Марчука» (фрагмент).

 Розглянь художні твори І. Марчука. Які почуття вони викликають? Які етнічні мотиви в цих картинах ти помітив/помітила? Яка робота тебе найбільше вразила?

Місячні квіти

Пробудження

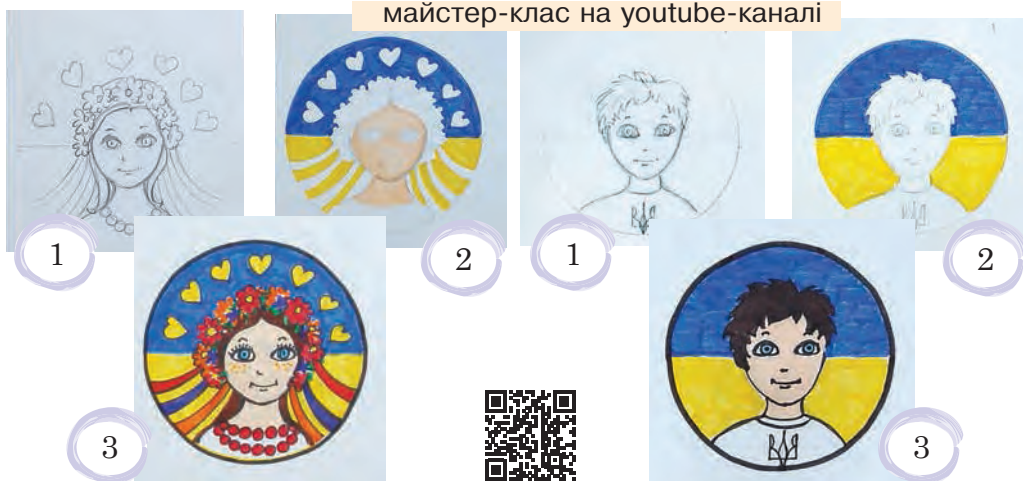

Загублені квіти

 Практична робота. Створи для власного гаджета стилізовану аватарку «Я з України», використовуючи українську символіку. За бажанням можеш виконати це завдання в мобільному застосунку Photo Lab.

майстер-клас на youtube-каналі

- • Що таке етностиль?
- Що тобі відомо про ткацтво і килимарство?
- Хто із сучасних митців та мисткинь використовує у власній творчості етнічні мотиви?
- Переглянь роботи друзів і запропонуй їм улаштувати спільну виставку. Чию аватарку ти вважаєш найбільш вдалою?

 Зверни увагу, чи є у тебе вдома вироби в етностилі. Якщо так, то сфотографуй їх і покажи світлина друзям.

Урок 9. ЕТНІЧНЕ МИСТЕЦТВО ІНШИХ НАРОДІВ

 Поміркуй, чи є щось спільне між українською етнічною музикою та етнічною музикою інших народів світу.

Вирушаймо в наступну мандрівку Країною музичного мистецтва.

Перша зупинка — «Співоча»

У світі надзвичайно багато унікальних етнічних технік співу. Наприклад, **кульнінг** — особливі протяжні звуки, магічна пісня-заклик, за допомогою якої раніше скликали корів із пасовищ у Швеції, а також відлякували хижаків. Кульнінг виконували переважно жінки, оскільки саме вони пасли стада на високогір'ях.

В Австрії, Швейцарії, Баварії поширена особлива манера співу без слів — **йодль**. Для нього характерна швидка зміна голосових регістрів, тобто чергування грудних та фальцетних звуків. Із сивої давнини у гірській місцевості йодль використовували як спосіб зв'язку між собою пастухи, збирачі ягід, дереворуби, а також мешканці високогірних поселень.

 Пригадай, яким чином передають повідомлення одне одному мешканці Українських Карпат.

Сьогодні в Україні широку популярність здобув музичний напрям **фольктроніка**, що поєднує звучання електронних і народних інструментів. У цьому стилі працюють гурти «Go_A» та «Onuka». Відомий етногурт «ДахаБраха» теж використовує народні інструменти, зокрема бугай, флейту, сопілку.

 Українська народна пісня «Рано-раненько» (у виконанні гурту «Go_A»; фрагмент).

Українська народна пісня «Що з-під дуба» (у виконанні гурту «ДахаБраха»; фрагмент).

 Які емоції пробуджує ця музика? Опиши мелодію та характер кожного прослуханого твору. Які музичні інструменти виконують ці композиції?

Нетта Барзілай — ізраїльська співачка, переможниця конкурсу «Євробачення-2018», що проходив у Лісабоні (Португалія).

 Д. Медальє, С. Бегер, Дж. Вайт. TOY (у виконанні Н. Барзілай; фрагмент).

Нетта Барзілай

Яку особливість співу Нетти Барзілай ти можеш виділити? Скористайся власним ґаджетом і дізнайся більше про виконавицю та пісню, що принесла їй перемогу.

Друга зупинка —

«Музичні інструменти особливого звучання»

Разом із сусідом/сусідкою по парті розглянь зображення етнічних музичних інструментів з різних куточків світу. Які українські народні інструменти вони вам нагадують? Спробуйте визначити, до якої групи належить кожен інструмент. Скористайтесь власними ґаджетами та дізнайтеся більше про особливості цих етнічних інструментів.

Музичний калейдоскоп: фрагменти арабської, індійської, грецької, іспанської, африканської, японської, австралійської етнічної музики.

Поділися своїми враженнями від прослуханої музики. Які картини поставали в твоїй уяві? Чи вдалося тобі відрізнити фрагменти музики різних народів один від одного?

Третя зупинка — «Танцювальна»

У танцях народів світу в пластиці та рухах у супроводі музики відображаються характерні особливості культури й національні традиції.

Відеофрагменти ірландського, сербського, польського народних танців.

Відеофрагмент іспанського танцю фламенко.

Який танець тобі найбільше сподобався? Чому? Які його елементи тебе зацікавили? Добери слова, якими можна описати характер музики цього танцю.

Фламенко

Етнічні танцювальні мелодії часто використовують у професійній інструментальній музиці.

В. Зубицький. Сюїта «Українські танці» (у виконанні тріо «CONTEMP»; фрагмент).

Про що розповіла тобі музика? Мелодії яких українських танців прозвучали? Які музичні інструменти їх виконували?

Розучемо пісню «Мова, наша мова» (слова Ю. Рибчинського та Л. Лазурко, музика П. Табакова).

Приспів:

Мова, наша мова, мова кольорова,
В ній гроза травнева, тиша вечорова!..

1. Мова, наша мова мрійнику — жар-птиця,
Грiшнику — спокута, спраглому — криниця.
А для мене, мово, ти, як синє море,
У якому тоне і печаль, і горе!..

Мова наша, мова — пісня стоголоса:
Нею мріють весни, нею плаче осiнь.
Нею марять зими, нею кличе літо,
В ній — криваві рими, сльози «Заповіту».

Приспів:

Мова, наша мова, мова кольорова,
В ній гроза травнева, тиша вечорова!
Мова наша, мова — літ минулих повість,
Вічно юна мудрість, сила й наша совість!

2. Я без тебе, мово, — без зерна полова,
Соняшник без сонця, без птахів діброва.
Як вогонь, у серці я несу в майбутнє
Незгасиму мову, слово незабутнє!

Мова, наша мова мрійнику — жар-птиця,
Грішнику — спокута, спраглому — криниця.
А для мене, мово, ти, як сине море,
У якому тоне і печаль, і горе!..

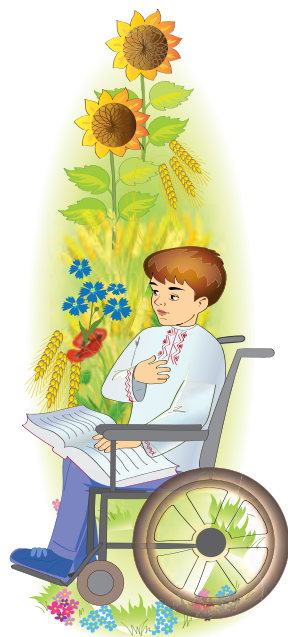
Приспів.

Реп:

Мова — це мудрість!
Мова — це сила!
Мова — це єдність!
І Мова — це красиво!
Мова — це світ!
Мова — це бачення!
І це не просто букви,
Бо Мова має значення!

Мову ніхто не спинить!
Якщо їй рот закриють,
То замовкають люди,
Кулі летять у груди...
Мова — це мудрість!
Мова — це сила!
Мова — це єдність!
І Мова — це красиво!

Приспів.

Реп — ритмічний речитатив, який зазвичай промовляють під фоновий біт або музичний супровід.

Людину, яка виконує реп, називають **репером** чи **реперкою**.

Об'єднайтесь у дві групи. В кожній групі розподіліть між собою фрази і спробуйте виразно прочитати реп. У якої групи це вийде краще?

- Про які унікальні етнічні техніки співу ти дізнався/дізналася?
- Який етнічний музичний інструмент найбільше тебе вразив?
- Що таке фламенко?

Знайди в додаткових джерелах інформацію про старовинний язичковий музичний інструмент варган. Підготуй повідомлення та проілюструй його відповідним аудіо- чи відеозаписом.

Урок 10. ЕТНІЧНЕ МИСТЕЦТВО ІНШИХ НАРОДІВ

Пригадай, де сьогодні можна побачити національні костюми.

У сучасному світі налічують від трьох до п'яти тисяч різних етносів, і кожен з них має власну культуру та неповторний національний одяг.

Тож вирушаймо в цікаву мистецьку подорож, аби ознайомитися з національними костюмами народів світу.

Перша зупинка — «Національні костюми європейських країн»

Національний одяг країн Європи, як і будь-яких країн світу, формувався протягом століть. Його силует, щільність тканини, характерні деталі та візерунки були зумовлені особливостями природи і клімату, традиційними заняттями й народними звичаями.

Напевно, ти вже знаєш, що особливістю національного **шотландського** костюма є спідниця — **кілт** («обертати навколо тіла»), яку шили із вовняної картатої тканини. Сьогодні кілт використовують як частину офіційного або весільного костюма, під час спортивних змагань, різноманітних фестивалів та концертних виступів.

Досить оригінальним є **грузинський** костюм. Жіноча довга приталена сукня, пояс із оксамиту, прикрашений вишивкою або перлами. Чоловічий одяг з багатьма деталями: **чоха** як символ мужності та відваги, із декором-вставками, що колись були призначені для порохових зарядів, та пояс із обов'язковим атрибутом — кинджалом.

Шотландський національний костюм

Грузинський національний костюм

Об'єднайтесь у три групи й розгляньте зображення дітей у національному одязі. Проаналізуйте, які спільні та відмінні риси є в цих костюмах. Дізнайтеся більше про один із зображених національних костюмів (за вибором).

Польща

Франція

Німеччина

Друга зупинка — «Національні костюми інших народів світу»

Далі наша мандрівка пролягатиме країнами Азії.

Японський національний костюм має назву **кімоно**. Він окреслює лише плечі й талію, приховуючи вади фігури.

Китайський національний костюм **ханьфу** — це одяг найбільшої етнічної групи Китаю. Він складається з довгої сорочки із широкими рукавами та довгої спідниці. Жіночий костюм оздоблений багатю вишивкою, а на чоловічому одязі вишивали ієрогліфи персика (як символ довголіття), орхідеї (символ знання), півонії (символ багатства). Верхнім одягом для жінок слугували **цю** — шуби з натурального хутра.

Туреччина

Японія

Китай

Індія

Національний костюм **Індії** — **сарі**, який у різних регіонах відрізняється за матеріалом і вишивкою, а також **дхоті** — штани з довгої смуги тканини. Одяг найчастіше виготовляли з тонкої бавовни або льону.

Національний костюм **Туреччини** для чоловіків складається зі штанів (**дзагшин**), сорочки (**каіс**) із широкими рукавами, виготовленої із шовку, полотна або мусліну, камзола (**субун**) та головного убору — **тюрбана**, прикрашеного коштовними каменями, нитками перлів і пір'ям.

Третя зупинка — «Український національний костюм»

Національний український костюм має давню історію. Одяг поділявся на літній і зимовий; буденний і святковий; одяг для шляхти, козаків (військовиків), міського та сільського населення, чумаків та ін. Окрім того, в кожному регіоні України традиційний костюм мав певні особливості.

Відеоролик «Українські костюми різних регіонів».

Поділися враженнями від перегляду. Поміркуй, що вплинуло на регіональні відмінності в національному одязі.

Об'єднайтесь у чотири групи. Розгляньте світлини й обговоріть, яку з них досліджуватиме кожна група. Скористайтеся своїми гаджетами і підготуйте короткі повідомлення про регіональні особливості зображених національних костюмів.

Полтавщина

Закарпаття

Дніпропетровщина

Буковина

Четверта зупинка — «Стилізовані національні костюми»

Тобі відомо, що одяг, стилізований під національний костюм, називають одягом в **етностилі**, або у **стилі фольк**. Ідея полягає в тому, щоби не копіювати національне вбрання цілком, а лише запозичувати певні елементи, адаптовуючи їх до сучасних моделей. Зокрема, дизайнери широко застосовують плетіння, клаптикову техніку, аплікацію та різноманітну вишивку.

 Розглянь зображення стилізованого українського одягу. Які елементи національних костюмів у них використано?

 Практична робота. Уяви себе дизайнером/дизайнеркою одягу. Створи модель стилізованого українського вбрання — жіночого або чоловічого (за вибором).

майстер-клас на youtube-каналі

- • Що зумовлює характерні особливості національних костюмів народів світу?
• Яке національне вбрання тебе найбільше вразило? Розкажи.
• У чому полягає ідея стилізації національного костюма?

 Знайди в додаткових джерелах інформацію про дизайнерів, у творчому доробку яких є колекції стилізованого українського національного одягу.

Урок 11. ІМПРОВІЗАЦІЯ, ОБРОБКА В МИСТЕЦТВІ

Розкажи, чи доводилось тобі імпровізувати на уроках мистецтва. Які імпровізації ти виконував/виконувала?

Імпровізації належить чільне місце в народній музичній творчості.

Імпровізація (від франц. *improvisation*, від лат. *improvisus* — непередбачений) — створення художнього твору (наприклад, музичного, поетичного, сценічного) в момент його виконання без попередньої підготовки. Музична імпровізація — історично найдавніший тип музикування.

У музиці існують декілька видів імпровізації: **вокальна, інструментальна, ритмічна**. Інструментальна імпровізація — це творча діяльність музиканта, заснована на фантазії та виконавській майстерності. Музиканти можуть змінювати засоби виразності твору, імпровізувати з ладом (мажор чи мінор), з гармонією; можуть змінювати ритм, темп, динаміку, тембр, інтонацію музики.

Інструментальні імпровізації: награвання на сопілці, окарині, цимбалах (фрагменти).

Сопілка

Окарина

Цимбали

Гра «Імпровізація онлайн».

Запропонуй сусідові/сусідці по парті створити інструментальну імпровізацію на онлайн-бандурі. У кого вийде краще?

Виконавці народної вокальної музики можуть створювати вокальні варіації: додавати підголоски, наспіви, розспіви тощо.

Гра «Вокальна імпровізація».

Спробуй створити різні вокальні імпровізації на складі *ой-ой-йой, ай-ай-яй*.

Імпровізація також була поширена в концертній практиці XVIII століття у вигляді сольних каденцій, фантазій, хоральних обробок тощо.

Й. Брамс. Хоральна прелюдія № 11 «Es ist ein Ros' entsprungen» (орган; фрагмент).

Й. Брамс. Фантазія № 7 (фортепіано; фрагмент).

Розкажи про свої враження від прослуханої музики. Що спільне і що відмінне в цих творах? Які музичні образи вони створюють? Охарактеризуй засоби музичної виразності та мелодії творів Й. Брамса.

Вертеп

Поширеним явищем у народній музиці є також ритмічні імпровізації, в народній хореографії — пластичні імпровізації, в народному театрі — театральні імпровізації.

Зокрема, веселі імпровізовані сценки з картинами щоденного життя й народного побуту, особливо популярні в театрі вертеп, завоювали палку прихильність публіки.

Імпровізація присутня й під час виконання народних танців.

Об'єднайтесь у групи. Дослідіть, у якому з українських народних танців найчастіше спостерігається пластична імпровізація.

Звісно, ти знаєш, що багато композиторів/композиторок займалися і займаються обробкою народної музики, зокрема, пісенного фольклору.

Обробка народної вокальної музики — це видозмінення народної пісні за допомогою специфічних музичних прийомів.

Обробки української вокальної музики є в творчій спадщині М. Лисенка, М. Леонтовича, К. Стеценка, С. Людкевича та ін.

М. Лисенко збирав народні пісні протягом усього свого життя. Фольклорні зразки він згрупував за жанрами й опублікував сімома окремими випусками. Загалом композиторські фольклорні збірки налічують понад 600 мелодій.

Основу музичної спадщини **М. Леонтовича** становлять хорові мініатюри — обробки українських народних пісень, найпопулярнішими серед яких є «Щедрик», «Козака несуть», «Дударик», «Женчичок-брєнчичок», «Гаю, гаю, зелен розмаю» та багато інших. На основі українських народних мелодій М. Леонтович створював цілком оригінальні хорові композиції.

Українська народна пісня «Сонце низенько» (у виконанні вокального ансамблю; фрагмент).

Українська народна пісня «Сонце низенько» в обробці М. Лисенка (у виконанні Волинського народного хору; фрагмент).

Поділися враженнями від прослуханих творів. Порівняй звучання народної пісні в ансамблевому та хоровому виконанні. Яких змін зазнала пісня після обробки? Визнач, яка з цих ілюстрацій найбільше відповідає змісту пісні.

Найдорожче добро в кожного народу — це його мова: вона є найціннішим надбанням нації, ознакою суверенності й незалежності народу. Наша українська мова неповторна й унікальна.

Виконуємо пісню «Мова, наша мова» (слова Ю. Рибчинського та Л. Лазурко, музика П. Табакова) під фонограму.

Запропонуй друзям створити власні ритмічні імпровізації до пісні.

- Які види імпровізації існують у народній музиці?
- У чому полягають особливості інструментальної та вокальної імпровізацій?
- Хто з українських композиторів займався обробкою пісенного фольклору?

Спробуй створити вокальну імпровізацію на мотив улюбленої народної пісні. Запиши своє виконання на диктофон. Дай послухати запис друзям і попроси їх оцінити твій спів.

Урок 12. ІМПРОВІЗАЦІЯ, ОБРОБКА В МИСТЕЦТВІ

? Що тобі відомо про майстрів/майстринь, які створюють мистецькі шедеври з деревини?

Завітаймо у творчу майстерню різьбяр, аби довідатися, що таке обробка в декоративному мистецтві.

Художня обробка деревини — один із найдавніших видів декоративно-ужиткового мистецтва. Різьбленням споконвіку оздоблювали оселі, прикрашали віконниці, одвірки, полицки, мисники, столи, ліжка, скрині. Особливу увагу приділяли сво-локові, котрий займав найбільше місця в інтер'єрі.

Використовуючи різноманітні інструменти й технічні прийоми, сучасні майстри/майстрині виготовляють чудові дерев'яні тарелі, іграшки, декоративні панно, скульптурні фігурки тощо. Для створення форми предметів застосовують **вирізування, видовбування, виточування** та інші способи обробки деревини. Довершеності й художньої цінності виробам надає **декоративне різьблення**, завдяки якому навіть звичні ужиткові речі стають творами мистецтва.

? Розглянь світлини, на яких зображено ужгородського різьбяр Костянтина Ковгана та його творчі роботи. Які емоції викликають у тебе ці твори? До якого виду мистецтва вони належать? Які засоби виразності використав майстер?

К. Ковган проводить заняття з різьблення

Декоративні панно К. Ковгана

Важливою галуззю художньої обробки деревини є виготовлення музичних інструментів: ударних, духових, струнних.

Найвідоміший майстер Гуцульщини **Михайло Тафійчук** не лише власноруч

Михайло Тафійчук

робить сопілки, скрипки, ліри, дуди, цимбали, трембіти, а й віртуозно грає на них. Він добре вивчив властивості дерев, і ці знання допомагають створювати автентичні гуцульські інструменти. Тафійчук є визнаним майстром трембіт. Зокрема, саме він виготовив вісім трембіт на замовлення співачки Руслани для її виступу на Євробаченні 2004 року.

У багатьох містах і селищах України увагу мешканців та гостей привертають дерев'яні скульптури, що прикрашають бульвари, парки і сквери. А ще в нас часто влаштовують мистецькі конкурси й фестивалі, на яких можуть позмагатися між собою чи обмінятися досвідом майстри, що займаються художньою обробкою деревини.

Парк унікальних дерев'яних скульптур.
м. Луцьк

Відеоролик «Дерев'яні скульптури України».

Відеофрагменти конкурсу майстрів дерев'яної скульптури, м. Рівне.

Поміркуй, чи складно створювати імпровізацію в живописі. Обґрунтуй свою думку.

Звичайно, митці можуть імпровізувати з кольорами та формами, створювати незвичайні композиції, передавати у своїх творах настрої, виражати власну фантазію. Імпровізація притаманна насамперед **абстрактному мистецтву**. Ця течія з'явилась на початку ХХ століття. Мистецтво абстракціонізму не відображує предмети реального світу, але використовує тіні та кольори для створення настрою.

Імпровізація в образотворчому мистецтві — творчість без попередньої підготовки, непередбачуваний розвиток творчого задуму.

Розглянь роботи сучасних українських художників та художниць (с. 42). Які емоції викликають ці твори? Які асоціації вони пробуджують?

О. Шумлянська.
Імпровізація

П. Лебединець.
Румба

А. Фурлет.
Золота гора
(Нічний Ланжерон)

Техніка акрилової заливки

Для створення картин художники іноді використовують цікаві техніки. Одна з них — техніка акрилової заливки: акрилові фарби розводять водою настільки, щоб вони вільно розтікалися по полотну; іноді змішують декілька кольорів, додають клей ПВА, силікон. Узагалі, фарбу

можна довільно розливати на полотні, а можна певним чином спрямувати, якщо подути через трубочку, застосувати стеку або фен. Існують також інші техніки малювання рідким акрилом: брудна заливка, перевернена склянка, заливка калюжами, ви-хор, ниткова заливка, занурення тощо.

Сучасна художниця з Ужгорода **Анастасія Франчук** малює картини в напрямі абстрактний реалізм. Її роботи дуже популярні за кордоном і стали справжнім скарбом для колекціонерів.

Розглянь роботи А. Франчук. Які почуття вони пробуджують? Опиши образи, створені художницею. Чому, на твою думку, в назвах картин є слово «хвилі»?

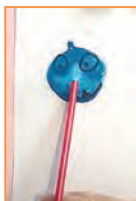
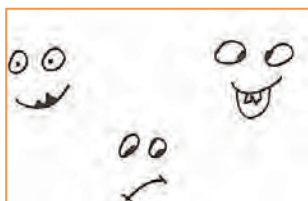
Сила хвиль

Хвилі краси

Тема 1. Сучасне мистецтво в житті людей

 Виконай навчальну вправу в техніці плямографія. Візьми фломастери і намалюй на картоні смішні обличчя. Покрий ці зображення рідкою гуашевою фарбою та подуй на плями через трубочку, щоб фарба розтеклася. Обирай кольори, що відповідають твоєму настрою.

 Практична робота. Створи для воїна чи ветерана війни патріотичний подарунок (за вибором). Дотримуйся вказаної на зразках послідовності роботи.

Варіант 1. Стилізований браслет.

Варіант 2. Мозаїчне панно.

Варіант 3. Декоративний розпис «Я люблю Україну».

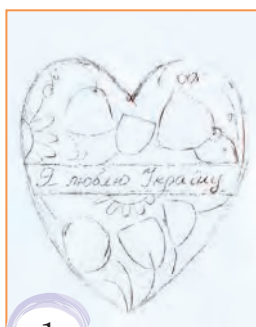

1

2

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

4

- Що таке імпровізація та обробка в образотворчому мистецтві?
- Якому виду мистецтва найбільше притаманна імпровізація?
- Які нестандартні художні техніки використовують митці-абстракціоністи? Яка з них тобі сподобалась найбільше і чому?
- Назви імена сучасних українських абстракціоністів.

Спробуй намалювати абстрактну картину, використовуючи одну з художніх технік, про які йшлося на уроці. Сфотографуй свою роботу та збережи її на власному гаджеті.

Урок 13. АРАНЖУВАННЯ ТА СТИЛІЗАЦІЯ В МИСТЕЦТВІ

Пригадай, які твори славетних композиторів минулого тобі доводилося чути в сучасній обробці.

У наш час шедеври світової класики часто виконують на електронних інструментах і переробляють за допомогою комп'ютерних програм. Улюблені мелодії, спрощені чи ускладнені, насичені сучасними ритмами, змінюються так, що іноді їх неможливо впізнати.

Аранжування (від франц. *arranger* — упорядковувати).

1. Переклад музичного твору для іншого складу виконавців.
2. Полегшений виклад музичного твору для виконання на тому самому інструменті.
3. Обробка мелодії для виконання на музичному інструменті або для голосу із супроводом.
4. У джазовій музиці — пов'язані з імпровізаційним стилем музикування гармонічні, фактурні зміни, які музиканти вносять у твір під час виконання.
5. У популярній музиці — створення інструментального супроводу до мелодії пісні для різного складу виконавців.

Аранжуванням твору іноді займається особисто автор чи авторка. Наприклад, Е. Гріг усе життя доопрацьовував свій концерт для фортепіано з оркестром.

Аранжування має певні різновиди залежно від способу або прийому видозмінення оригіналу музичного твору: інструментальна музика може перетворитися на вокальну і навпаки. Значного поширення набуває аранжування класичної музики за допомогою сучасних електронних інструментів, цифрових засобів, комп'ютерних програм.

Л. ван Бетховен. Соната № 14, частина 1 (фортепіано; фрагмент).

Л. ван Бетховен. Соната № 14, частина 1 (у сучасному аранжуванні; фрагмент).

Опиши свої враження від прослуханої музики. Як змінилися звучання і характер твору після аранжування? Які інструменти створили неповторний музичний образ в оригінальному творі та в його аранжованій версії?

Графиня
Дж. Гвічарді

Сонату для фортепіано № 14 до-дієз мі-
нор («Місячну») Л. ван Бетховен написав у
1800–1801 роках і присвятив, на думку деяких
дослідників, графині Дж. Гвічарді. Назву со-
нати «Місячна» запропонував у 1832 р. музич-
ний критик Л. Рельштаб, порівнявши її першу
частину з місячним сяйвом. Соната традиційно
складається з трьох частин, однак починається
вона досить незвично — повільною, похмурою,
скорботною музикою, що в класичному варіан-
ті характерно для другої частини. У музиці ві-
дображено мотив розчарування від нерозділеного кохання.

Іноді композитори чи відомі виконавці-віртуози змінюють не
тільки основну тему музичного твору, а й надають йому нового
звучання, здійснивши переробку для іншого складу виконав-
ців або іншого інструмента. Таку видозміну в музиці назива-
ють транскрипцією.

Транскрипція в музиці (від лат. *transcriptio* — перепису-
вання) — переробка музичного твору для іншого інструмента
або голосу, а також довільна обробка у віртуозному стилі.

М. Скорик. Джазова транскрипція п'єси Л. ван Бет-
ховена «До Елізи» (фортепіано; фрагмент).
Ф. Бузоні. Транскрипція твору Й. С. Баха «Хоральна
прелюдія фа мінор» (фортепіано; фрагмент).

Поділися своїми враженнями від прослуханих творів. Який із них тобі
більше сподобався? Знайди в інтернет-джерелах його оригінал і про-
аналізуй, як змінився цей твір у транскрипції.

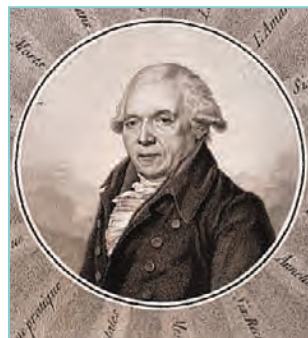
У музиці, як і в інших видах мистецтва, доволі поширена сти-
лізація.

Стилізація в музиці — зумисне відтворення типових рис
музичного стилю певної епохи, національно-етнічної прина-
лежності, композиторів іншої творчої орієнтації тощо.

У 1784 році французький композитор **Жан-Поль Мартіні**
написав романс «Plaisir d'amour» («Радість кохання») на вірші

Жана-П'єра де Флоріана. Мелодія стала настільки популярною, що вже в наступному столітті, 1858 р., **Гектор Берліоз** зробив аранжування для оркестру. А в ХХ ст. романс переспівав **Елвіс Преслі**, і цей твір став одним із найвідоміших у творчому доробку виконавця.

Жан-Поль Мартіні

Дж. Вайс, Х. Перетті, Л. Креаторе. «Can't Help Falling In Love» («Не можу не закохатися») (у виконанні Е. Преслі; фрагмент).

Розучуємо пісню «Ясноока україночка» (слова і музика Н. Май).

1. На Україні квітне калина,
На Україні спів солов'я.
Козак співає, серденько крає:
Вийди, дівчино, зоре моя!

Двічі

Приспів:
Ясноока, неначе зірочка,
Щебетлива, бо україночка.
Ясноока, неначе зірочка, —
Вийди, мила, хоч на хвилиночку.

Програш.

2. На Україні верби, тополі,
А у садочку вишня цвіте.
Тихо зозуля віщує долю,
Там козаченька дівчина жде.

Двічі

Приспів (тричі).

Виконай пісню під фонограму разом із друзями: заспів — соло, приспів — усі гуртом.

- Що таке аранжування в музиці? Які його види існують?
- У чому полягає особливість транскрипції в музиці?
- Наведи приклади стилізації в музиці.

Скористайся додатковими джерелами і з'ясуй, хто з популярних співаків та співачок у різні часи виконував пісню «Can't Help Falling In Love».

Урок 14. АРАНЖУВАННЯ ТА СТИЛІЗАЦІЯ В МИСТЕЦТВІ

Пригадай, що таке стилізація. У яких видах образотворчого мистецтва вона поширена?

Стилізація в зображенні природних форм у вигляді символів — характерна ознака української вишивки.

Вишивка — один із видів декоративно-ужиткового мистецтва, орнаментальне або сюжетне зображення на тканині, шкірі, виконане різними швами.

Пригадай, що потрібно для вишивання. Які види швів найпопулярніші в Україні?

Вишивка є найбільш поширеним видом народного мистецтва на наших теренах. Колись за кількістю й довершеністю вишитих рушників, сорочок, скатертин, які дівчина підготувала до свого весілля, судили про її працелюбність.

Українській вишивці притаманний яскравий і водночас витончений орнамент, який допомагає народним майстрам і майстриням надавати виробам композиційної завершеності. Ти вже знаєш, що орнамент може зображувати певні форми рослинного чи тваринного світу, геометричні фігури або фігурки людей. Таким чином, орнаменти поділяють на **геометричні**, **рослинні**, **зооморфні** (основу яких складають стилізовані зображення тварин) та **антропоморфні** (в основі яких — стилізоване зображення людини). А ще у вишитих узорах збереглися прадавні магичні знаки — їх і зараз відтворюють на полотні як обереги, як коди своєї нації.

Квіти маку:
оберег від лихого ока

Голуб:
символ Святого Духа,
щирої любові й ніжності

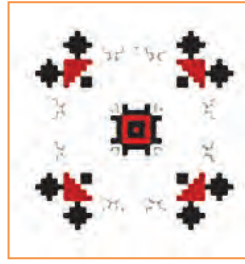
Пава:
символ молодості
та розквіту сил

Коло:
символ сонця,
енергії, вічності

Ромб:
символ плодючості,
союз сонця й землі

Квадрат:
благополуччя,
мир, достаток

Хрест:
оберіг від злих
духів

**Кривий танець,
або безконечник:**
символ вічного буття,
життєвого шляху

Рослинний мотив:
чистота, процвітання
роду та життя

**Хвилясті лінії,
або зигзаги:**
вода, дощ, плинність часу
та еволюція
Всесвіту

Розглянь зображення орнаментів. До яких видів вони належать? Які символи використані в цих зразках?

Напевно, тобі відомо, що для кожного регіону України характерні певні орнаментальні мотиви, кольори й техніки вишивки.

Об'єднайтесь у кілька груп і дослідіть особливості вишивки в різних регіонах України.

Відеоролик «Свято вишиванки в Україні. Традиції та сучасність» (фрагмент).

Розглянь зразки сучасних стилізованих вишиванок (с. 49). Зверни увагу на особливості крою, кольори тканин та візерунків, розміщення орнаментів.

Урок 15. ТРАДИЦІЇ ТА НОВЕ ТРАКТУВАННЯ В МИСТЕЦТВІ

Пригадай, які групи музичних інструментів входять до складу симфонічного оркестру.

Продовжуємо нашу мандрівку в світ музичних творів. Сьогодні розглянемо аранжування академічної музики.

Академічна музика — це тип музики, що належить до писемної композиторської традиції та використовує сформовані в XVII–XIX століттях музичні форми і жанри, інструментарій і традиції виконавства.

Академічний стиль — стиль у мистецтві, що відповідає традиціям, стійким правилам та встановленим зразкам, які пройшли випробування часом.

Працюючи над тією чи іншою композицією, аранжувальник використовує такі методи й засоби, які допоможуть найкраще зберегти композиторський задум. Зокрема, можуть змінюватися гармонія, темп, тембр, інші засоби виразності; інколи додають вступ, коду (завершення твору) тощо.

Цікаво, що аранжування використовував ще А. Вівальді, який часто імпровізував і перекладав скрипічні та оркестрові твори для виконання на клавесині. А Й. Штраус (син) зі своїм оркестром виконував не тільки власні твори, а й аранжування творів інших авторів.

Аранжування шедеврів симфонічної музики

В. А. Моцарт

Славетний австрійський композитор **В. А. Моцарт** написав понад 50 симфоній, найвідомішою серед яких є симфонія № 40 соль мінор. Створено симфонію 1788 року для оркестру, до складу якого входять флейта, два гобої, два кларнети, два фаготи, дві валторни та струнні інструменти. Складається твір із чотирьох частин, розміщених традиційно для класичного сонатно-симфонічного циклу.

В. А. Моцарт. Симфонія № 40 соль мінор. Частина 1; фрагменти 2-ї, 3-ї, 4-ї частин (у виконанні симфонічного оркестру м. Фульда, Німеччина).

В. А. Моцарт. Симфонія № 40 соль мінор. Частина 1 (у виконанні естрадно-симфонічного оркестру під керівництвом П. Морія, Франція).

 Розкажи про свої враження від прослуханого твору. Охарактеризуй темброву палітру та засоби музичної виразності симфонії. опиши мелодію першої частини. Як змінювалася мелодія впродовж наступних трьох частин? Порівняй звучання класичного симфонічного та естрадно-симфонічного оркестрів.

 Уривок із кінофільму «Амадей» (реж. М. Форман, 1984).

 Які особливості музичного кіно ти помітив/помітила в кінострічці? Яку роль у фільмі відіграє музика? Як вона допомагає увиразнити образи головних героїв?

Афіша та кадр із фільму «Амадей»

Існує кілька різновидів аранжування академічної музики: **інструментальне, вокальне (хорове) й електронне.**

Мабуть, ти помічав/помічала, що після обробки твору склад інструментів, які виконують композицію, може бути абсолютно іншим. Це приклад інструментування (оркестрування).

Інструментування (оркестрування) — це переведення музики з одного інструментального складу на інший зі збереженням задуму композитора.

Так, вокальні твори перетворюються на інструментальні, а сольні (наприклад, написані для фортепіано) — на оркестрові чи ансамблеві номери тощо.

Процес інструментування вимагає від композитора знання специфіки музичних інструментів — їхніх технічних можливостей та виконавських прийомів. Один з найважливіших етапів розвитку оркестрування пов'язаний із творчістю композиторів віденської класичної школи — Й. Гайдна, В. А. Моцарта,

Л. ван Бетховена. Визнаними майстрами інструментування були Г. Берліоз, Р. Вагнер, М. Равель та інші. Інструментуванням (оркеструванням) займалися й українські музиканти і композитори.

В. Косенко. «Пасакалія» з циклу «11 етюдів у формі старовинних танців» (фортепіано).

В. Косенко. «Пасакалія» для фортепіано в перекладенні для оркестру.

Визнач характер прослуханого твору. Що в ньому є особливим? Які засоби виразності використав композитор? Як змінилося звучання твору у виконанні оркестру?

Виконуємо пісню «Ясноока україночка» (слова та музика Н. Май).

Заспівай пісню спочатку під акомпанемент музичного інструмента, а тоді — під фонограму. Запиши свій спів на диктофон і порівняй звучання пісні під різний супровід.

Гра «Актори і співаки».

Об'єднайтеся у дві групи: «актори» і «співаки». «Співаки» виконують пісню «Ясноока україночка», а «актори» показують її зміст жестами, рухами й мімікою. Потім поміняйтеся ролями.

- Що таке академічна музика?
- Що може змінюватися в результаті аранжування академічної музики?
- У чому полягає процес інструментування музичних творів? Якими знаннями має володіти композитор, який хоче його здійснити?

Знайди в інтернет-джерелах зразки аранжувань академічної музики, зокрема, відомих світових шедеврів. Послухай їх та поділися з друзями своїми враженнями.

Урок 16. ТРАДИЦІЇ ТА НОВЕ ТРАКТУВАННЯ В МИСТЕЦТВІ

Розкажи, чи є у тебе вдома, у твоїх рідних або знайомих керамічні вироби. Якої вони форми? Якими візерунками оздоблені?

Зазирнімо в історію розвитку художньої кераміки.

Археологічні знахідки та пам'ятки архітектури свідчать, що в найпростіших формах кераміка існувала ще в доісторичні часи. Відколи люди відкрили властивість вологої глини легко набувати будь-якої форми і тверднути у вогні, з неї почали виготовляти необхідні в господарстві вироби — насамперед, посуд. Спершу його ліпили вручну, прикрашали, продряпуючи візерунки по сирій поверхні, а потім випалювали на вогнищі.

Кераміка (з грец. *κεραμικός* — глиняний, гончарний, від *κέρανος* — ваза з глини, гончарна глина) — вироби й матеріали, сформовані з глини або її сумішей із різними сполуками та випалені за високих температур.

У IV тисячолітті до нашої ери давні шумери винайшли **гончарний круг** — верстат із двома прилаштованими кругами, що обертаються. Це дало змогу виготовляти вироби досконалішої форми. Випалювали їх у спеціальній печі — **горні**. Так виникло гончарне ремесло, яке відоме в усіх стародавніх культурах: адже глина — надзвичайно поширена гірська порода.

Кераміка.
Стародавня Греція

Тарілка декоративна.
Японія

Ваза фарфорова.
Китай

Найдавнішими зразками гончарства на теренах нашої країни є різноманітні керамічні вироби часів трипільської культури: розкішний мальований посуд, дитячі іграшки, речі релігійного культу, жіночі прикраси, гудзики тощо. А зовсім

недавно археологи здивували світ новими знахідками: на території трипільських поселень вони відшукали гончарні горна, старші майже на три тисячоліття за ті, які раніше вважали найдавнішими в Європі!

Трипільська кераміка

Розмаїття кераміки України

Україна багата на поклади високоякісних червоних, червоно-бурих та світло-сірих глин, тож не дивно, що гончарство належить до традиційних українських ремесел. Найвищого розквіту воно досягло наприкінці XVIII — на початку XIX ст., відколи вироби почали оздоблювати яскравими багатоколірними розписами, використовуючи ангоби й емалі.

Відеоролик «Технологія виготовлення керамічних виробів в Україні».

Поділися враженнями від перегляду. Які етапи виготовлення художньої кераміки тебе здивували? Що найбільше запам'яталося?

Українські гончарі створюють не тільки різноманітний посуд (горщики, миски, глечики, макітри, барильця, куманці, вази), а й кахлі, іграшки, прикраси, сувеніри. Майстри та майстрині оздоблюють свої вироби орнаментами, розписом і накладним декором, добираючи візерунок чи композицію відповідно до форми, аби підкреслити силует. Такі речі мають гарний, естетично привабливий вигляд, а деякі з них стають художніми творами, взірцями декоративно-ужиткового мистецтва.

Глечик

Тарілка

Прикраси

Куманець

Барильце

Іграшка

Макітра

Кахель

Найбільш відомими осередками гончарства в Україні були й залишаються міста **Косів** (Івано-Франківська обл.) та **Васильків** (Київська обл.), селище **Опішня** (Полтавська обл.), село **Бубнівка** (Вінницька обл.).

Об'єднайтеся у чотири групи і розгляньте світлини (с. 55-56). Домовтеся, яке зображення аналізуватиме кожна група. Зверніть увагу на особливості розпису, орнаменти й кольори візерунків гончарних виробів. Дізнайтеся більше про історію промислу та характерні ознаки кераміки з кожного осередку, скориставшись власними гаджетами.

Косівська кераміка

Опішнянська кераміка

Бубнівська кераміка

Васильківська кераміка

Практична робота. Створи аплікаційну роботу із зображенням двох предметів керамічного посуду (за вибором) зі стилізованим опішнянським розписом. Спочатку виріж силуетні зображення з коричневого чи жовтого паперу і наклеї на картон, як показано на зразку. Потім наклеї білі смужки там, де буде традиційний для опішнянської кераміки орнамент, і виконай його кольоровими олівцями. За бажанням створи глечик та спробуй нанести на нього орнамент у застосунку 3D Pottery.

майстер-клас на youtube-каналі

- Що ти знаєш про зародження й розвиток гончарного ремесла?
- Чому гончарство популярне на теренах нашої країни здавна?
- Назви найбільш відомі осередки гончарства в Україні. Що для них характерно?
- Влаштуй разом із друзями/подругами спільну виставку творчих робіт. Обговоріть, кому з вас найкраще вдалося зобразити традиційний опішнянський орнамент.

Досліди, чи поширене гончарство у твоєму рідному краї. Якщо так, то підготуй розповідь про місцевих майстрів/майстринь та особливості їхніх виробів.

Урок 17. ПЕРЕВТІЛЮВАННЯ В МИСТЕЦТВІ

Поміркуй, чим відрізняється аранжування народної музики від аранжування академічної музики.

Звичайно, тобі відомо, що популярні народні пісні або мелодії народних танців часто отримують нове звучання у творах композиторів: операх, симфоніях, сюїтах, концертах. Завдяки варіюванню, інструментуванню та стилізації народна музика може змінити своє звучання. Аранжувальник по-своєму трактує гармонію, ритм, динаміку, складає композицію на основі одного чи декількох народних творів. Народні пісні й танці зберігають національний колорит, якщо їх виконує оркестр чи ансамбль народних інструментів, але звучать по-новому у виконанні симфонічного оркестру.

Шумка: українська народна пісня-танець (у виконанні капели бандуристів; фрагмент).

А. Дворжак. «Слов'янські танці». № 2: «Українська шумка» (у виконанні симфонічного оркестру; фрагмент).

Національна заслужена капела бандуристів України ім. Г. Майбороди

Розкажи про свої враження від прослуханої музики. Який народний танець ти уявляєш, слухаючи мелодію шумки? Порівняй оригінальну народну мелодію та її звучання в аранжуванні А. Дворжака. Які засоби музичної виразності допомогли композиторові передати національний колорит танцю?

Шумка — українська народна пісня-танець, подібна до коломийки, зі жвавим темпом.

Аранжування народної музики — це обробка фольклорних музичних творів (пісень, танців тощо) шляхом зміни деяких засобів виразності та додавання нових фрагментів.

Збірка відомого чеського композитора й диригента **А. Дворжака** «Слов'янські танці», що складалась із 16-ти п'єс, була видана у двох циклах (1878 і 1886 рр.) й одразу набула значної популярності. Перший цикл містив чеські народні танці, окрім п'єси № 2 — «Української шумки». До другого циклу входили переважно танці інших народів.

А. Дворжак

«Слов'янські танці» вирізняються динамічністю розвитку, яскравим симфонізмом, поетичним утіленням танцювальних образів, у яких змальовано життя, побут і характер народу.

Чудовим зразком аранжування українського народного танцю козачок є твір **М. Різоля** зі збірки «Українські народні пісні та танці».

М. Різоля. Козачок (у виконанні баяніста; фрагмент).

М. Різоля. Козачок (у виконанні оркестру народних інструментів; фрагмент).

Опиши свої враження від прослуханого твору. Як змінилась його мелодія в оркестровому виконанні? Звучання яких народних інструментів тобі вдалося розпізнати?

Напевно, тобі відомий знаменитий твір «Мелодія» **М. Скорика**. Ця музика, написана для оркестру і скрипки соло, стала своєрідним «інтонаційним знаком» української душі. Імпровізаційна манера виконання, тужливе звучання скрипки ми сприймаємо як схвилований ліричний монолог, як сумну пісню без слів, що лине над Україною.

М. Скорик

М. Скорик. «Мелодія» (у виконанні симфонічного оркестру; фрагмент).

Я. Джусь. Транскрипція «Мелодії» М. Скорика (бандура; фрагмент).

Які емоції викликала в тебе прослухана композиція? Які картини постають у твоїй уяві? Як змінилась музика М. Скорика у транскрипції для бандури? Якого інтонаційного забарвлення надала бандура цьому твору?

Послухай транскрипцію «Мелодії» ще раз та створи малюнок, який допоможе виразити твої емоції та переживання за допомогою ліній і плям.

Розучуємо пісню «До перемоги» (слова і музика І. Танчака).

1. Бороним землю рідную, незламну, горду, вільную
Щоденною молитвою і духом козаків,
Калиною і вишнею, і силою Всевишнього
Ідем за Україною ми, життя дітей, батьків.

Приспів:

По землі, пшеницею засіяній,
Не ступати більше ворогам!
— Слава! Слава! — лине Україною. —
Слава! Слава дочкам і синам!

2. Гриміли канонадами, нас накривали «Градами»,
Топтали землю танками трикляті вороги.
Воєнними дорогами ішли до перемоги ми,
В боях тримали високо звитязні прапори.

Приспів.

3. Сльоза з очей скотилася, і небо прихилилося —
Як тяжко стерти з пам'яті страждання, серця щем.
Воєнними дорогами кували перемогу ми
І переможний прапор наш сьогодні ми несем.

Приспів.

Заспівай пісню разом з друзями/подругами під акомпанемент фортепіано, а потім — під фонограму. Запишіть своє виконання на диктофон, прослухайте запис і виберіть кращий варіант. Виконайте пісню ще раз та запишіть відеопривітання для воїнів.

- Розкажи про особливості аранжування народної музики.
- Які фольклорні музичні твори звучали сьогодні по-новому завдяки аранжуванню?
- Який твір став для тебе справжнім відкриттям? Хто його автор?

Дізнайся з додаткових джерел, хто із сучасних композиторів/композиторок робить аранжування творів для дітей.

Урок 18. ПЕРЕВТІЛЮВАННЯ В МИСТЕЦТВІ

Пригадай, що таке витинанка. Де можна побачити твори цього мистецтва?

Витинанка — художній твір декоративно-ужиткового мистецтва у вигляді орнаментованої чи сюжетної композиції, вирізаної з одно- або багатоколірних аркушів паперу.

Витинанки існують у декоративному мистецтві багатьох народів світу. А виникло це паперове диво в VII–XII ст. у Китаї, оскільки саме там винайшли папір. До свята весни китайські жінки вирізували зображення різних божеств, духів, драконів, квітів, птахів, риб і прикрашали ними вікна. Невдовзі цей вид творчості став відомий і в інших країнах: спочатку — в Азії (XIII–XV ст.), а згодом — і в Європі (XVI–XVIII ст.).

Голова жінки.
Китай

Червоний дракон.
Китай

Емма ван Ліст.
Казковий будиночок

Ажурні паперові вироби в Україні мали виразне декоративне спрямування та спиралися на традиційні народні мотиви орнаменту. Перші витинанки на українських землях з'явилися в XVII–XVIII ст. і стали популярною прикрасою житла. Особливого значення витинанки набували в періоди великих свят — на Різдво і Великдень: зображення у вигляді христів чи постатей ангелів мали оберегово-символічне значення. Українській народній витинанці притаманні симетричність та декоративність образів, обов'язково стилізованих.

В. Давидова.
Україна

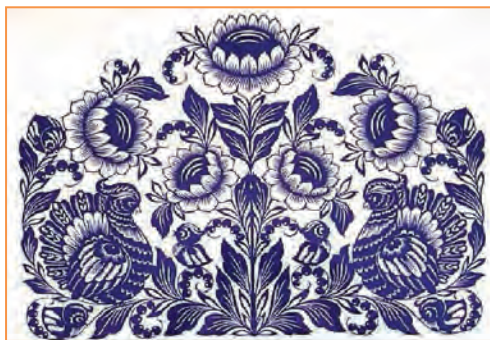
Відеоролик «Історія розвитку витинанки в Україні» (фрагмент).

Розглянь зразки витинанок. Яка особливість цих зображень одразу впадає у вічі? Пригадай, які витинанки називають ажурними, а які — силуетними; які — одинарними, а які — складеними.

Ю. Датченко.
Писанкові півники

І. Кузьменко.
Курочки

Н. Авдеєнко.
Петриківка

Серед відомих сучасних майстрів витинанки — **Андрій Пушкарьов**. У своїй творчості він поєднує витинанку та графіку, тому його роботи особливі й унікальні. Головні теми, до яких звертається художник, — козацтво, Трипілля, язичництво та релігійні мотиви.

А. Пушкарьов

Об'єднайтесь у три групи і розгляньте роботи А. Пушкарьова. Домовтеся, який твір аналізуватиме кожна група. Визначте вид витинанки за технологічними й художніми особливостями. Опишіть сюжет зображення.

Жінка з гілкою та птахом

Козак Мамай

Зупинена вечірня суперечка

У сучасному світі досить популярною стала техніка **витинальної графіки**. Чимало людей захоплюються створенням мандал. **Мандала** — це не картина, а відображення стану душі цієї миті. У багатьох мандалах простежуються композиції геометричних форм, які нагадують витинанки.

Мандала

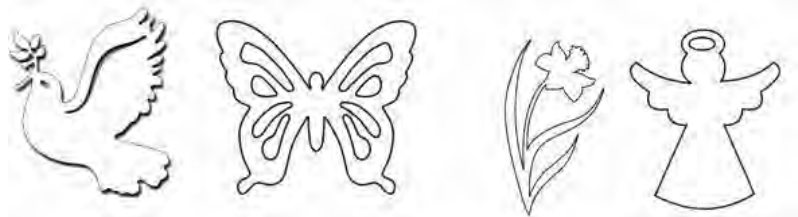
Іноді витинанки створюють у **техніці рваної аплікації**, яка має свою послідовність роботи. Спершу обирають сюжет і виконують ескіз. Далі відривають по контурах елементи зображення, визначають їхні місця на основі та приклеюють.

О. Шинкаренко. Рвані аплікації

Виконай силуетну витинанку в техніці рваної аплікації за обраним шаблоном.

Мабуть, ти знаєш, що одним із найулюбленіших і найпоширеніших символів українського традиційного мистецтва є **Дерево життя**, або **Вазон**. Дерево життя — це своєрідна модель Всесвіту, символ гармонії, життєдайних сил, духовного зростання і безсмертя.

Поради від майстрів та майстринь: Вазон має бути симетричним — адже це ознака стабільності, рівноваги, гармонії.

Стовбур — утілення сили, енергії землі і роду; його малюють знизу вгору, як і росте дерево. Далі треба умовно розділити Дерево життя на три частини: верхню, середню та нижню.

Верхівка — образ небесного світу, майбутнього (зображення небесних світил, християнських символів, птахів).

Середня частина символізує земний світ, родину (зображення різних за розмірами і формою листочків, квітів, пуп'янків, а також силуетів звірів).

Нижня частина — коріння, підземний світ, минуле (зображення горщика, змій, риб, водоплавних птахів; листочки, які опускаються донизу, символізують померлих родичів).

Практична робота. Візьми до уваги поради майстрів та майстринь і створи витинанку «Дерево життя» за зразком або за власним задумом.

майстер-клас на youtube-каналі

- Де виникло мистецтво витинанки?
- Які бувають витинанки за технологією виготовлення?
- Які сучасні техніки виконання витинанок тобі відомі?
- Що таке техніка витинальної графіки?

Дізнайся з додаткових джерел про відомих українських майстрів та майстринь, які створюють самобутні витинанки. Збережи зразки їхніх робіт на своєму гаджеті.

Урок 19. БАГАТСТВО ГОЛОСІВ І БАРВ

Пригадай, що тобі відомо про вокальне мистецтво, зокрема про хоро-
ве. На які типи поділяють голоси у хорі?

Ти вже знаєш, що композитори іноді перекладають свої тво-
ри для іншого складу виконавців, а вокальні композиції навіть
перетворюють на інструментальні.

Українська народна пісня «Ніч яка місячна» (інструменталь-
на версія, бандура; фрагмент).

Інструментальні варіації на тему «Ніч яка місячна»
(виконання на синтезаторі; фрагмент).

Які почуття пробуджує прослухана музика? Яке аранжування відомої
народної пісні ти вважаєш більш вдалим? Знайди в інтернеті й послу-
хай пісню у виконанні різних вокалістів. Чий спів тобі найбільше сподо-
бався?

Українська народна пісня «Несе Галя воду» (у різних аран-
жуваннях; фрагменти).

Заспівай разом із друзями/подругами оригінал пісні під караоке.
Спробуй самостійно дати визначення, що таке вокальне аранжування.

Вокальне аранжування — переклад вокального або ін-
струментального твору для виконання голосом або іншим
складом голосів.

Цікаво, що зараз з'являються обробки пісень, у яких соліст чи
солістка співає кількома голосами — тобто, за допомогою циф-
рових технологій сольне виконання перетворюється на багато-
голосне.

Безсумнівно, тобі доводилося чути популярний зараз термін
«кавер-версія» — так називають опрацювання, аранжуван-
ня, «переспів» відомих хітів.

Послухаймо композиції у виконанні різних за складом во-
кальних ансамблів та хору а саррелла як кавер-версії на пісні
українських композиторів.

Мікс кавер-версій на пісні українських композиторів (фраг-
менти).

На популярних пісенних конкурсах, зокрема «Голос. Діти»,
часто лунають переспіви вітчизняних і зарубіжних хітів.

Так, юні співаки Ярослав Карпук, Олександр Балабанов і співачка Дар'я Бугайчук випустили українську версію чудової пісні «Grande Amore» італійського тріо «Il Volo».

«Il Volo» — «Grande Amore» (Cover in Ukrainian by Yaroslav Karpuik, Olexsandr Balabanov, Daria Buhaychuk) (фрагмент).

У музичному мистецтві стало поширеним явище **хорового аранжування**, яке пов'язане з перекладенням інструментальних, сольних і вокальних творів на хорові композиції. Так, одноголосна популярна пісня може зазвучати яскравою хоровою гармонією з оригінальними підголосками. Водночас власне хорові твори за допомогою композиторської техніки аранжування перетворюються у твори для іншого складу виконавців.

Дитячий хор «Щедрик», м. Київ

Хорове аранжування — вид аранжування, завдяки якому сольні вокальні твори, інструментальна музика, естрадні пісні та інші композиції перетворюються на хорові твори.

Відомі українські композитори **М. Лисенко, М. Леонтович, Я. Степовий, Ф. Колесса, К. Стеценко** часто використовували хорове аранжування народних пісень, перетворюючи

вокальні твори на чотириголосні хоріві партитури для різного хорового складу з інструментальним супроводом та без нього.

Справжнім майстром хорових мініатюр, створених на основі народних пісень, став М. Леонтович. Найвищим його досягненням вважають пісні «Щедрик» і «Дударик». У «Щедрику» органічно поєднані прийоми народного багатоголосся, класичної поліфонії, де кожен голос є самостійним.

М. Леонтович. «Щедрик» (у виконанні хору хлопчиків «Libera», аранжування Р. Прізмана; фрагмент).

Чим особливе звучання української народної пісні в аранжуванні Р. Прізмана? Добери слова для характеристики мелодії твору в хорovому виконанні.

Для більш яскравого розуміння прийомів хорового аранжування порівнюємо хоровий спів із сольним виконанням.

Українська народна пісня «Закувала зозуленька» (у виконанні Тіани Роз та Черкаського народного хору; фрагменти).

Музика А. Кос-Анатольського, слова І. Франка. «Ой ти, дівчино, з горіха зерня» (у виконанні А. Солов'яненка та Галицького академічного камерного хору; фрагменти).

Об'єднайтесь у дві групи. Домовтеся, яку пісню аналізуватиме кожна група. Як змінюється пісня в хорovому аранжуванні? Які зміни в багатоголосному виконанні особливо відчутні?

Виконуємо пісню І. Танчака «До перемоги» під фонограму.

Створи разом із друзями/подругами музичний супровід до пісні на шумових інструментах.

- Що тобі відомо про аранжування у вокальній музиці?
- У чому полягає особливість хорового аранжування?
- Хто з українських композиторів здійснював хорове аранжування народних пісень?
- Який із прослуханих на уроці творів сподобався тобі найбільше? Чим саме?

Знайди в інтернет-джерелах кавер-версії улюбленого музичного твору в різних аранжуваннях. Послухай і поділися з друзями своїми враженнями.

Урок 20. БАГАТСТВО ГОЛОСІВ І БАРВ

Пригадай, у яких видах декоративного мистецтва майстри та майстрині виготовляють вироби з металу, скла, лози.

Вирушаймо на зустріч із майстрами та майстринями декоративного мистецтва, аби дізнатися більше про особливості їхньої творчої праці. Не забудь узяти із собою альбом для ескізів, у якому ти зможеш зробити начерки виробів, що привернули твою увагу.

Наша мандрівка передбачає кілька зупинок.

Перша зупинка — «Ковальство»

Тут нас зустрічають ковалі. Хто ж вони і чим займаються?

Колись майже в кожному селі на околиці можна було побачити кузню, де коваль розігрівав у горні шматок металу до червоного, брав його кліщами, клав на кувадло та бив по ньому молотом, щоби надати потрібної форми. Сільські ковалі виготовляли переважно необхідні в господарстві речі: ножі, молотки, сокири, лопати, лемеші, цвяхи, сапи, замки, клямки, залізні ворота й огорожі, стремена.

Із плином часу майстри відкривали для себе художні можливості заліза, і ковальство набувало нових рис.

Ковальство — обробка металів способом гарячого кування.

Кована лавочка

Великоднє сонечко.
Івано-Франківськ

Камінна решітка

Чи можна малювати металом? Звичайно. Кузня сучасного коваля швидко перетворюється на мистецьку студію. Засновник мистецької студії «Клейнод» **Мар'ян Шимчук** —

справжнісінький коваль! Чоловік усе частіше себе називає художником, якому «мислиться у древньому матеріалі» — металі. У його кузні сучасні пневмомолоти давно замінили масивні ручні. Але львівський майстер досі вважає ручне кування чуттєвішим і живішим, тому не поспішає повністю автоматизувати процес, який наділяє звичайні брили металу сенсом.

Ліхтар

Скористайся власним гаджетом і дізнайся більше про розвиток художнього ковальства в інших країнах.

Друга зупинка — «Декоративна обробка металів»

Процес гравіювання

Гравіювання — це метод отримання зображення на металевих виробах чи заготовках шляхом зняття поверхневого шару матеріалу.

Художнє гравіювання охоплює виготовлення гравюр на металі.

Брелок
із гравіюванням

Це мистецтво відоме ще з античних часів. Найбільш складним є ручне різьблення — власне художнє гравіювання. Виконують його також і механізованими способами за допомогою бормашини, алмазів, механічного фотогравіювання (ударного гравіювання фотосвітлин), гравіювання травленням. Сучасне лазерне гравіювання (маркування) — досить поширений вид оформлення рекламної та сувенірної продукції в промислових масштабах.

Карбування, або **чеканка** — мистецтво виготовлення об'ємного малюнка, напису чи орнаменту на металевій пластині.

Майстри та майстрині створюють рельєфи на листовому металі за допомогою спеціальних інструментів — чеканів (карбівок), молотків тощо, поклавши заготовку на пеньок, повсть,

товсту гуму. Техніку карбування застосовують у процесі виготовлення декоративних панно, посуду, різноманітних ювелірних прикрас тощо.

Майстер за роботою

Третя зупинка — «Гутництво»

Гутництво — виготовлення скла і виробів з нього.

Назва цього давнього ремесла походить від слова «гута», що означало конусоподібну будівлю з піччю для скловаріння. Гутне скло отримували шляхом сплавлення у великих глиняних горщиках (тиглях) піску, вапняку і поташу за високих температур, а потім видували вироби із розм'якшеного скла за допомогою скляної трубки. Складуви прикрашали свої вироби гутним декором, розмальовували емалями й навіть золотом.

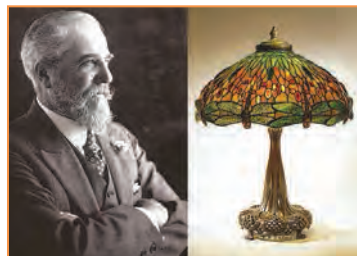

Складув за роботою

Традиції виготовлення художнього скла донині зберігаються в кількох містах України, зокрема в Києві та Львові, де працюють спеціальні фабрики. Найбільш відомими майстрами-склодувами в Україні стали **Б. Валько, О. Гера, Й. Гулянський, П. Думич, І. Мацієвський, М. Тарнавський** та інші.

Мистецтво виробів зі скла здавна поширене в Італії, Іспанії, Німеччині, Чехії. Найбільш популярним стало **богемське скло**, яке виготовляють за старовинними технологіями в Богемії (історична область у Чехії).

Американський художник-дизайнер **Луїс Комфорт Тіффані** здобув міжнародне визнання завдяки вишуканим художнім виробам із кольорового скла.

Луїс Комфорт Тіффані

Четверта зупинка — «Лозоплетіння»

Лозоплетіння — виготовлення господарсько-побутових та художніх виробів з лози.

Україна славиться багатими традиціями плетіння з різноманітної еластичної сировини: лози, кори деяких порід дерев (липи, берези), верболозу тощо. Улюбленим матеріалом майстрів і майстринь здавна була лозина, яка добре гнеться, розщеплюється та поєднується з іншими матеріалами. Найбільш поширені вироби з лози — кошики, тарелі, взуття, меблі. Залежно від форми конкретного виробу і творчого задуму, використовували круглі, стругані чи розщеплені уздовж лозини, у природному вигляді або пофарбовані.

Найвідомішим осередком лозоплетіння в сучасній Україні є село Іза на Закарпатті. Майстри та майстрині передають секрети свого ремесла з покоління в покоління і не перестають дивувати справжніми шедеврами, створеними зі звичайної виноградної лози.

Вироби з лози. Село Іза, Закарпаття

П'ята зупинка — «Писанкарство»

Писанкарство — один із найдавніших видів декоративно-ужиткового мистецтва, в якому яскраво відобразились усі сторони життя народу: історія, звичаї, вірування, естетичні уявлення та мрії про краще майбутнє. Писанки іноді називають своєрідними шедеврами мініатюрного народного живопису.

Традиція розфарбовувати яйця виникла у дохристиянський період. Залежно від способу оздоблення, розрізняють **крашанки** (варені яйця, зафарбовані в один колір), **крапанки** (вкриті різнокольоровими цяточками), **шкрябанки**, або **скробанки** (з візерунком, який видряпують гострим предметом на фарбованому тлі), **мальованки** (розмальовані пензлем) та **писанки** (розписані за допомогою воску).

В Україні існує понад 100 символічних малюнків для писанок: символи сонця, води, землі, рослин, тварин тощо. Важливе значення мали не тільки знаки-обереги, а й колір тла, на якому вони зображені.

Писанки кожного регіону України різні й по-своєму унікальні.

Відеоролик «Писанки різних регіонів України».

Виконай творчу вправу «Писанка». Намалюй контур яйця і створи ескіз писанки свого рідного краю, обравши традиційні кольори й орнаменти.

Практична робота. Пригадай, яке значення мала лялька-мотанка в житті українського народу. Створи мотанку-оберіг для захисника/захисниці України, адже нашим воїнам важливо знати, що їх пам'ятають та чекають.

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

- Розкажи про особливості художньої обробки металу.
- Що таке гутництво? Де виготовляють найпопулярніше у світі художнє скло?
- Де в Україні найбільш поширене мистецтво лозоплетіння?
- Переглянь роботи друзів/подруг. Улаштуйте спільну виставку своїх робіт і відправте подарунки-обереги адресатам.

Досліди, який із видів декоративно-ужиткового мистецтва — ковальство, гутництво чи лозоплетіння — поширений у твоєму рідному краї. Підготуй розповідь про місцевих майстрів і майстринь та особливості їхніх виробів.

Урок 21. РІЗНОБАРВНІСТЬ ЗВУКІВ ТА КОЛЬОРІВ

Розкажи, з якими видами аранжування ти вже ознайомився/ознайомилась. Що може змінитися у творі під час аранжування?

Пригадаймо разом кілька вже відомих тобі понять.

Отже, перекладення музичного твору для іншого складу виконавців називають **аранжуванням**, обробку для виконання оркестром — **оркеструванням**, обробку у віртуозному стилі — **транскрипцією**.

Аранжування інструментальної музики часто створюють на основі імпровізації. Залежно від складу виконавців, у результаті аранжування може змінитись тембр, темп, регістр і навіть характер твору. Іноді аранжувальник додає нові компоненти — мелодичні лінії, акорди, ритмічний супровід.

I. Альбеніс. «Астурія»: уривок з «Іспанської сюїти» (у виконанні Paul Barton, фортепіано).

I. Альбеніс. «Астурія» (у виконанні Paola Hermosin, гітара).

Які емоції викликав у тебе цей твір? Які картини постають у твоїй уяві? Порівняй звучання п'єси у виконанні піаніста й гітаристки. Яке з них тобі більше сподобалося? Поясни, чому.

I. Альбеніс.
Фото 1901 р.

«Астурія» («Легенда») — відома п'єса іспанського композитора та піаніста **Ісаака Альбеніса**, яку вважають взірцем «чистого фламенко». У цій композиції, написаній для фортепіано, митець використав характерний для гітарної техніки спосіб виконання акордів, тому її часто сприймають як твір для гітари.

«Астурія» I. Альбеніса здобула надзвичайну популярність у світі завдяки вишуканій мелодії з різкими динамічними контрастами, тому існує чимало варіантів аранжувань цього твору. Зокрема, сучасний італійський скрипаль і альтист **Марко Мішанья** здійснив аранжування для альту, а гітарист групи «The Doors» **Роббі Крігер** використав мелодію п'єси для своєї композиції «Spanish Caravan» із альбому «Waiting for the Sun».

Особливо колоритно твір І. Альбеніса звучить у виконанні арфи та струнного оркестру. Цікавим є також аранжування для ансамблю українських народних інструментів, здійснене вітчизняними аранжувальниками.

І. Альбеніс. «Астурія» (для арфи та струнного оркестру).

І. Альбеніс. «Астурія» (у виконанні ансамблю народних інструментів «Музичний сувенір», м. Харків).

Як змінилося звучання п'єси в різних аранжуваннях? Які музичні інструменти тобі вдалося розпізнати на слух?

Ансамбль народних інструментів «Музичний сувенір», м. Харків

А зараз ознайомимось зі зразками аранжування інструментальних поліфонічних творів відомого німецького композитора **Й. С. Баха**.

Поліфонія (від грец. *poly* — багато і *phone* — звук) — вид багатоголосся, у якому окремі мелодії мають самостійне значення і самостійний інтонаційно-ритмічний розвиток, зберігаючи рівноправність голосів.

Поліфонію поділяють на такі типи: **підголоскова**, **імітаційна** та **контрастно-тематична**.

Найвищого розквіту поліфонічна музика досягла в XVII–XVIII ст. у творчості **Г. Ф. Генделя** і **Й. С. Баха** (особливо в жанрі фуги). Згодом з'являється новий вид багатоголосся — гомофонний склад, який витісняє поліфонію. Зацікавленість поліфонією відроджується лише в другій половині XIX ст.

За життя Й. С. Бах був відомий як талановитий органіст, педагог і автор органної музики. Він працював і в традиційних для того часу «вільних» жанрах — прелюдія, фантазія, токато, пасакалія, і в більш строгих формах хоральної прелюдії та фуги. У своїх творах для органа композитор уміло поєднував риси різних музичних стилів, з якими він ознайомлювався протягом життя. Й. С. Бах навіть переклав кілька скрипкових концертів А. Вівальді для органа.

Й. С. Бах за органом.
Гравюра XIX ст.

Одна з відомих його збірок органних творів, що складалася із 46-ти коротких хоральних прелюдій, але так і не була завершена, демонструвала різні техніки та підходи до створення композицій на хоральні теми. Усе життя композитор не лише писав музику для органа, а й консультував майстрів, які створювали інструменти, перевіряв та налаштовував нові органи.

Й. С. Бах. Токата і фуга ре мінор (у виконанні Г. Гродберга; орган).

Й. С. Бах. Токата і фуга ре мінор (у виконанні В. Мей; електроскрипка).

Пригадай, що таке токато і фуга. Порівняй композицію у різних виконаннях. Чим вони подібні та чим відрізняються? Охарактеризуй засоби музичної виразності та мелодію композиції. У чому полягає особливість звучання органа? Чи вдалося, на твою думку, скрипальці передати характер авторської композиції? Розкажи про свої враження від прослуханої музики.

Гра «Музична вікторина».

Послухай аранжування знаменитого твору Й. С. Баха «Арія» з оркестрової сюїти № 3 ре мажор для різного складу виконавців. Спробуй розпізнати, що змінилось у характері твору в кожному випадку та які музичні інструменти його виконують.

Розучуємо пісню «Осінь» (слова Н. Май, музика О. Май).

1. Осінь наступає, листя облітає
І кружляє вниз.
І ніхто не знає, що кого чекає,
Бо життя — сюрприз.

Приспів:

Осінь, осінь йде по світу боса,
Осінь має зупинити час.
Осінь просить: «Витри свої сльози!».
Осінь знає — буде все гаразд.

2. Осінь-чарівниця, чом тобі не спиться?
За вікном — дощі...
Осінь, схаменися: золотаве листя
При собі лиши.

Приспів (двічі).

Спробуй себе в ролі соліста/солістки, а приспів виконай разом з однокласниками хором. Запиши свій виступ на диктофон, а тоді послухай запис і оціни власне виконання.

Гра «Імпровізація».

Об'єднайтесь у дві групи: «музиканти» і «актори». «Музиканти» створюють ритмічну імпровізацію до пісні, а «актори» — пластичну, рухаючись у темпі музики.

- Розкажи про особливості аранжування інструментальної музики.
- Що може змінюватися в інструментальному творі під час аранжування?
- Що таке поліфонія в музиці?
- Твори яких знаменитих композиторів звучали сьогодні на уроці?
- Що нового ти дізнався/дізналася про життя і творчість Й. С. Баха?

Знайди в інтернеті та послухай композицію «Spanish Caravan» із альбому «Waiting for the Sun» групи «The Doors». Зверни увагу, як по-новому звучить твір І. Альбеніса «Астурія».

Урок 22. РІЗНОБАРВНІСТЬ ЗВУКІВ ТА КОЛЬОРІВ

Пригадай, що тобі відомо про декоративний живопис. Чим він відрізняється від реалістичного?

Продовжуємо нашу мистецьку мандрівку, аби дізнатися більше про характерні риси та засоби виразності, притаманні декоративному живопису.

Декоративність — особлива ознака художньої форми, що підвищує її емоційний вплив на публіку. У декоративному зображенні, на відміну від реалістичного, відсутні тіні, об'ємність, рефлекси, перспектива тощо.

Декоративною називають композицію, що має високий ступінь виразності та модифіковані, стилізовані або абстрактні елементи, які надають їй декоративного вигляду й підсилюють її чуттєве сприйняття.

Для декоративного живопису характерними є: **стилізація** форм (спрощення та узагальнення); **трансформація** форм і пропорцій (перетворення, округлення, витягування, зменшення чи збільшення, зміна конструкції); **символічність** та **площинність** зображення; **відсутність перспективи**; використання **фактури**, **текстури**, **орнаментальності** в зображенні.

На зламі XIX–XX ст. чимало художників захопилося пошуками нових форм і прийомів у мистецтві. Характерними рисами живопису того часу стали декоративність, плавність ліній і округлість форм або, навпаки, геометричність і абстрактність, відмова від другорядних деталей та максимальна концентрація на головному об'єкті зображення.

*П. Пікассо.
Фруктова ваза*

Об'єднайтесь у чотири групи. Розгляньте картини всесвітньо відомих художників та обговоріть, яку з них аналізуватиме кожна група. Які

емоції викликає обраний твір? До якого жанру він належить? Що в цій роботі є незвичайним, а що нагадує реалістичні зображення? Зверніть увагу на кольори, елементи стилізації та наявність орнаментів.

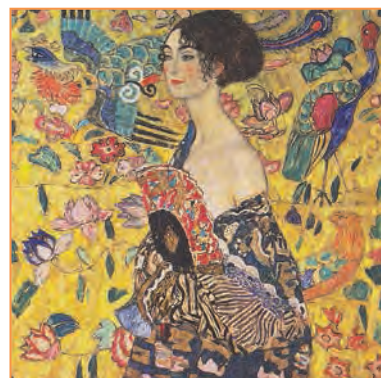
В. ван Гог.
Зоряна ніч

Ф. Леже.
Голова коня на жовтому тлі

А. Матісс.
Натюрморт із блакитною скатертиною

Г. Клімт.
Жінка з віялом

Відеоролик «Декоративний живопис України».

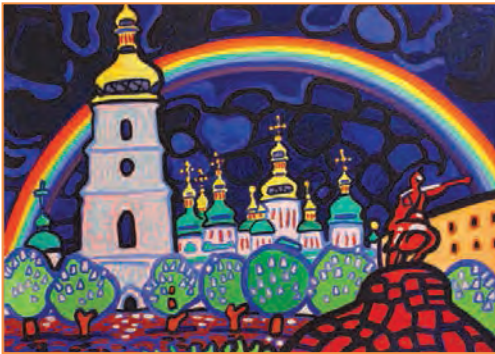
Які жанри найбільш популярні в декоративному живописі? Поміркуй, чому.

Розглянемо детальніше декоративний стилізований пейзаж у творчості українських художників та художниць.

Ти вже знаєш, що пейзаж як самостійний жанр виник у Китаї ще в VI ст., однак декоративності він набув лише наприкінці XIX ст.

Декоративним пейзажем називають твір образотворчого мистецтва пейзажного жанру, якому притаманні трансформація та спрощення форм, не властиві для реальних об'єктів кольори і площинність зображення.

Зразки декоративного пейзажу є в творчій спадщині відомих майстрів XIX–XX ст. **М. Жука, А. Ерделі, К. Малевича, Ю. Химича, Г. Синиці.** Декоративні пейзажні композиції створюють і сучасні митці та мисткині: **А. Криволап, О. Юрченко, О. Скицюк, Г. Самарська** та інші.

Ю. Химич. Софійський собор

А. Криволап. Вечірній спектр

Особливої уваги заслуговують здобутки народних художниць **К. Білокур, М. Примаченко, М. Тимченко.** Їхні роботи відомі в усьому світі як шедеври декоративного живопису.

Розглянь роботи М. Тимченко. Які художні образи створила майстриня? Що посилює їхню виразність? Доведи, що ці пейзажні композиції є декоративними.

У нашому дворі

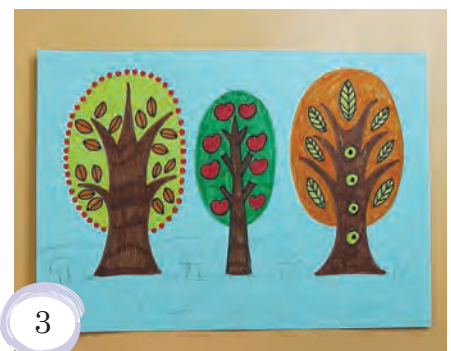
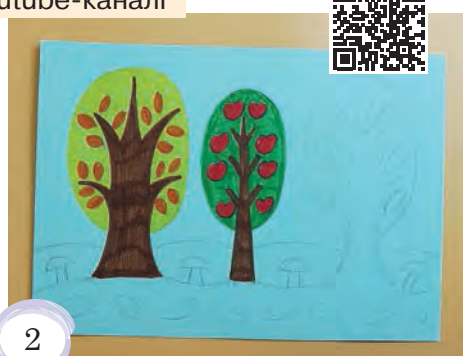
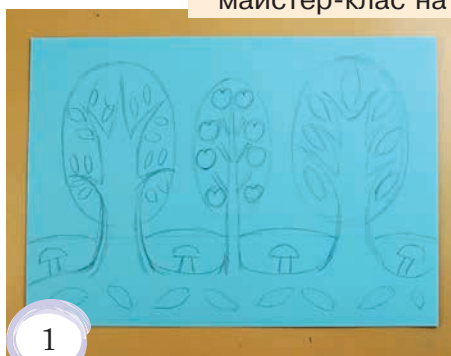

Прийми, Боже, мою душу

Поради від майстрів та майстринь: аби створити декоративне зображення, наприклад, дерева, треба звернути увагу на його вигляд у природі та стилізувати форми й кольори гілок, листя, крони, стовбура. За бажанням можна використовувати орнаменти.

 Практична робота. Візьми до уваги поради майстрів та майстринь і створи стилізований декоративний пейзаж. Дотримуйся вказаної на зразку послідовності роботи, але намагайся втілити власний задум.

майстер-клас на youtube-каналі

- Яку композицію називають декоративною?
- Які риси притаманні декоративному живопису?
- Твори яких знаменитих художників вирізняються декоративністю зображень?
- Хто з українських майстрів та майстринь писав декоративні пейзажі?
- Переглянь роботи друзів. Обговоріть, кому з вас вдалося створити найкращу декоративну композицію.

Досліди творчість когось із сучасних українських живописців, які працюють у жанрі декоративного пейзажу.

Урок 23. ПОДИХ ІМПРОВІЗАЦІЇ ТА ТВОРЧОСТІ В МИСТЕЦТВІ

Пригадай, у чому полягає діяльність аранжувальників музики.

Аранжувальник є своєрідною ланкою між автором чи авторкою музики та виконавцями, оскільки має можливість працювати над музичною композицією для будь-якого типу інструментарію та в будь-якому стилі. Не секрет, що доволі часто композитори самі аранжують власні твори.

Невідомий художник
XIX ст.

Ніколо Паганіні

Найвідомішим аранжувальником XIX ст. вважають **Ніколо Паганіні** — талановитого композитора й віртуозного скрипаля. Його виступи вражали слухачів пафосом виконання, яскравістю образів, польотом фантазії, драматичними контрастами, надзвичайно складними пасажами й технічними прийомами. Паганіні вмів імітувати на скрипці спів птахів, людський сміх, мукання корови — загалом, створювати різні звукові ефекти й передавати звучання флейти, труби чи ріжка. Окрім написання і виконання власних музичних шедеврів, маестро здійснював аранжування у вигляді варіацій на теми відомих опер Дж. Россіні («Попелюшка», «Танкред», «Мойсей у Єгипті»), балету Ф. Зюсмаера «Горіх Беневенто» та творів інших композиторів.

Фотографія Ф. Ганфштенгля. Ференц Ліст

Віртуозною грою на фортепіано й блискучими імпровізаціями уславився угорський композитор **Ференц Ліст**, який майстерно відтворював на роялі звучання цілого оркестру. Він багато подорожував, відвідавши під час гастролей чимало країн. На сольних концертах рояль розташовували на сцені таким чином, щоб слухачі могли краще бачити профіль Ліста і його руки, а іноді

ставили кілька роялів, і маестро під час виступу переходив від одного інструмента до іншого. Значну частину творів Ф. Ліста становлять транскрипції та парафрази музики інших авторів.

Н. Паганіні. Каприс № 24 (у виконанні Д. Гарретта, скрипка; фрагмент).

Ф. Ліст. «Великі етуди за Н. Паганіні»: етюд № 6 ля мі-нор (у виконанні М. Віхляєвої, фортепіано; фрагмент).

Порівняй оригінальну версію твору та його аранжування. Як змінився каприс Н. Паганіні у транскрипції Ф. Ліста? Який твір тобі більше сподобався? Поясни, чому.

Каприс — музична інструментальна п'єса довільної форми у блискучому, віртуозному стилі.

Девід Гарретт

Ти вже знаєш, що відомим імпровізатором був **М. Скорик**, видатний український композитор, який створив блискучі оркестрові обробки каприсів Паганіні.

М. Скорик. Обробка капрису № 24 Н. Паганіні (у виконанні симфонічного оркестру; фрагмент).

Як зазвучав каприс в оркестровому виконанні? Охарактеризуй зміни в мелодії, темпі, тембрі та динаміці твору.

Іноді популярні музичні шедеври стають основою для появи нових творів, оскільки під час аранжування змінюються їхні жанри та форми. Зокрема, так створюють **сюїти** — інструментальні збірки фрагментів музики з опер, балетів, кінофільмів тощо, а також **дивертисменти** — композиції з кількох контрастних за характером творів, що нагадують попури. Напевно, ти пам'ятаєш, що минулого року ми ознайомились із сюїтою з балету «Запорожець за Дунаєм», яку написав сучасний український композитор **Ю. Шевченко** за мотивами

однойменної опери С. Гулака-Артемівського. У скарбниці вітчизняної музики є також сюїта з арій та ансамблів рок-опери «Тарас Бульба», створена братами **Сергієм і Дмитром Радзецькими**.

Певні особливості має аранжування у джазі. Оскільки в джазовій композиції переважає імпровізація, то зазвичай не існує партитур для окремих інструментів. У джазі оригінальний твір вважають лише основою, а аранжований — новою композицією, тому аранжувальника часто сприймають як композитора. Серед відомих джазових аранжувальників — американці **П. Вайтмен, К. Джонс, М. Лістон, Д. Редман**; українці **П. Бриль, Є. Дергунов, Д. Найдич, О. Саратський** та ін.

О. Саратський. «Цвіте терен». Джазові обробки української народної пісні (фортепіано; фрагменти).

Проаналізуй, як змінилися українські народні пісні в джазовому аранжуванні.

Джазове аранжування — перетворення відомого вокального або інструментального твору на джазову композицію.

Чимало сучасних українських аранжувальників працюють у царині популярної музики: **А. Ігнатченко, Л. Вівчарик, Є. Дзюба, М. Яремак, Є. Філатов** та ін. Зокрема, цікаве аранжування відомої пісні Тіни Кароль здійснила **Тетяна Петрик**.

Слова Тіни Кароль і М. Бровченка, музика Тіни Кароль. «Україна — це ти!» в аранжуванні **Т. Петрик** (у виконанні тріо бандуристів; фрагмент).

Які почуття тебе охоплюють, коли лунає бандура? Порівняй оригінальне звучання пісні та її аранжування. Які зміни ти можеш виділити?

Виконуємо пісню **«Осінь»** (слова Н. Май, музика О. Май) під фонограму.

Запропонуй друзям створити власні вокальні імпровізації під мелодію пісні на складі «пап-пап-па-ра-ру». Позмагайтеся, у кого це вийде краще.

Ф. Шопен. Ноктюрн № 1 сі-бемоль мінор (фортепіано; фрагмент).

Розглянь ілюстрації. Яка з них, на твою думку, найбільше відповідає характеру ноктюрну? Поясни, чому ти так вважаєш.

Ю. Пауцан. Осінні простори

О. Щербаков. Двое

І. Роп'яник. Ранок в осінньому лісі

О. Минка. Тихі трави

Спробуй передати свої почуття від прослуханої музики в малюнку «Осінній танець». Техніка виконання — плямографія.

- Що таке джазове аранжування?
- Які музичні шедеври в джазовому аранжуванні ти сьогодні слухала/слухав?
- Назви прізвища відомих джазових аранжувальників.
- Що тобі відомо про аранжування в сучасній українській попмузиці?

Додай до своєї музичної скриньки твори славетних українських композиторів у сучасному аранжуванні.

Урок 24. ПОДИХ ІМПРОВІЗАЦІЇ ТА ТВОРЧОСТІ В МИСТЕЦТВІ

Пригадай, що таке натюрморт. Що зображують у натюрмортах?

На минулому уроці ми ознайомилися з характерними рисами декоративного живопису загалом та особливостями декоративного пейзажу зокрема. Сьогодні ж розглянемо декоративний стилізований натюрморт — один із наймолодших піджанрів малярства та графіки.

Декоративний натюрморт — це зображення стилізованих образів «мертвої природи» з акцентом на форму, колір та фактуру.

В. ван Гог.
Натюрморт
із соняшниками

П. Пікассо.
Натюрморт
із квітами
та лимонами

Ти вже знаєш, що натюрморт як самостійний жанр остаточно сформувався і досяг найбільшого розквіту в XVII ст. у творчості голландських та фламандських художників. Перші декоративні натюрморти з'явилися значно пізніше — на рубежі XIX–XX ст., коли нове покоління майстрів почало активно експериментувати з кольором та формою.

Завітаймо на виставку декоративних натюрмортів, які давно визнані світовими шедеврами цього жанру.

Одним із найвідоміших живописців в історії мистецтва є нідерландський художник XIX ст. **Вінсент ван Гог**. У його доробку є твори різних жанрів, зокрема й знамениті натюрморти з улюбленими соняшниками, які стали своєрідним символом творчості митця. На одній із картин зображено блідо-жовту вазу на тлі жовтого столу та соняшників, що створює ілюзію присутності «світла у світлі».

Геніальний і неповторний — саме так називають видатного іспанського художника XX ст. **Пабло Пікассо**. Митець, який створював унікальні за задумом та втіленням роботи, писав і декоративні натюрморти — стилізова-

ні зображення об'єктів з акцентом на чіткі геометричні форми, колір та фактуру.

Новаторське осмислення натюрморту помітне і в творах французького майстра XIX–XX ст. **Анрі Матісса**. У своїй картині «Червоні рибки» художник застосував спрощену манеру зображення деталей, яка відвертає увагу від форм і концентрує її на кольорах «мертвої природи», викликаючи асоціативні уявлення й думки.

А. Матісс. Червоні рибки

Відомий український художник початку XX ст. **Казимир Малевич** тривалий час експериментував із різними техніками та стилями. У натюрморті з фруктами митець використав товсті чорні лінії для обведення монохромних кольорових плям, заго-струючи увагу глядачів на геометричних формах.

К. Малевич. Натюрморт

Для декоративних натюрмортів українських майстрів та майстринь характерна багата палітра кольорів у поєднанні з простими формами та цікавими композиційними рішеннями, а також виразні етнічні мотиви.

Розглянь роботи М. Примаченко. Які почуття пробуджують ці твори? Знайди закономірності в зображенні квітів у декоративних композиціях художниці.

Мої зіроньки дарую діткам

Червоні маки

Квіти синьою

Серед українських художників другої половини ХХ століття, які писали декоративні натюрморти олією, виділяються **Володимир Патик** та **Роман Сельський**. У їхніх роботах яскраво виражені характерні особливості львівської малярської школи.

 Розглянь натюрморти українських майстрів. Порівняй ці роботи із творами К. Малевича та П. Пікассо. Знайди спільні й відмінні риси.

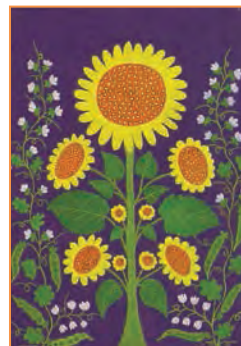
В. Патик.
Натюрморт із підсвічником

Р. Сельський.
Натюрморт

Українські художники та художниці часто зображують соняхи. Ці квіти здавна вважали символом любові до Батьківщини. Завітаймо на соняхову виставку майстрів України.

 Розглянь картини. Проаналізуй кольори і форми в декоративних натюрмортах. Що об'єднує всі твори? Скористайся застосунком Lens і дізнайся, чиї це роботи.

Відеоролик «Тональна градація в декоративних натюрмор-тах».

Виконай навчальну вправу. Намалюй глечик тональною розтяжкою із градацією кольору. Чергування смужок: напівтінь, світло, напівтінь, тінь, напівтінь, рефлекс (рефлекс трішки темніший, ніж світло). Техніка виконання — акварель.

Поради від майстрів та майстринь: у декоративному натюрморті використовують прийоми стилізації, спрощення форми та кольору, прикрашання із додаванням деталей або кольорів, не властивих реальним предметам, а також перетворення предмета на мотив орнаменту.

Практична робота. Скористайся порадами майстрів та майстринь і створи стилізований натюрморт «Соняхи» за зразком або за власним задумом. Техніка виконання — акрил.

майстер-клас на youtube-каналі

- Коли і за яких умов з'явилися перші декоративні натюрморти?
- Назви характерні ознаки декоративного стилізованого натюрморту.
- Хто з усесвітньо відомих майстрів та майстринь писав декоративні натюрморти?
- Переглянь роботи друзів. Обговоріть, що було найцікавішим у нинішньому творчому процесі. Влаштуйте спільну виставку своїх робіт.

Знайди в додаткових джерелах декоративні натюрморти. Які з них тобі найбільше сподобалися? Хто їх написав?

Урок 25. ЕЛЕКТРОННЕ АРАНЖУВАННЯ ТА ЦИФРОВА СТИЛІЗАЦІЯ

 Пригадай, яку музику називають електронною.

Наша мандрівка у світ аранжування музичних шедеврів триває. Та, перш ніж розглянути електронне аранжування, ознайомимось із деякими електронними інструментами й навіть спробуємо пограти на одному з них онлайн.

Цифрове піаніно та **цифровий рояль**, на відміну від своїх «родичів», працюють завдяки електроенергії та мають декілька тембрів звучання, які можна перемикаєти за допомогою спеціальних кнопок.

В **електроскрипці** теж чотири струни, як і в звичайної акустичної скрипки, але її корпус помітно відрізняється. В електричній моделі встановлено спеціальний звукознімач, який під'єднують до колонок для підсилення звучання.

Цифрове піаніно

Електроскрипка

 Відеоролик «Цифрові музичні інструменти».

 Поділися враженнями від перегляду. Зверни увагу, як працюють ці музичні інструменти. Порівняй тембри звучання електронних та звичайних інструментів.

 Спробуй опанувати гру на віртуальному піаніно. Зайди на сайт <https://virtualpiano.net/virtual-music-instruments/> та обери інструмент і пісню. Зверни увагу: літери, написані на клавішах піаніно, відповідають клавіатурі комп'ютера. Натискай клавіші віртуального інструмента за допомогою мишки або виділені клавіші на клавіатурі свого гаджета і насолоджуйся музикою.

Цікаво, чи були у тебе в дитинстві музичні іграшки? А може, такими іграшками грається молодший братик або молодша

сестричка? Чи відомо тобі, що музичні іграшки звучать як електронні інструменти?

Об'єднайтеся в групи й візьміть участь у проекті «Музичні іграшки дітей різних країн». Кожна група обирає країну і досліджує, якими мелодіями озвучені популярні музичні іграшки та які інструменти виконують ці мелодії. Результати досліджень оформіть як презентацію.

Будь-який музичний твір можна адаптувати до нових стильових і виконавських тенденцій завдяки комп'ютерним технологіям та синтезатору.

Синтезатор — це електромузичний клавішний інструмент, де електронні можливості дозволяють конструювати звуки різної висоти, сили, тембру і регістру, імітувати людські голоси й інструменти сучасного оркестру, а також створювати принципово нові музичні барви. За допомогою синтезатора здійснюють електронне аранжування музичних композицій.

Електронне аранжування — видозмінення музичного твору, виконане на основі електронних музичних інструментів та комп'ютерних програм.

Аби розпочати роботу над інструментальним електронним аранжуванням, до мелодії добирають акорди та відповідні тембри інструментів (інструментування), задають темп і динаміку звучання, визначають форму та стиль, додають гармонію. Особливого значення у цьому процесі набувають ритмічні малюнки ударних, бас-гітари, звукові ефекти тощо. Для завершення роботи потрібні спеціальні програми — музичні конструктори: наприклад, DoReMix, Music Generator, Dance Machine та інші.

Ф. Шопен. Ноктюрн № 2, оп. 9 (фортепіано; у виконанні Г. Томаселло).

Ф. Шопен. Ноктюрн № 2, оп. 9 (сучасна обробка; у виконанні Р. Клайдермана).

Як змінилося звучання твору після електронного аранжування? Охарактеризуй засоби музичної виразності оригінального твору та його обробки. Який настрій викликала в тебе ця музика? Що ти уявляєш, слухаючи ноктюрн? Що тобі відомо про автора твору?

Річард Клайдерман

Аранжування музичних творів здійснюють не лише композитори, а й популярні виконавці. Одним із найвідоміших аранжувальників сучасності є французький піаніст **Річард Клайдерман**. Його витончені обробки шедеврів класичної та сучасної інструментальної музики зачаровують слух: поряд із фортепіано в них звучать електрогітари, синтезатори, ударні інструменти.

П. де Сенневіль. «Ballade Pour Adeline» (у виконанні Р. Клайдермана).

Які емоції викликала в тебе прослухана композиція? Які образи вона навіяла? Звучання яких інструментів тобі вдалося розпізнати? Охарактеризуй засоби музичної виразності цього твору.

Відео «ЗСУ. Герої нашого часу».

Поділися своїми враженнями від перегляду. Які почуття тебе охоплюють? Чому, на твою думку, у відеоролику звучить українська народна пісня? Що ти можеш сказати про її аранжування? Розкажи, кого з героїв чи героїнь нашого часу ти знаєш особисто.

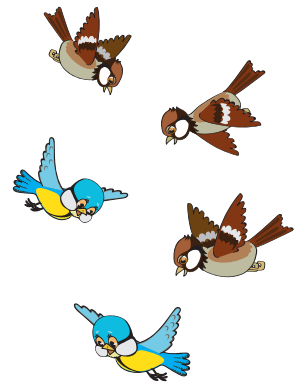
Розучуємо пісню **«Я намалюю»** (слова і музика Д. Волканова).

Приспів:

Я намалюю на папері щасливу дитину,
Де в мирному небі літають птахи!
Я намалюю на папері рідну Україну
Без війни!

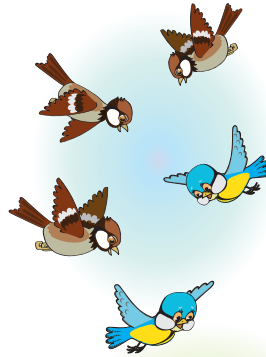
1. Я намалюю на папері нашу тишу,
Я намалюю на папері наші зорі,
Я намалюю все, що нам з тобою
Так потрібно!
Будь поруч! Будь поруч!
Я багато можу намалювати,
Але мрія у нас всіх одна:
Щоб закінчилась страшна і люта,
Жахлива війна!..

Приспів:

Я намалюю на папері щасливу дитину,
Де в мирному небі літають птахи!
Я намалюю на папері рідну Україну
Без горя, без печалі, без смерті, без біди!
Я намалюю на папері щасливу дитину,
Де в мирному небі літають птахи!
Я намалюю на папері рідну Україну
Без війни!

2. Ти вся у ранах, так пече і дуже страшно,
Не бійся, ненько! Ми — твої захисники!
Усе життя було з тобою нам так класно,
Тебе ніколи не залишимо в біді,
Бо одна в нас така Україна,
І за тебе горою ми всі!
Я намалюю, щоби ти була щаслива
На віки!

Приспів:

Я намалюю на папері щасливу дитину,
Де в мирному небі літають птахи!
Я намалюю на папері рідну Україну
Без війни!
Я намалюю на папері щасливу дитину,
Де в мирному небі літають птахи!
Я намалюю на папері рідну Україну
Без горя, без печалі, без смерті, без біди!
Я намалюю на папері щасливу дитину,
Де в мирному небі літають птахи!
Я намалюю на папері рідну Україну
Без війни!..

 Створи малюнок до пісні. Добери кольори, що відповідають її змісту і настрою. Техніка виконання — за вибором.

- • Що таке електронне аранжування?
• За допомогою яких інструментів створюють електронну музику?
• Про кого з відомих виконавців-аранжувальників ішлося на уроці?

 Поповни свою скриньку шедеврами класичної музики в електронному аранжуванні.

Урок 26. ЕЛЕКТРОННЕ АРАНЖУВАННЯ ТА ЦИФРОВА СТИЛІЗАЦІЯ

? Що таке, на твою думку, стилізована анімалістика? Розкажи, де тобі доводилось бачити стилізовані зображення тварин.

Стилізовані зображення тварин поширені на інтер'єрних картинах, у книгах, на гербах, у піктограмах, але найбільше — у творчості народних майстрів та майстринь, які втілюють фантастичні образи химерних істот і диво-звірів у декоративних розписах, витинанках, керамічних фігурках, килимах, іграшках тощо.

Великий герб
України

🎥 Відеоролик «Стилізація тварин у народних іграшках».

Стилізована анімалістика — зображення тварини, у якому реалістична виразність поєднана зі стилізацією.

? Розглянь ілюстрації. Які засоби створення художніх образів використали славетні народні майстрині? Зверни увагу, як авторки творчо переосмислили й змінили форми тварин завдяки стилізації.

М. Примаченко.
Коник-горбокони́к

О. Отнякіна-Бердник.
Зимовий дракон

Н. Городинська.
Фенікс

Стилізація в зображенні тварин — улюблений прийом художнього перевтілення в роботах багатьох зарубіжних митців і мисткинь. Одним із найпопулярніших персонажів їхніх творів є кіт. Тож вирушаймо в дивовижну «котячу» мандрівку.

Кажуть, що відомий австрійський художник **Густав Клімт** дуже любив котів, тож у його майстерні вони почувалися привільно. Митець охоче зображував цих тварин у своїй звичній манері, прикрашаючи розписами й орнаментами.

Англійський художник **Луїс Вільям Вейн** уславився завдяки численним антропоморфним зображенням котів, кішок і кошенят.

Сучасна литовська художниця **Норвіль Довідоніте**, яка працює під псевдонімом *Nora*, малює котів аквареллю й чорнилом. Її роботи зачаровують кумедними виразами котячих мордочок і дарують позитивні емоції.

Знаменитий японський художник **Утагава Кунійосі** творив у стилі укійо-е. Цей жанр гравюри та малюнка, де зображували буденне життя людей і краєвиди, сформувався в Японії у XVII столітті.

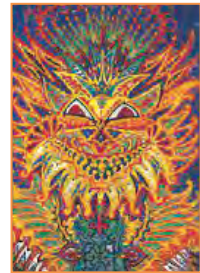
Об'єднайтесь у чотири групи і розгляньте творчі роботи. Домовтеся, які зображення аналізуватиме кожна група. Зверніть увагу на особливості стилізації, орнаменти й кольори, які використали художники й художниця. Дізнайтеся більше про творчість кожного з митців та литовської мисткині, скориставшись додатковими джерелами.

Г. Клімт

Л. В. Вейн

Н. Довідоніте

У. Кунійосі

Звісно, тобі відомо, що шедеври образотворчого мистецтва часто копіюють. Майстер, який пише копію, працює дуже ретельно, намагаючись передати кожну, навіть найдрібнішу, деталь, тому таку картину іноді складно відрізнити від оригіналу. А деколи художники створюють власні роботи на основі творів інших митців, і таке копіювання називають реплікою.

Репліка — творча інтерпретація, копіювання картини на свій лад, так званий авторський повтор.

Сучасна болгарська художниця **Веселка Велінова** розробила артпроект, метою якого було написати серію картин із котами в різних стилях, аби передати художні ідеали й технічні підходи відомих майстрів.

Об'єднайтесь у пари і розгляньте картини. Спробуйте визначити, стиль якого митця відтворено в кожній роботі. Обґрунтуйте свою думку.

Коти Веселки Велінової

Досить часто репродукції відомих творів мистецтва можна побачити в приватних оселях, різноманітних установах і громадських закладах, у книгах та альбомах. Це копії, створені за допомогою цифрових технологій.

Репродукція — твір образотворчого мистецтва (картина, скульптура, пам'ятка архітектури тощо), відтворений поліграфічним способом.

Професійні репродукції створюють із застосуванням спеціальної апаратури. За допомогою техніки налаштування освітлення та фотообладнання оригінальне полотно переносять у цифровий формат. Більшість копій виготовляють завдяки **фотодруку**.

Фотодрук — копіювання за допомогою цифрових технологій; друк цифрового зображення на папері, полотні чи іншому матеріалі.

Сьогодні ти, як і твої друзі, активно використовуєш смартфон або планшет для обробки будь-якого малюнка чи репродукції відомої картини за допомогою комп'ютерних програм. Зокрема, ти можеш легко створити стилізацію на основі комп'ютерної графіки.

Американська художниця-ілюстраторка **Джой Кемпбелл** вже четвертий десяток років створює свої ілюстрації олією, пастеллю та акрилом. Вона малює різних звірів, але найулюбленішою темою є коти.

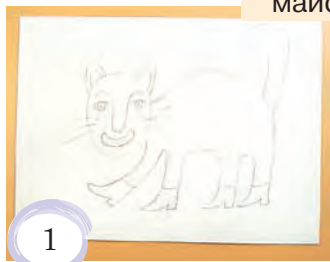
Розглянь картину художниці. Що тебе найбільше вражає в цій стилізації?

Дж. Кемпбелл. Стилізований кіт

Практична робота. Створи репліку на картину художниці Дж. Кемпбелл «Стилізований кіт».

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

- Що таке стилізована анімалістика?
- Хто з українських художників/художниць зображував стилізованих тварин?
- Які зарубіжні художники зображували тварин із використанням стилізації?
- Що таке репліка?
- Розкажи про особливості створення репродукцій.

Досліди, чи є у тебе вдома репродукції шедеврів образотворчого мистецтва. Якщо так, то які саме?

Урок 27. ТАНЦЮВАЛЬНІ ТА ПОРТРЕТНІ СТИЛІЗАЦІЇ

Розкажи, чи любиш ти танцювати. Які танці тобі найбільше подобаються?

Мабуть, ти знаєш, що танець — це мистецтво, яке виражає почуття через рух. Коли тобі сумно або трапилась якась неприємність, саме танці можуть допомогти позбутися стресу й поліпшити настрій.

Зазирнімо в енциклопедію хореографічного мистецтва.

Танець зародився на зорі становлення людства. Найдавнішими є ритуальні танці, які виконували під час церемоній та ритуалів.

Танець, танок — вид мистецтва, де художні образи створюють засобами пластичних рухів людського тіла. У танці відображається емоційно-образний зміст музичних творів.

Виразжальними засобами танцю є **жести, міміка, пантоміма, пластика, темп, ритм, композиція, хореографічний малюнок**.

Без чого не можна уявити танець? Без музики, адже вона не тільки підказує рухи, міміку, а й динаміку, темп.

Розглянемо різновиди танців.

Класичний танець є основою мистецтва балету і вимагає спеціальної підготовки.

Історичними танцями називають здебільшого європейські танці, що були популярні в певну епоху на балах знаті. Переважно вони походили від народних танців, які набули вишуканих рис із плином часу. До історичних танців належать **павана, гальярда, контрданс, менует, мазурка, полонез, кадрили** та інші.

Дж. Доменіко Тьєполо. Менует

В. А. Моцарт. Менует (у виконанні оркестру).

В. А. Моцарт. Менует (в естрадній обробці).

 Поділися своїми враженнями від прослуханого твору. Які рухи ти уявляєш під цю музику? Охарактеризуй менует в оригінальному звучанні та в сучасній обробці. Що змінилося?

Існує багато різновидів **народних танців**. Вони посідають значне місце в культурі кожної країни поряд із народною піснею та народними звичаями: молдовський жок, польський краков'як, чеська полька, кавказька лезгинка, іспанське болеро, італійська тарантела тощо.

У великому переліку танців народів світу ми знайдемо й українські танці.

 Пригадай назви найпопулярніших українських народних танців. Розкажи про один із них, який найбільше тобі подобається.

 Музична вікторина «Танці народів світу».

 Послухай музичні фрагменти і спробуй розпізнати, які відомі народні танці прозвучали.

Пропоную ознайомитися з іспанським танцем, який отримав друге життя в опері та балеті. Мелодія цього танцю стала настільки популярною, що протягом століть було здійснено безліч її аранжувань, зокрема й рок-обробку.

Хабанера

Хабанера (від назви міста *La Habana* — Гавана) — іспанський танець кубинського походження, який за своїм ритмом наближений до танго.

 Ж. Бізе. «Хабанера» з опери «Кармен» (у виконанні А. Позняк; фрагмент).

Ж. Бізе. «Хабанера» з опери «Кармен» (у рок-обробці; фрагмент).

 Розкажи про своє враження від прослуханої музики. Які інструменти створили неповторний музичний образ іспанського танцю? Назви його характерні ознаки та засоби музичної виразності. Порівняй звучання класичного танцю хабанера та його рок-обробку.

 Обговоріть разом із сусідом/сусідкою по парті, які танцювальні жанри ви знаєте. Що вам відомо про бальні танці?

Бальний танець — сучасна назва танців, призначених для масового виконання на вечорах відпочинку, танцювальних майданчиках, вечірках, конкурсах тощо.

Із ХХ ст. бальні танці поділяють на **масові** та **конкурсні**. Конкурси й офіційні змагання, регламентовані відповідними програмами, відбуваються під егідою міжнародних організацій: Всесвітньої ради танцю та Міжнародної федерації спортивних танців. До **стандартної** програми бальних танців входять вальс, віденський вальс, танго, фокстрот, квікстеп (швидкий фокстрот), а до **латиноамериканської** — ча-ча-ча, джайв, румба, самба та пасодобль. Кожному танцю притаманний певний жанр, який визначає характер танцювальних рухів.

Ча-ча-ча

Мабуть, ти знаєш, що **танго** любителям танців подарувала Аргентина, а **самба** походить із Бразилії. Багато танців зародилося на Кубі. Так, **румба** і **ча-ча-ча** згодом були кодифіковані й стали частиною латиноамериканської програми бальних танців. Свого часу популярність мали й інші танці кубинського походження: **мамбо**, **сальса** тощо.

Відеоролик «Бальні танці»: танго, вальс, самба, ча-ча-ча, румба (фрагменти).

Який танець тобі найбільше сподобався? Чому? Опиши хореографічний малюнок цього танцю. Зверни увагу на пластику танцівників, міміку, жести.

Естрадний танець — це музично-хореографічна мініатюра з яскраво вираженою драматургічною побудовою. Він має власну специфіку й часто існує як частина естрадного шоу, що супроводжує виступ співака чи співачки.

Чечітка, або **степ** — незвичайний танець. Його характерною особливістю є ритмічна ударна робота ніг. Такий танок виконують у спеціальному взутті, підбитому металевими пластинами.

Відеоролик «Виконання танцю чечітка».

Поділися враженнями від перегляду. Який настрій створює музика, що супроводжує цей танець? Опиши її темп, ритм і характер. Зверни увагу на рухи виконавців і танцювальні фігури.

Багатьом сучасним танцям притаманна ритмічна основа — так званий **біт**.

Біт — основна частина музики (треку) в жанрах репу та хіп-хопу, на яку реп-артисти начитують свої тексти.

Людину, яка створює біт, поєднуючи функції композитора й аранжувальника, називають **бітмейкером**.

Естрадний танець поділяють на **класичний, акробатичний, сюжетно-характерний, ритмічний** тощо. Основою всіх його видів є рухова пластична імпровізація.

Об'єднайтеся у пари і спробуйте створити власну танцювальну імпровізацію під мелодію сучасного танцю (за вибором). Головне завдання — підхопити ритм, темп і виразити характер танцю мімікою та пластикою тіла.

Виконуємо пісню «Я намалюю» (слова і музика Д. Волканова) під фонограму.

Створи разом із друзями ритмічний супровід до пісні, клацаючи пальцями, тупаючи ногами чи плескаючи в долоні.

- Про які різновиди танців ти дізнався/дізналася?
- Назви виражальні засоби танцю.
- Розкажи про українські народні танці й танці інших народів.
- Які особливості притаманні сучасним естрадним танцям?
- Які бальні танці належать до стандартної та латиноамериканської конкурсних програм?

Дізнайся більше про відомі хореографічні колективи України, скориставшись додатковими джерелами.

Урок 28. ТАНЦЮВАЛЬНІ ТА ПОРТРЕТНІ СТИЛІЗАЦІЇ

Пригадай, що ти знаєш про портретний жанр. Які різновиди портрета тобі відомі?

Продовжуємо нашу мистецьку мандрівку. Сьогодні ми дізнаємось, що таке стилізований портрет, і навчимося виконувати такі портретні зображення. Але спочатку зазирнімо в історію розвитку жанру.

Портретні форми відомі ще з архаїчних часів, про що свідчать наскельні малюнки і статуетки, які уособлювали символічні зображення людини. Шедеврами мистецтва Давнього Єгипту і Давньої Греції є скульптурні портрети у гробницях фараонів та поховальні фаюмські портрети I–III ст. В епоху Середньовіччя створювали винятково релігійні сюжетні композиції, у яких зображення людини мало відповідати церковним канонам. На думку мистецтвознавців, портрет як жанр образотворчого мистецтва сформувався в добу Відродження у творах славетних майстрів **Леонардо да Вінчі, Сандро Боттічеллі, Рафаеля, Тіціана, А. Дюрера**. Саме тоді з'явилися групові портрети, погрудний портрет, поясний, на повний зріст тощо.

У XVIII ст. популярності набули парадні живописні портрети, яким притаманні вишуканість образів та високий рівень художніх технічних прийомів. Цей період характеризується творчістю англійських майстрів **Дж. Рейнолдса, Т. Гейнсборо, Дж. Ромні, Дж. Гопнера** та ін.

Із XIX століття, коли зародилася й почала активно розвиватися фотографія, художники взялися шукати нові шляхи, методи й манери зображення в портретному жанрі. Вони писали свої твори з більшою свободою, узагальненням і стилізацією.

Стилізований портрет — декоративне узагальнення зображуваних людей за допомогою певних прийомів — зміни форм, об'ємних і колірних співвідношень.

Стилізацією в портретному жанрі також називають наслідування художнього напрямку (течії, стилю) або стилю певного художника.

Відеоролик «Стилізовані декоративні портрети».

Характерні ознаки стилізованого портрета: лаконічність, спрощений чіткий контрастний малюнок на основі штрихів, плям, ліній. Стилізацію в портреті видають не тільки форми, а й кольори; у ньому простежуються абстрагування, загострення уваги на окремих деталях.

Стилізовані портрети є в творчості **А. Матісса**, **В. ван Гога**, **П. Пікассо** та інших відомих митців.

Об'єднайтесь у пари і розгляньте портрети. Чим вони особливі? Що найперше привернуло вашу увагу? Які ознаки стилізації ви помітили?

П. Пікассо.
Жінка в капелюсі

А. Матісс.
Портрет Л. Делекторської

В. ван Гог.
Автопортрет

У творчості українських майстрів XIX–XX ст. теж трапляється стилізований портрет. Художники ніби проникають за межі предметності в зображенні моделей до ліній, фігур, чистого кольору.

Розглянь роботи відомого українського художника О. Богомазова. Розкажи про свої враження від цих творів. Зверни увагу на форми, пропорції та кольори. Опиши створені майстром образи.

Портрет дочки

Портрет Ванди Монастирської

У сучасному світі стилізовані портрети можна побачити буквально на кожному кроці: на логотипах, плакатах, рекламних оголошеннях, афішах тощо.

Портрет Г. Сандерса,
засновника мережі ресторанів KFC

Ю. Нерослік.
Патріотичний плакат

Стилізований портрет характерний для **шаржу**, у якому митець чи мисткиня досягає комічного ефекту завдяки перебільшенню певних рис тієї чи іншої особи, водночас зберігаючи подібність з об'єктом зображення.

 Знайди в інтернеті зразки шаржів, виконаних сучасними українськими майстрами/майстринями.

Напевно, ти помітив/помітила, що стилізований портрет широко застосовують у мистецтві анімації.

 Об'єднайтесь у чотири групи. Розгляньте кадри з українських мультфільмів і домовтеся, який із них буде аналізувати кожна група. Дослідіть портрети персонажів та розкажіть, які ознаки стилізованого портрета ви зауважили. Розпізнайте назви мультфільмів за допомогою застосунку Lens.

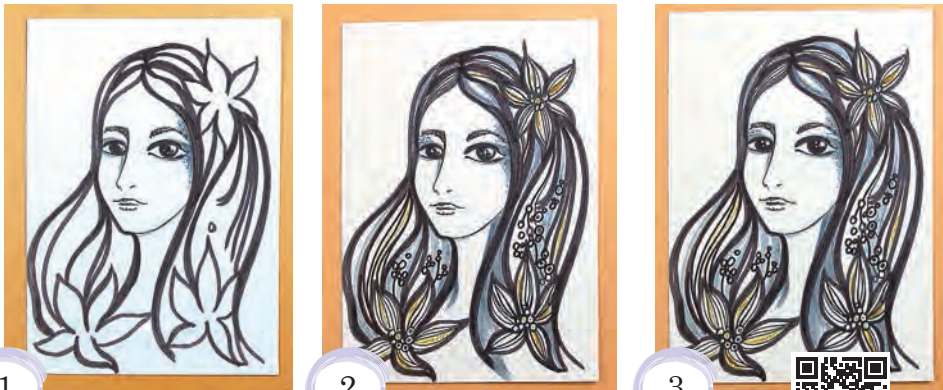

 Пригадай, що таке репліка. Знайди в додаткових джерелах зразки реплік у різних стилях мистецтва.

Поради від майстра/майстрині: для створення стилізованого портрета необхідно спочатку виконати ескіз голови із більшим чи меншим ступенем деталізації рис обличчя. Далі треба стилізувати зображення, підкресливши характерні особливості моделі.

 Практична робота. Візьми до уваги поради від майстра/майстрині та створи стилізований графічний автопортрет.

майстер-клас на youtube-каналі

- • Що таке стилізований портрет? Назви його характерні ознаки.
• Де можна побачити стилізовані портрети?
• Хто з відомих майстрів/майстринь створював стилізовані портрети?

 Досліди, хто із сучасних українських художників/художниць пише стилізовані портрети. Підготуй презентацію.

Урок 29. СТОРІНКАМИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МИСТЕЦЬКИХ КОНКУРСІВ ТА ВИСТАВОК

Що тобі відомо про міжнародний пісенний конкурс Євробачення?

Євробачення (англ. *Eurovision Song Contest*) — щорічний пісенний конкурс, який проводиться з 1956 року між країнами-членами Європейської мовної спілки. Ідея створення конкурсу, в якому брали б участь усі країни в єдиній телевізійній програмі, що транслюється для широкого загалу, зародилася 1955 року.

Перший конкурс пройшов **24 травня 1956 року** в місті **Лугано**, що у Швейцарії. У ньому взяло участь сім країн, кожна з яких представила по дві пісні. Але вже з наступного року ввели обмеження — одна пісня від кожної країни-учасниці. Євробачення-1956 виграла країна-господар — Швейцарія.

Від 2008 року конкурс складається з двох півфіналів та фіналу. Шість країн потрапляють до фіналу автоматично (Франція, Велика Британія, Німеччина, Іспанія, Італія та країна-переможець попереднього року), інші двадцять — із півфіналів.

Уривки з хітів пісенного конкурсу Євробачення останніх років.

Розкажи про свої враження від виступів співаків та співачок з різних європейських країн. Яка пісня тобі найбільше сподобалася? Охарактеризуй її та оціни виконавську майстерність учасника чи учасниці.

Україна бере участь у пісенному конкурсі Євробачення з 2003 року. Першим представником від нашої держави став **О. Пономарьов** із піснею «Hasta la vista»; він посів 14-те місце. Та вже наступного року Україна виграла Євробачення-2004 із піснею «Дикі танці» **Руслани** й максимальним балом за всю попередню історію конкурсу.

Руслана

Завдяки перемозі Руслани ювілейний 50-й пісенний конкурс Євробачення-2005 відбувся у Києві. Учасником від України був гурт «Гринджоли» з піснею «Разом нас багато», який посів 19-те місце.

За всю історію участі в конкурсі Євробачення українську пісенну культуру представляли різні виконавці, виконавиці та гурти. Найбільш успішними були виступи **Верки Сердючки** з піснею «Dancing lasha tumbai» (2-ге місце, 2007), **Міки Ньютона** з композицією «Angel» (4-те місце, 2011), **Злати Огневич** із композицією «Gravity» (3-тє місце, 2013), **гурту «Go_A»** з піснею «Шум» (5-те місце, 2021).

Ще одним переможним для України роком став 2016, коли перше місце посіла співачка **Джамала** з піснею «1944». Триумфальним був також виступ **гурту «Kalush Orchestra»** з піснею «Стефанія» на Євробаченні-2022, який приніс нашій країні перемогу вже втретє.

Джамала

Гурт «Kalush Orchestra»

Слова С. Джамаладінової і А. Антоняна, музика С. Джамаладінової. «1944» (у виконанні Джамали, фрагмент).

Слова О. Псюка та І. Клименка, музика І. Діденчука. «Стефанія» (у виконанні гурту «Kalush Orchestra», фрагмент).

Розкажи про свої враження від прослуханих творів. Які художні образи ти уявляєш? Які почуття пробуджує кожна пісня? Вирази власні емоції засобами хореографії, створивши танок-імпровізацію.

Подорожуючи напередодні новорічних свят країнами Європи, всюди можна почути різдвяні пісні, які більшість народів називає майже однаково: *коляди, коледи, коленди*. Це слово походить від латинської назви перших днів місяця — *calendae*.

Європейські звичаї колядування сягають корінням іще до християнських часів, коли люди молитвами, величальними піснями та бенкетами зустрічали час зимового сонцестояння. Упродовж століть на язичницькі новорічні звичаї нашарувалися євангельські історії про народження Христа, тож давні календи стали християнськими колядами.

Давні дохристиянські ритуали збереглися в Норвегії: на Святвечір там співають колядки, а ще вивішують у садах снопики вівса (правда ж, це нагадує український звичай ушанування дідуха?).

Португалія — батьківщина однієї з найпопулярніших у світі колядок «Adeste Fideles» («Прибудьте всі вірні»). Вона з'явилась у XIII ст. і, за однією з гіпотез, її текст написав король Португалії. Ця пісня була в репертуарі багатьох відомих виконавців — **Ф. Сінатри, Е. Преслі, Л. Паваротті**. Сьогодні її виконують **А. Боччелі, група «Il Volo», Енія**.

Проте найбагатша колядкова традиція, напевно, в поляків та українців. Чимало польських і українських колядок мають схожі слова та однакову мелодію.

Польська колядка «Dzisiaj w Betlejem» («Сьогодні у Вифлеємі») (у виконанні «Studio Accantus»; фрагмент).

Українська колядка «Во Вифлеємі нині новина» (у виконанні гурту «Very Wel»; фрагмент).

Об'єднайтесь у пари. Порівняйте українську та польську колядки. Що в них спільне, а що відмінне?

Тобі, звісно, відомий новорічний хіт «**Jingle bells**». Цю чи не найпопулярнішу в світі пісню написав ще 1857 р. **Джеймс Лорд П'єрпонт** (США) до Дня подяки, проте із плином часу її почали сприймати як різдвяну. Пісня має безліч аранжувань і звучала та звучить досі у виконанні славетних співаків і співачок.

Дж. П'єрпонт. «Jingle bells» (аранжування П. Морія, у виконанні оркестру; фрагмент).

Дж. П'єрпонт. «Jingle bells» (у виконанні гурту «Шпилясті кобзарі»; фрагмент).

Який настрій викликав у тебе цей твір? Яке виконання більше припало до душі? Чому? Які засоби музичної виразності тобі вдалося розпізнати?

Розучуємо колядку «Ходить місяць» (слова Ю. Хандожинської, музика Н. Антоник).

1. Ходить місяць ясноголий
Від двора і до двора,
А у небі, а у яснім
Перша зіронька зійшла.
А хто чує, а хто бачить?
Вечорової пори
Зійшло світло, як дар Божий,
Від маленької зорі.

Приспів:

В небі зірка заясніла
В день народження Христа —
Це Різдво до українців
Йде у села і міста!

Двічі

2. Святий вечір, як господар,
Несе радість в кожен дім.
Є кута, хлібина з печі
І рогалики усім!
Хай святкують, хай радіють,
Сміх дитячий в хату йде!
Ясна зірка до оселі
Коляду всім приведе!

Приспів (двічі).

Спробуй створити разом із друзями музичний супровід до колядки за допомогою дзвіночків та маракасів.

- Розкажи історію становлення пісенного конкурсу Євробачення.
- Хто з українських виконавців, виконавиць та гуртів брав участь у конкурсі? Хто й коли посідав перші місця?
- Як називають різдвяні пісні в різних країнах?

Дізнайся з додаткових джерел, як святкують Різдво люди інших національностей, що живуть в Україні.

Урок 30. СТОРІНКАМИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МИСТЕЦЬКИХ КОНКУРСІВ ТА ВИСТАВОК

Розкажи, де можна побачити світові шедеври образотворчого мистецтва, а також унікальні роботи народних майстрів та майстринь.

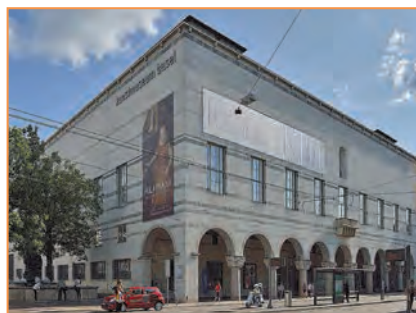
Звичайно, це виставки, галереї, фестивалі, конкурси тощо. Тож запрошую тебе у віртуальну подорож залами мистецьких центрів, відомих галерей та міжнародних виставок, у яких представлено твори й українських митців і мисткинь.

Національний центр мистецтва й культури імені Жоржа Помпідю, названий на честь ініціатора його створення, офіційно відкрили в Парижі 31 січня 1977 року. У будівлі Центру розміщено велику бібліотеку, концертні й виставкові зали, Інститут дослідження та координації акустики і музики, а ще — Музей сучасного мистецтва, де зберігаються шедеври живопису, дизайну, скульптури, фотографії тощо. Поряд із творами **Сальвадора Далі** та **Пабло Пікассо** в залах можна побачити роботи українських митців: **К. Малевича**, **О. Геращенко**, **В. Кандинського**.

Національний центр мистецтва й культури ім. Жоржа Помпідю

Художній музей у Базелі — відомий мистецький простір Швейцарії. Тут у червні 2022 р. відбулася виставка «Наднова. Мистецтво України», у якій взяли участь сучасні українські художники й художниці: **О. Тістол**, **В. Сидоренко**, **С. Мельниченко**, **Н. Корф-Іванюк**, **А. Луговська** та інші.

Художній музей Базеля

В Іспанії популярним культурним простором є знаменита галерея **Wadström Tönnheim Gallery** в місті Марбелья, де в липні 2022 р. відбулася виставка сучасного українського мистецтва «Art for Freedom». На виставці було представлено роботи 15-ти майстрів і майстринь, які працюють у різних художніх

Галерея у Марбельї

техніках і видах мистецтва: скульптури **Н. Білика**, світлини фешн-фотографа **І. Цюпки**, неймовірні витинанки **Д. Альошкіної** та ін.

У відомій міжнародній виставці **Венеційська бієнале** Україна бере участь із 2001 року. У 2022 р. наша держава експонувала тут картини **М. Примаченко**, дивом урятовані від пожежі, що знищила Іванків-

ський музей унаслідок влучання ворожого снаряда. А ще в межах бієнале відбулася виставка «Це Україна: Захищаючи свободу», на якій були представлені роботи сучасних українських художників та художниць: **Є. Белорусець**, **М. Кадана**, **Л. Хоменко**.

Також за кордоном часто проводять виставки й промотури з метою популяризації українського народного мистецтва: Тиждень петриківського розпису у Брюсселі, Міжнародні тижні культури в Лейпцизі тощо.

Об'єднайтесь у шість груп та візьміть участь у проєкті «Відомі музеї декоративного мистецтва». Кожна група готує презентацію або буклет про один із таких закладів: Міжнародний музей кераміки у Вейдені (Німеччина), Музей порцеляни в Дрездені, Музей декоративно-ужиткового мистецтва в Страсбурзі, Музей декоративно-ужиткового мистецтва Вікторії й Альберта в Лондоні, Музей прикладного мистецтва в Будапешті, Музей тканин та декоративно-ужиткового мистецтва в Ліоні (Франція).

А тепер завітаймо в **Національний музей декоративно-го мистецтва** у Києві. Тут можна відвідати чимало виставок і майстер-класів, побачити неймовірні колекції народного одягу, писанок, декоративного розпису, витинанок, художніх виробів із кераміки, дерева, художнього скла, порцеляни та багато іншого. Безцінними скарбами музею є твори народних художниць **К. Білокур**, **М. Примаченко**, **М. Тимченко**. У залах музею також влаштовують індивідуальні й колективні виставки робіт сучасних майстрів і майстринь.

Розглянь роботи українських художниць та художника на тему «Дух Різдва». Проаналізуй створені ними образи.

С. Герасименко.
Різдво

Н. Курій-Максимів.
Колядник

Д. Денисова.
Різдвяні колядки

Практична робота. Створи стилізовану композицію «Коляда». Техніка виконання — акрил.

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

- На яких мистецьких виставках ми побували?
- Твори яких українських художників/художниць можна побачити на європейських виставках?

Дізнайся з додаткових джерел, що таке артпроект «ART ON THE BATTLEFRONT», у якому часто беруть участь українські майстри та майстрині. Підготуй повідомлення для своїх ровесників/ровесниць.

Урок 31. ШЛЯХАМИ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА

Пригадаймо нашу подорож шляхами сучасного мистецтва. В електронних нотатниках ми разом запишемо враження від зустрічі з сучасною музикою, зразками обробок народної музики та аранжуваннями музичних шедеврів.

Цікаво, чи з'явилися нові улюблені твори в твоєму музичному плейлисті? Розкажи друзям, яка композиція потрапила в номінацію «Новий хіт», а яка — у номінацію «Хіти року».

Перша зупинка — «Музична вікторина»

- Послухай фрагменти музичних творів, які звучали на уроках. Пригадай і запиши на стікерах віртуальної дошки назви цих композицій та прізвища авторів і аранжувальників. Обов'язково зазнач, хто виконує кожен твір.
- Намалюй у нотатнику «музичну» квітку і на пелюстках напиши назви своїх улюблених музичних творів.
- Переглянь «музичні» квітки друзів і покажи їм свою. З'ясуйте, чи є в класі квіти-двійники або дуже схожі. У кого музичні вподобання близькі до твоїх, а в кого — абсолютно інші?

Друга зупинка — «Знавці мистецтва»

- Об'єднайтесь у пари. Поясніть одне одному, що означають ці поняття. Перевірте правильність своїх відповідей за підручником.

Танцювальний
фольклор

Обробка
народної пісні

Електро-
скрипка

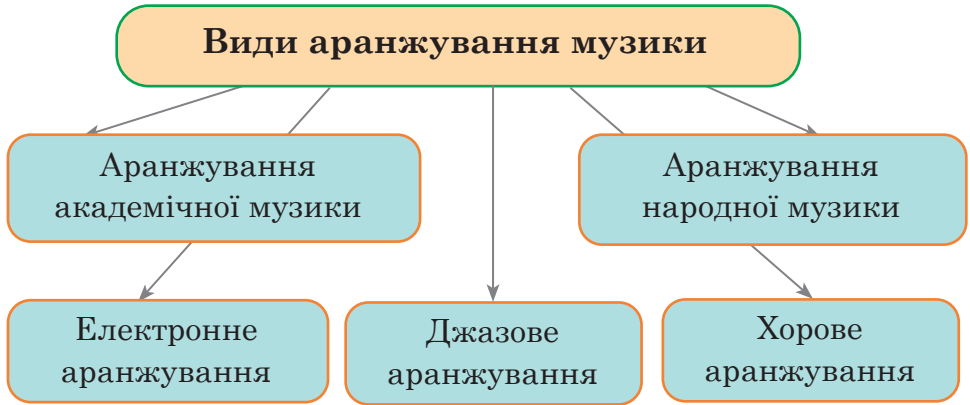
Етнорок

Фолькрок

Транскрипція

Оркестрування

- Намалюй на інтерактивному аркуші подібну схему. Під кожним блоком розташуй свій коментар і напиши назви музичних творів, які ми слухали в цьому виді аранжування.

Третя зупинка — «Співоча студія»

Вирушаймо в студію звукозапису, щоби взяти участь у конкурсі солістів. За кожен свій сольний виступ ти отримаєш від друга чи подруги вподобайку у вигляді намальованої нотки в твоїй електронній заявці. Твої друзі — твоє журі.

- Об'єднайтесь у кілька груп. Упізнайте вивчені пісні за ілюстраціями і виконайте одну з них (на вибір). Обговоріть, виступ якої групи був найцікавішим.

- Заспівайте хором колядку «Ходить місяць» (слова Ю. Хандожинської, музика Н. Антоник). Спробуйте рухами виразити настрій і зміст пісні.

Четверта зупинка — «Ритмічна»

Візьміть улюблені шумові інструменти і створіть ритмічний супровід до колядки «Ходить місяць».

П'ята зупинка — «Театральна»

Запропонуй друзям розіграти обряд колядування. Оберіть «господаря» і «господиню», а всі інші будуть колядниками. Заспівайте колядку «Тиха ніч».

Тиха ніч, свята ніч!
Ясність б'є від зірниць.
Дитинонька Пресвята,
Така ясна, мов зоря,
Спочиває в тихім сні.

Тиха ніч, свята ніч!
Ой, зітри сльози з віч,
Бо Син Божий йде до нас,
Цілий світ любов'ю спас,
Вітай нам, Святе Дитя!

Свята ніч настає,
Ясний блиск з неба б'є,
В людським тілі Божий Син
Прийшов нині в Вифлеєм,
Щоб спасти цілий світ.

Тиха ніч, свята ніч!
Зірка сяє ясна,
Потішає серця,
Величає Христа.
Дитя Святе, як зоря,
Нам світи, зоре ясна!

Урок 32. ШЛЯХАМИ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА

Мандруючи мистецькими стежками, ми дізнались багато цікавого про народні художні ремесла, а також про різні види стилізацій в образотворчому мистецтві.

Пригадаймо нашу подорож і запишімо власні враження в електронний нотатник.

Чи з'явилися цього року в тебе нові вподобання? Розкажи друзям, яка художня техніка потрапила в твою номінацію «Досягнення року», а яка — в номінацію «Мое відкриття у світі мистецтва».

Перша зупинка — «Галерея образів»

Розглянь зображення творчих робіт, присвячених різдвяним святам. Спробуй визначити вид і жанр мистецтва, до яких належить кожен твір.

Друга зупинка — «Знавці мистецтва»

Об'єднайтесь у пари і поясніть одне одному, що означають ці поняття. Перевірте правильність своїх відповідей за підручником.

Витинанка

Репліка

Зернівка

Гобелен

Стилізований
натюрморт

Стилізований
портрет

Стилізований
пейзаж

Третя зупинка — «Виставкова»

- Влаштуй разом із друзями виставку ваших робіт. Обговоріть, що вам найбільше сподобалось або викликало жвавий інтерес.
- Проведи репортаж «На виставці дитячої творчості». Прокоментуй роботи, які тебе вразили. Запиши свій репортаж на мобільний телефон і дай послухати однокласникам. Обговоріть, кому з вас найкраще вдалося зобразити журналіста/журналістку.

Четверта зупинка — «Творча»

Практична робота «Різдвяні прикраси». Виготов прикрасу на ялинку за зразком або за власним задумом.

1

2

3

4

майстер-клас на youtube-каналі

Тема II. НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА

Урок 33. МИСТЕЦЬКІ ЯВИЩА ТА ТЕНДЕНЦІЇ СЬОГОДЕННЯ

Яку музику ти вважаєш сучасною? Хто її створює та виконує?

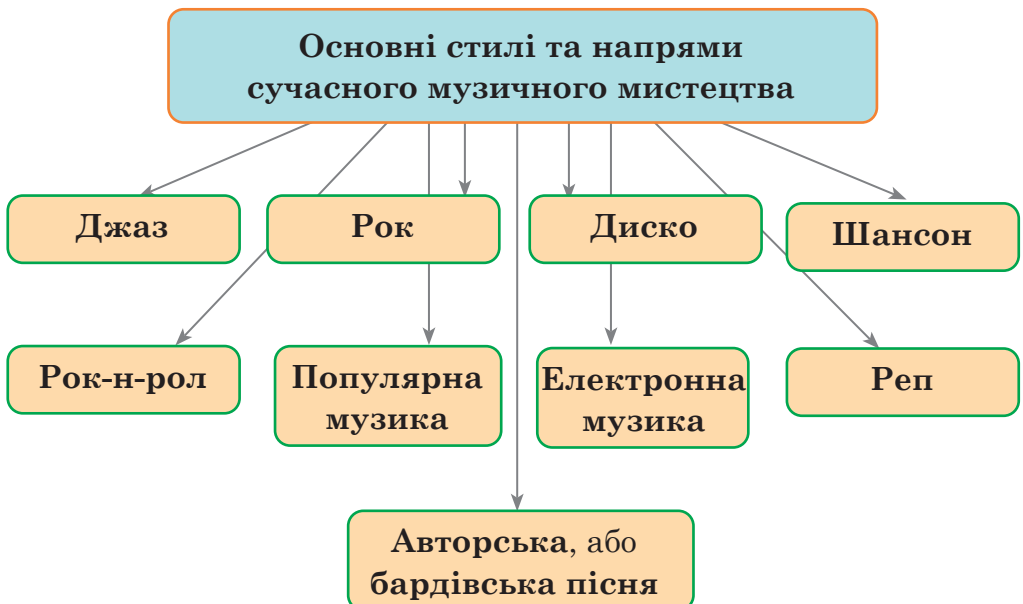
Сьогодні ми розпочинаємо знайомство зі стилями та напрямками сучасного музичного мистецтва. Тож насамперед з'ясуємо, що таке музичний стиль.

Музичний стиль — історично складена сукупність засобів і прийомів художньої виразності, що відображає естетичні погляди різних суспільних груп певної епохи або творчого напрямку.

Це поняття окреслює значні етапи розвитку музичного мистецтва (наприклад, романтизм, бароко, імпресіонізм тощо), а також характерні ознаки його національної або етнічної своєрідності (східний стиль, слов'янський стиль, іспанський стиль та ін.). Окрім того, в музичному мистецтві виділяють потужні пласти академічної, народної та розважальної музики.

Розглянь схему, що ілюструє стилі й напрями сучасної розважальної музики. Які з них тобі відомі? Що ти пам'ятаєш про їхні особливості?

Мабуть, тобі доводилося чути термін «автентична музика».

Автентичне музикування — стиль у музичному виконавстві, в якому максимально точно відтворено звучання музики минулого.

Автентичне виконання передбачає обізнаність музикантів у всіх аспектах музичної практики та теорії того періоду і тієї країни, де й коли була написана музика. Зрозуміло, що відтворити оригінальне звучання інструментів, які вийшли з ужитку (віоли да гамба, барокової скрипки, поздовжньої флейти, клавесина, клавікорда, фісгармонії тощо), доволі складно, тому в автентичному виконавстві часто використовують їхні копії, а також сучасні інструменти.

Наприклад, італійський камерний оркестр «**Rondò Veneziano**», яким керує **Джан П'єро Ревербері**, прагне відтворювати стиль бароко, застосовуючи, окрім оригінальних класичних інструментів, синтезатори, бас-гітари й барабани. Цей колектив виконує сучасні кавер-версії шедеврів класичної музики й абсолютно нові твори, стилізовані під старовину.

Камерний оркестр
«Rondò Veneziano»

Композиція «**Венеційське рондо**» (у виконанні оркестру «Rondò Veneziano»; фрагмент).

Поділися своїми враженнями від прослуханої музики. Які емоції вона пробуджує? опиши мелодію та характер твору. Які музичні інструменти його виконують?

Непідробний інтерес до автентичного звучання української музики проявляв **М. Лисенко**, який організовував концерти кобзаря Остапа Вересая та досліджував його творчість.

Наприкінці 1970-х років навколо українських ентузіастів та любителів старовинної музики **А. Шпакова** (лютня) і **С. Крутикова** (клавесин, блокфлейта) згуртувався колектив

одномумців, який прагнув наблизитися до автентичності у виконавстві. Музиканти здійснювали експедиції по селах, записували давні народні пісні, шукаючи носіїв народних традицій переважно серед людей похилого віку.

У наш час численні фестивалі та конкурси автентичного виконавства продовжують популяризувати оригінальну народну музику. Серед сучасних гуртів автентичного співу — знайомі тобі з попередніх уроків «Божичі», «Володар», «Буття»; етногурти «Жива», «TaRuta», «Фолькнери»; електро-фолькгурти «ОНУКА», «Go_A» тощо.

Українська народна пісня «Чумацька» (у виконанні гурту «TaRuta» і Р. Коляди; фрагмент відеокліпу).

Слова Н. Жижченко, музика Н. Жижченко та Є. Філатова. «ZENIT» (фрагмент відеокліпу гурту «ОНУКА»).

Слова К. Павленко, музика К. Павленко і Т. Шевченка. «Соловей» (відеофрагмент виступу гурту «Go_A»).

Які почуття пробуджують прослухані твори? У якій манері вони прозвучали? Які характерні риси автентичного виконання ти помітив/помітила?

Етнорок-фундація
«TaRuta»

Електро-фолькгурт
«Go_A»

Електро-фолькгурт
«ОНУКА»

Об'єднайтесь у три групи, щоб підготувати спільний мистецький проєкт «Музичне мистецтво ХХ — початку ХХІ ст.» і наприкінці семестру представити свої напрацювання. Перша група — «Дослідники» — буде досліджувати історію зародження й розвитку поширених стилів і напрямів сучасної музики. Друга група — «Виконавці» — збиратиме аудіо- й відеозаписи з виступами відомих в усьому світі виконавців та виконавиць ХХ–ХХІ ст. Третя група — «Блогери» — створюватиме тематичний блог «Музика наших днів».

Розучуємо пісню «Зима, красуня біла» (слова та музика Н. Май).

1. І знову білий сніг,
І віхола мете,
Із далечі доріг
До нас зима іде.

Приспів:

Зима-зима, красуне біла,
Скажи мені, чому
Тебе зустріти всі хотіли,
А ждуть тепер весну?..

2. І знову снігопад,
І лід, немов зі скла,
І довго всім чекать
Лишилось до тепла...

Приспів (двічі).

Тебе зустріти всі хотіли,
А ждуть тепер весну?..
А ждуть тепер весну?..

Гра «Зимові вокальні візерунки».

Пригадай, як можна імпровізувати і створювати зимові візерунки голосом. Спочатку виконай асоціативні малюнки олівцем, а тоді спробуй їх озвучити завдяки вокальній імпровізації.

Об'єднайтесь у дві групи. Кожна група має придумати сюжет казки «Зимова пригода» і розповісти її друзям лише музичними та шумовими звуками: наприклад, зобразити голосом, як дме сильний вітер, мете завірюха, рипить під ногами сніг, скриплять сани, що везуть дітям різдвяні подарунки, тощо. Позмагайтесь, хто краще виконає це завдання.

- Що таке музичний стиль?
- Розкажи про свій улюблений стиль чи напрям музики. Поясни свій вибір.
- Яке виконання музики називають автентичним?
- Назви сучасні українські гурти автентичного співу.

Знайди в додаткових джерелах інформацію про сучасні українські гурти автентичного співу. Запиши їхні назви у свій словничок.

Урок 34. МИСТЕЦЬКІ ЯВИЩА ТА ТЕНДЕНЦІЇ СЬОГОДЕННЯ

 Поміркуй, які види образотворчого мистецтва формують предметне середовище людини. Обґрунтуй свою думку.

Кінець ХХ — початок ХХІ ст. — час активного впровадження інновацій в усі сфери життєдіяльності людини. Не оминула ця тенденція й образотворче мистецтво. Завдяки новітнім технологіям та сучасним матеріалам з'являються незвичайні архітектурні споруди і скульптурні твори, формуються нові принципи й підходи в оформленні інтер'єру, виникають нові поняття: інтер'єрний живопис, офісна картина тощо.

Новітнім явищем у монументальному живописі стали **мурали**. Вражають досягнення графічного мистецтва, зокрема дивовижні картини **3D-графіки**.

Щ. Шотинський та ін.
Кривий будиночок.
Сопот, Польща

Інтер'єр вітальні
у стилі хай-тек

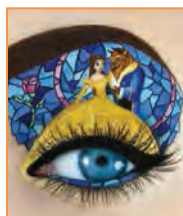
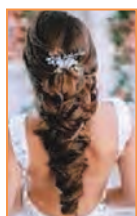

Л. Казюленіс. Мурал на стіні Литовської
військової академії у Вільнюсі

Стрімко розвивається дизайн середовища, комп'ютерний дизайн, вебдизайн та інші. Поширення отримала **фешн-індустрія** — мистецтво дизайну модного одягу, макіяжу, створення прикрас, зачісок тощо.

В. Присмак.
«Грецька коса»

Тал Пелег.
Мистецтво візажу. Ізраїль

Тиждень моди в Мілані.
FW 2023/24

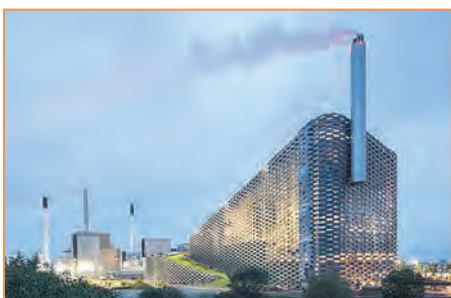
Сьогодні ми ознайомимось із новітніми тенденціями в архітектурі.

Архітектура, як і будь-який вид мистецтва, здатна вражати, викликати певний емоційний відгук, пригнічувати або вселяти оптимізм. Так, одні споруди здаються нам важкими, суворими й похмурими, а інші, навпаки, — привабливими, світлими й легкими. Саме виразність та довершеність архітектурних форм створює відчуття краси, пробуджує художньо-образні асоціації.

В архітектурі взаємопов'язані функціональні, технічні та естетичні засади: **доцільність**, **міцність**, **краса**. Існує три види архітектурної діяльності: **містобудування** (створення нових міст та інших населених пунктів, реконструкція старих міських районів), **ландшафтна архітектура** (організація садово-паркового простору) й **архітектура об'ємних споруд**, яку поділяють на **житлову** (житлові та дачні будинки), **культову** (церкви, костели, мечеті, каплиці, храмові споруди), **суспільно-громадську** (театри, музеї, навчальні заклади, магазини тощо), **промислову** (фабрики, заводи тощо).

Розглянь світлини. Визнач, до якої групи об'ємних споруд належить кожна будівля. Розпізнай назви цих об'єктів за допомогою застосунок Lens.

Як ти гадаєш, чи важко малювати архітектурні споруди? Дізнаймося про це у художників/художниць.

Поради від майстрів/майстринь: вулицю, залізничну колію, дорогу тощо зображують на площині, використовуючи лінійну перспективу, тобто відповідно до зорового сприйняття цих об'єктів у просторі. За правилами лінійної перспективи, паралельні між собою горизонтальні лінії, віддаляючись від спостерігача, умовно зближуються і сходяться в точці на лінії горизонту. Лінійна перспектива буває фронтальна і кутова.

 Створи композицію «Моя вулиця» з використанням лінійної фронтальної перспективи. Спочатку виконай ескіз олівцем, зображуючи об'єкти переднього плану детально, дальнього — узагальнено. Передай глибину простору на площині за допомогою кольору. Техніка виконання — графічні матеріали (за вибором).

майстер-клас на youtube-каналі

- Які інновації з'явилися в сучасному мистецтві?
- Що таке архітектура? Які види архітектури існують?
- Розкажи про правила лінійної перспективи.
- Переглянь роботи друзів. Обговоріть, чий малюнок найбільше відповідає правилам лінійної перспективи. Влаштуйте спільну виставку своїх робіт.

Досліди, які архітектурні споруди є у твоєму місті/селі. До яких видів архітектури вони належать?

Урок 35. МИСТЕЦЬКІ ПОЄДНАННЯ

Пригадай, що таке імпровізація в музиці.

Тобі вже відомо, що імпровізація посідає чільне місце в народній музичній творчості. А ще вона є обов'язковим компонентом мистецтва джазу, коли музику створюють безпосередньо в процесі виконання.

Джаз (з англ. *jazz*) — вид музичного мистецтва, що виник на межі XIX–XX ст. у південних штатах США внаслідок поєднання імпровізаційних форм народної музики афроамериканців та європейської танцювальної музики.

Характерні риси джазу: імпровізаційність, підвищена емоційність, специфічний склад виконавців та інструментарію, використання різноманітних тембрових барв, звуконаслідування тощо.

Музиканта, який виконує джаз, називають **джазменом**. Це не лише композитор і виконавець в одній особі, а й своєрідний тип митця, який створює музику у взаємодії з іншими учасниками джазового ансамблю — **джаз-бенду**.

Більшість зразків джазової музики — інструментальні п'єси, побудовані як теми з варіаціями. Їх називають **стандартами**: це переважно відомі пісні, мелодії з кінофільмів і театральних вистав. Із другої половини XX ст. стандартами дедалі частіше стають твори, написані спеціально для джазових музикантів.

Історія розвитку джазу

Батьківщина джазу — Новий Орлеан, тому **новоорлеанський джаз**, що сформувався наприкінці XIX ст., вважають найбільш раннім джазовим стилем. Його виконували ансамблі, до складу яких входили корнет або труба, кларнет, тромбон і ритм-секція: банджо, контрабас чи туба, ударні інструменти, а пізніше — фортепіано. Основну мелодію вели корнет або труба, а імпровізація була колективною.

Видатний майстер цього стилю — афроамериканський трубач **Луї Армстронг**, якого згодом назвали королем джазу. Саме він продемонстрував перші зразки чоловічого джазового

співу. Записи пісень у виконанні Армстронґа з його неповторним хрипким тембром досі популярні в усьому світі й зачаровують слухачів різних поколінь.

Луї Армстронґ

Б. Тіел, Дж. Вайс. «What a Wonderful World»
(у виконанні Л. Армстронґа; фрагмент).

Дж. Герман. «Hello, Dolly!» (у виконанні Л. Армстронґа; фрагмент).

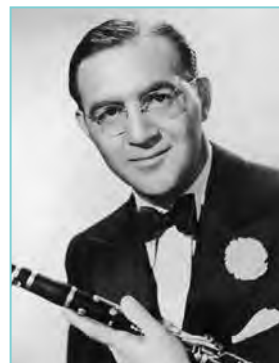
Які почуття пробуджують ці твори? Які особливості джазової музики в них простежуються? Що ти можеш сказати про інструментальний супровід кожного твору? Добери слова для характеристики мелодії однієї з пісень (за вибором).

У 10–20-х роках минулого століття в джазі з'явилися білі виконавці, і їхні ансамблі почали називати **диксилендами**. Саме такий ансамбль — **«Original Dixieland Jass Band» (ODJB)** — 1917 року зробив перший джазовий звукозапис. Сьогодні словом «диксиленд» називають весь **традиційний джаз**, тобто сукупність новоорлеанського, чиказького та нью-йоркського різновидів джазової музики.

У 1930-х роках настала пора розквіту великих джазових оркестрів — **біг-бендів**, до складу яких входило близько 20 виконавців. Джазовий стиль цих музичних колективів отримав назву **свінг**. У музиці свінґу на перший план виступають аранжування та сольна імпровізація. До найвідоміших біг-бендів того часу належав оркестр кларнетиста **Бенні Гудмена**.

Рекламна листівка гурту ODJB, 1918 р.

Б. Гудмен

Л. Пріма. Композиція «Sing, Sing, Sing» (у виконанні оркестру Б. Гудмена; фрагмент).

Опиши свої враження від прослуханої музики. Які музичні інструменти тобі вдалося розпізнати? Який із них виконує сольну імпровізацію?

В епоху свінгу та панування біг-бендів з'явилося багато професійних вокалісток та вокалістів джазу. Майстерність **Біллі Голідей** та **Еллі Фіцджеральд** стала зразком для співачок майбутніх десятиліть.

Слова **Д. Гейварда** і **А. Гершвіна**, музика **Дж. Гершвіна**. «Summertime» (у виконанні **Е. Фіцджеральд** та **Л. Армстронґа**).

Який настрій створює ця пісня? У чому полягають особливості джазового співу? Чим він відрізняється від академічного виконання? Охарактеризуй тембри голосів співачки й співака.

Цікаво, що основою арії «Summertime» з опери «**Порґі та Бесс**» (1935) стала українська колискова «**Ой ходить сон коло вікон**». Цю пісню **Дж. Гершвін** почув у Нью-Йорку у виконанні Українського національного хору під керівництвом **О. Кошиця**.

У 1940-х роках виник новий джазовий стиль — **бібоп** (англ. *bebop*), який започаткував період сучасного джазу. В історії джазової музики відомі численні напрями та стилі: **кул-джаз**, **хард-боп**, **модал-джаз**, **фрі-джаз**, **джаз-рок**, **ейсид-джаз**, **джаз-ф'южн**, **смус-джаз**, **ню-джаз** тощо.

Джаз в Україні

Перший український джаз-бенд створив композитор **Юлій Мейтус** 1925 року в Харкові. У 30-х роках ХХ ст. джазові ансамблі почали з'являтися в усіх великих містах радянської України. На жаль, у ті часи влада називала джаз «буржуазним мистецтвом», а тому намагалася всіляко обмежити його поширення. Натомість у Львові, що тоді належав до Польщі, була заснована джаз-капела **Леоніда Яблонського**, до якої входили відомі музиканти **А. Кос-Анатольський**, **Б. Веселовський** та інші. Цьому колективу вдалося зробити модною українську пісню на теренах тодішньої Галичини.

Після Другої світової війни в українському джазі тривала епоха свінгу. У 1960 р. **Ігор Хома** заснував у Львові джазовий

ансамбль «Медікус», який пропагував і розвивав імпровізаційний джаз, орієнтований на український мелос.

Джазовий ансамбль «Медікус»

І. Хома. Фрагменти з альбому «Український джаз» (у виконанні джаз-бенду «Медікус»).

Який настрій створює прослухана музика? Які українські народні мелодії вона нагадала? Звучання яких інструментів тобі вдалося розпізнати?

На початку 60-х років у Києві був створений **джаз-оркестр «Дніпро»**, а згодом вдалося організувати перший **Київський джазовий клуб**. Від 60-х років минулого століття і аж до незалежності на теренах України з'являлися десятки нових джазових колективів та джазових клубів. Розвиток та популяризація української джазової музики триває й досі.

Об'єднайтесь у три групи. Дослідіть розвиток джазу в Україні за періодами: перша група — 70-80-ті роки ХХ ст., друга група — 1990-2010 рр., третя група — від 2011 р. й донині. Підготуйте коротку текстову інформацію та проілюструйте її відповідними аудіозаписами.

Виконуємо пісню **«Зима, красуня біла»** (слова і музика Н. Май).

Заспівай пісню під фонограму разом із друзями. Запишіть своє виконання на диктофон. Прослухайте запис та оцініть власний спів.

Гра «Джазова імпровізація».

Об'єднайтесь у три групи й візьміть улюблені шумові інструменти. Із початком нового фрагмента джазової композиції кожна група виконує власну імпровізацію. Завдання — реагувати на зміну темпу, ритму та пульсу музики.

- Що таке джаз? Перелічи характерні ознаки джазової музики.
- Що ти знаєш про історію розвитку джазу? Назви прізвища знаменитих джазових виконавців та виконавиць.
- Розкажи про зародження й поширення джазу в Україні.

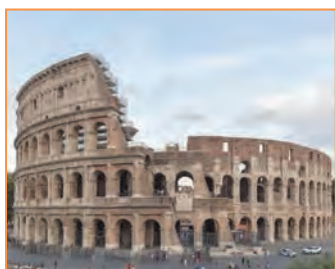
Розпочни збирати музичну джазову скриньку.

Урок 36. МИСТЕЦЬКІ ПОЄДНАННЯ

? Пригадай, які будівлі називають архітектурними пам'ятками.

Ти вже знаєш, що споруди, яким притаманна художньо-образна форма, називають **творами архітектури**, або **шедеврами зодчества**. Вони привертають до себе увагу красою та довершеністю, розповідають про різні архітектурні стилі й талант митців минулих століть. Чимало будівель стали візитівками міст або навіть країн.

? Розглянь зображення архітектурних пам'яток. Пригадай назви цих споруд, а також міста й країни, де вони розташовані. Перевір себе, скориставшись застосунком Lens.

Архітектурні пам'ятки перебувають під охороною законів кожної держави. Також про збереження пам'яток історії та культури піклується спеціально створена міжнародна організація ЮНЕСКО.

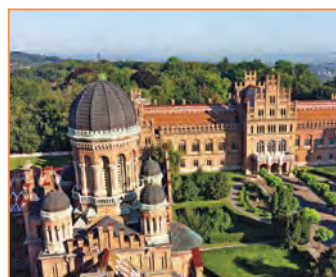
? Об'єднайтесь у три групи і розгляньте зображення, що ілюструють архітектурні пам'ятки України. Скористайтесь додатковими джерелами й підготуйте презентації про ці об'єкти, які перебувають під охороною ЮНЕСКО.

Софійський собор.
Київ

Арх. Б. Меретин.
Собор Святого Юра.
Львів

Арх. Й. Главка. Резиденція митрополитів Буковини та Далмації.
Чернівці

Основними засобами виразності, які застосовують в архітектурі, є **пластика об'ємів, масштабність, ритм, пропорційність**, а також **фактура і колір поверхні**.

Архітектурний масштаб — співвідношення між розмірами споруди й людини, а також між усією спорудою та її частинами і деталями.

Ритм — закономірне чергування однакових або подібних архітектурних форм чи їхніх елементів.

Пропорції — співвідношення архітектурних форм за висотою, шириною і довжиною.

Арх. С. Калатрава та ін.
Художній музей Мілвокі. США
(архітектурний масштаб)

Акведук Пон-дю-Гар.
Франція
(ритм)

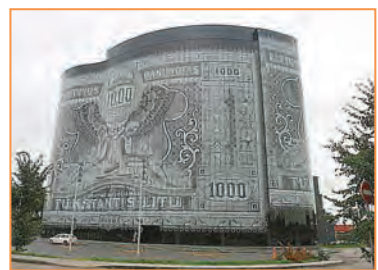
Арх. У. А. Лагорі та ін.
Тадж-Махал. Індія
(пропорції)

Пластичність полягає в гармонійному, зумовленому певною ідеєю переході від однієї частини споруди до іншої.

Важливе значення в архітектурі має також **фактура** як властивість архітектурної форми, що відображає об'ємний характер поверхні, і **текстура** — видимий малюнок на поверхні матеріалу.

Арх. С. Калатрава. Музей мистецтв та наук принца Філіпа. Іспанія
(пластичність)

Арх. Р. Адомайтис та ін.
Будинок-банкнота. Литва
(фактура, текстура)

Колір в архітектурі забезпечує виділення об'ємів, площин та деталей споруд і створює певний емоційний настрій.

Симетрія надає рівноваги архітектурним масам відносно центру, осі або площини симетрії.

Асиметрія в композиції архітектурних форм може сприяти виявленню динамічності художнього образу споруди.

Собор Паризької Богоматері.
Франція (симетрія)

Арх. В. Милуніч, Ф. Гері.
Танцюючий будинок. Чехія (асиметрія)

У першій половині ХІХ ст. в архітектурі виник **еклектичний** стиль як поєднання різних стильових елементів в оформленні будівель. Художні принципи еkleктизму полягають у тому, що всі деталі мають бути переосмислені й адаптовані відповідно до духу часу, а ще — обов'язково поєднані між собою за задумом і тематикою.

Центральна залізнична станція в Антверпені (Бельгія) в еkleктичному стилі

Мистецькі поєднання можна спостерігати і в сучасній житловій забудові. Зокрема, віднедавна особливу популярність в архітектурі приватних будинків здобув етнічний стиль. Оселі будують із використанням новітніх технологій та матеріалів, а в дизайні екстер'єру прагнуть утілити українські народні

традиції. Будинок в етнічному стилі не тільки привабливий на вигляд, а й затишний та комфортний для життя.

Екстер'єр (із франц. *extérieur* — зовнішній) — зовнішній вигляд споруди.

Роботу над створенням майбутньої споруди архітектор/архітекторка розпочинає з ескізу, в якому засобами архітектурної графіки втілює свій творчий задум. Потім цей ескіз реалізовує в **проекті**, виконуючи креслення за допомогою спеціальних інструментів. Важливим етапом творчого процесу є виготовлення **макета** — зменшеного зразка будівлі в об'ємі з паперу, картону, гіпсу тощо.

Сучасні архітектори використовують комп'ютер та спеціальні комп'ютерні програми як засоби створення моделі майбутньої споруди у тривимірному зображенні.

Практична робота. Уяви себе архітектором/архітекторкою і спробуй зобразити екстер'єр сучасного будинку в українському стилі у кутовій перспективі.

майстер-клас на youtube-каналі

- Які шедеври архітектури тебе найбільше зацікавили?
- Які засоби виразності архітектури ти знаєш?
- Що таке екстер'єр будівлі?

Досліди, чи є в твоєму регіоні пам'ятки архітектури. Якщо так, то збери зображення цих споруд у свою віртуальну архітектурну скриньку.

Урок 37. ЕНЕРГІЯ РИТМУ В МИСТЕЦТВІ

Яка танцювальна музика тобі подобається? Опиши її ритм і темп.

У сучасній музиці дуже багато композицій у швидкому енергійному темпі. Серед них особливе місце посідає **рок-н-рол** — музичний напрям, що зародився у 50-х роках минулого століття в США. Вважають, що цей термін запровадив 1951 року диск-жокей із Клівленда **Алан Фрід**.

Рок-н-рол — насамперед танцювальна музика, що увібрала в себе риси ритм-енд-блюзу, джазу та кантрі.

Ритм-енд-блюз (з англ. *rhythm-and-blues*, скорочено — *R&B*, *ар-енд-бі*) — різновид блюзу, що має експресивну мелодію, інструментальний вступ, швидкий темп та енергійний біт.

Надзвичайно важливу роль у становленні ритм-енд-блюзу зіграв співак, гітарист і композитор **Мадді Вотерс**: записані ним хіти досі входять до репертуару блюзових та рок-музикантів.

Рут Браун

Спочатку ритм-енд-блюз звучав у виконанні співака чи співачки під акомпанемент саксофона, гітари, фортепіано, контрабаса та ударних, а пізніше — в супроводі електрогітари й електрооргана. Серед перших відомих вокалістів цього музичного напрямку — **Рей Чарлз, Джордж Бенсон, Рут Браун** та інші.

В сучасному R&B поєднано елементи соулу й танцювальної музики (зокрема фанк та хіп-хоп).

Р. Тумбс. «Teardrops from My Eyes» (у виконанні Р. Браун, фрагмент).

Які почуття пробуджує ця музика? Що ти уявляєш під мелодію прослуханої пісні? Охарактеризуй ритм і темп твору. Звучання яких музичних інструментів тобі вдалося розпізнати?

До середини 50-х років ХХ ст. на основі ритм-енд-блюзу сформувався рок-н-рол. Спочатку його виконували тільки білі музиканти (**Біл Гейлі та група «Кометс»**), а невдовзі до них приєдналися й афроамериканці (**Літл Річард, Чак Беррі та ін.**).

Рок-н-рол (з англ. *rock'n'roll* — крутись і гойдайся) — динамічний модний танець і музичний напрям, який виник на ґрунті ритм-енд-блюзу та хілбілі (різновиду кантрі — народної музики білих поселенців із південних районів США).

Особливості музики рок-н-ролу: проста мелодія, побудована на багаторазових повтореннях короткої одноманітної фрази із незначними мелодичними або гармонічними змінами, що супроводжується чітким монотонним ритмом з акцентами на другій і четвертій долях такту. Музичний розмір — 4/4, темп — від помірно швидкого до швидкого.

М. Фрідман, Дж. Маєрс. «Rock Around The Clock» (у виконанні Б. Гейлі та групи «Кометс»; відеофрагмент).

Опиши свої враження від перегляду. Простеж, чи змінюються протягом твору мелодія, ритм і темп. Які елементи танцю тебе найбільше зацікавили? Які риси ритм-енд-блюзу простежуються в музиці рок-н-ролу?

Проте титул «короля рок-н-ролу» завоював **Елвіс Преслі** — американський співак і актор, одна з найбільш епатажних постатей у шоу-бізнесі ХХ ст. Він став символом культури нового покоління. Творчість Елвіса Преслі мала значний вплив на рок-музику, а перевидання його альбомів та збірки найкращих пісень виходять донині.

Елвіс Преслі

Фрагменти виступів Е. Преслі з піснями:

«Blue Suede Shoes» (авт. К. Перкінс);

«Jailhouse Rock» (авт. Дж. Лейбер, М. Столлер);

«That's All Right (Mama)» (авт. А. Крадап).

Поділися своїми враженнями від прослуханих творів. Які характерні ознаки рок-н-ролу ти помітив/помітила? У чому полягає особливість ритмічного супроводу та вокального виконання цих композицій?

Від початку 1970-х років існує **акробатичний рок-н-рол** — вид спорту, що поєднує елементи танцю, спортивної акробатики, високий темп і технічно складні рухи.

Відеофрагмент телешоу «Україна має талант-9. Діти-2»: акробатичний рок-н-рол (у виконанні В. Марчук та О. Брови).

Які емоції викликав у тебе цей виступ? Що тебе найбільше вразило? Як ти вважаєш: акробатичний рок-н-рол — це більше танець чи спорт? Обґрунтуй свою думку.

Розучуємо пісню «Шалений рок-н-рол» (слова і музика Н. Май).

1. Хтось вмів грати на баяні,
А хтось ганяє у футбол,
А я танцюю на дивані
Шалений танець рок-н-рол!
Я свого часу не жалкую,
Відклавши зошити й книжки,
Я танець рок-н-рол танцюю,
Танцюю завжди й залюбки!

Приспів:

Рок-н-рол, рок-н-рол,
Веселий танець рок-н-рол!
Рок-н-рол, рок-н-рол,
Шалений танець рок-н-рол!

2. Один дає усім поради,
Другий жує собі ментол,
А я танцюю до упаду
Шалений танець рок-н-рол!
Я свого часу не жалкую,
Відклавши зошити й книжки,
Я танець рок-н-рол танцюю,
Танцюю завжди й залюбки!

Приспів (тричі).

Візьми музичний інструмент і спробуй створити власну музичну імпровізацію у відповідному ритмі.

- Що ти знаєш про рок-н-рол? Назви його ознаки.
- Кого із виконавців називають королем рок-н-ролу? Які пісні цього співака тобі запам'яталися?
- Чим, на твою думку, відрізняються хіти рок-н-ролу від сучасної дитячої пісні Н. Май?

Скористайся додатковими джерелами та дізнайся більше про життя і творчість Е. Преслі.

Урок 38. ЕНЕРГІЯ РИТМУ В МИСТЕЦТВІ

 Поміркуй, до якого виду образотворчого мистецтва належить інтер'єр. Обґрунтуй свою думку.

Із давніх-давен, відколи людина почала зводити житло, вона намагалася облаштувати його відповідно до власних уявлень про доцільність і красу.

Інтер'єр (із фр. *intérieur* — внутрішній) — архітектурно й художньо оформлена внутрішня частина будівлі, приміщення.

Інтер'єр — невіддільна складова архітектури та невід'ємна частина нашого життя. Вдома і в школі, в магазині та в бібліотеці, у музеї і в концертному залі — в будь-якій архітектурній споруді є спеціально облаштований внутрішній простір.

 Пригадай, у яких творах живопису людей часто зображують на тлі інтер'єру. До яких жанрів належать ці твори?

Інтер'єр поділяють на два види: громадський і житловий.

Громадський інтер'єр
(зразок)

Житловий інтер'єр (зразок)

Громадський інтер'єр залежить від його призначення. Приміщення для навчання повинні бути світлими і просторими, адже в них необхідно розташувати парти, дошки, навчальне обладнання. У торговельних залах мають бути широкі проходи та зручний доступ до вітрин і стелажів. Інтер'єри кафе і ресторанів передбачають створення затишної, спокійної атмосфери. Досить багато вимог до офісних та виробничих приміщень, які залежать передусім від виду діяльності, однак будь-яке робоче місце обов'язково має бути добре освітленим та зручним.

Житловий інтер'єр створюють для людських осель, де все має бути комфортним і відповідати смакам та вподобанням господарів. Облаштування

приміщень може розповісти про спосіб життя, добробут і навіть характер власників. Деталі інтер'єру — меблі, світильники, килими тощо — відповідають історичному періоду, в якому живуть люди, а тому мають певний стиль. Житловий інтер'єр залежить від типу кімнати: вітальня, спальня, кабінет, кухня, ванна, дитяча кімната.

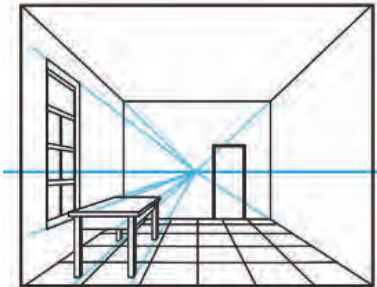

Пригадай, який вигляд має інтер'єр твоєї кімнати. Розкажи, чи зручно розташовані меблі, чи створює гарний настрій колір стін, чи хотілося б тобі щось змінити і чому.

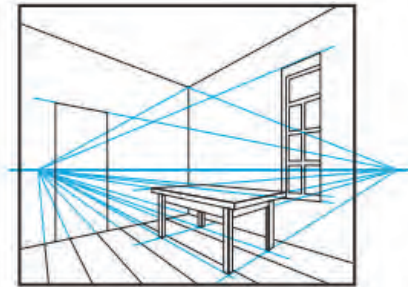
Інтер'єр кімнати або приміщення можна зображувати по-різному, залежно від кута зору.

У **фронтальному інтер'єрі** зображувальна площина паралельна видимій протилежній стіні (для перспективної побудови такого малюнка використовують одну точку сходження).

У **кутовому інтер'єрі** всі стіни розташовані під кутом до зображувальної площини (для перспективної побудови такого малюнка використовують дві точки сходження).

Побудова фронтального інтер'єру

Побудова кутового інтер'єру

Інтер'єр банкетної зали
(фронтальний інтер'єр)

Інтер'єр спальні в сучасному стилі
(кутовий інтер'єр)

Хто займається створенням дизайну громадських та житлових приміщень? Поміркуй, у чому полягають особливості цієї професії.

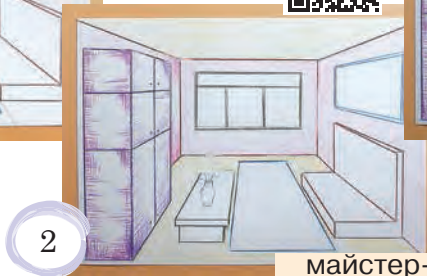
Останніми роками значної популярності набула професія **дизайнера інтер'єру**. За бажанням замовника фахівець із дизайну розробляє проєкт майбутнього інтер'єру, ґрунтуючись на єдності прагматичних і художніх ідей та рішень.

Об'єднайтесь у пари. Розгляньте зразки інтер'єру в стилі рок-н-рол. Обговоріть, чи вдалося дизайнерам створити ритм в інтер'єрі. Які об'єкти чи елементи декору вказують на це?

Практична робота. Уяви себе дизайнером/дизайнеркою і створи ескіз інтер'єру сучасного житла. Використай фронтальну перспективу в зображенні. Техніка виконання — кольорові олівці.

майстер-клас на youtube-каналі

- Що таке інтер'єр? На які види його поділяють?
- Назви характерні ознаки громадського та житлового інтер'єрів.
- Чим відрізняються кутова і фронтальна композиції в зображенні інтер'єру?

Досліди інтер'єр кімнат твоєї оселі. У якому стилі вони оформлені?

Урок 39. ІСТОРІЯ ЛЕГЕНД

Що ти знаєш про рок-музику? Розкажи, чи подобається вона тобі.

У 50–60-х роках ХХ ст. на теренах Західної Європи і в США з'явилася музика, сповнена енергії та ритму.

Рок-музика (з англ. *rock*) — узагальнена назва низки напрямів популярної музики другої половини ХХ століття, що походять від рок-н-ролу та ритм-енд-блюзу.

Рок-музика надзвичайно різноманітна: від запальних танцювальних мелодій до глибоких та філософських творів. Зазвичай їх виконує рок-група, до складу якої входять вокаліст, гітарист (електрогітара), бас-гітарист і барабанщик, іноді — клавішник. Використовують також інші інструменти — саксофон, губну гармоніку, акордеон тощо.

Характерні риси рок-музики: опора на блюзові композиційні структури і звукоряди; одноманітний ритм із сильним бек-бітом, який підтримують барабани й електрогітара; електронне перетворення і підсилення звуку; експресивне виконання та емоційний заряд.

Історія легендарних гуртів

Створений наприкінці 50-х років ХХ ст. британський біт-рок-гурт **«The Beatles»** у складі Джона Леннона, Пола Маккарті, Джорджа Гаррісона та Рінго Старра започаткував новий етап у рок-музиці. Легендарна «ліверпульська четвірка» перетворила розважальну музику на серйозне мистецтво, змінила роботу музичних студій, розмежувавши студійні та концертні записи. Найбільш вагомим внеском «The Beatles» у світову музичну скарбницю стали форма та зміст рок-музики, багатство жанрів, мелодизм, експериментаторство, створення власного музичного стилю. Гурт розпався 1970 року.

«The Rolling Stones» — популярний британський рок-гурт, творчість якого ґрунтується на блюзі й рок-н-ролі 1950-х. Заснований у Лондоні 1962 року. Імідж, пісні й манера виконання були доволі агресивними і навмисно недбалими, особливо

на початку кар'єри гурту. Склад музикантів кілька разів змінювався. Зараз учасниками «The Rolling Stones» є його засновники Мік Джаггер та Кіт Річардс, а також Ронні Вуд, який приєднався пізніше. У жовтні 2023 р. музиканти записали новий альбом «Hackney Diamonds».

«The Beatles»

«Rolling Stones»

П. Маккартні. «Let it be», «Yesterday» (у виконанні гурту «The Beatles», фрагменти).

М. Джаггер, К. Річардс. «Live by the sword» (у виконанні гурту «The Rolling Stones», фрагмент).

Розкажи про свої враження від прослуханих творів. Які спільні риси простежуються у виступах рок-гуртів? Звучання яких музичних інструментів тобі вдалося розпізнати? Охарактеризуй темп, ритм і динаміку твору, що найбільше тобі сподобався.

У 1960–1970-х роках почали формуватися та розвиватися численні течії року: **фольк-рок**, **поп-рок**, **класичний рок**, **панк-рок**, **хард-рок**, **прогресивний рок** тощо.

Поп-рок — музичний напрям, що поєднує елементи попмузики і рок-музики. Спорідненим до нього напрямом вважають **софт-рок**, якому притаманні м'які, спокійні, мелодійні рок-композиції. Представники цих напрямів — **Елтон Джон**, **Род Стюарт**, **Біллі Джоел** та інші.

Хард-рок (від *hard* — жорсткий, важкий) вирізняється потужним і злагодженим звучанням ритм-секції, що створює враження «важкості» музики. Першим гуртом, який продемонстрував «важкий» блюз із тривалими гітарними імпровізаціями, став «**Led Zeppelin**» (1968).

Характерними рисами **прогресивного року** є експерименти з електронними інструментами, творче переосмислення джазової та академічної музики. Одним із найяскравіших представників цього напрямку був британський рок-гурт **«Pink Floyd»** (1965), відомий психоделічно-космічною музикою, філософськими текстами (рок-опера «The Wall»).

Легендарний британський рок-гурт **«Queen»** (1971) проіснував понад 20 років, і протягом цього часу його склад не змінювався: Фредді Мерк'юрі, Браян Мей, Роджер Тейлор, Джон Дікон. Музиканти сміливо експериментували з різними музичними стилями й напрямками (від хард-року до диско), використовували елементи опери, танцю, театралізованого дійства. Цікаво, що першим відеокліпом в історії світової музики є відеоролик «Queen» на композицію «Bohemian Rhapsody».

«Pink Floyd»

«Queen»

Р. Вотерс. «Another Brick in the Wall» (у виконанні гурту «Pink Floyd», фрагмент).

Ф. Мерк'юрі. «Bohemian Rhapsody», «We Are the Champions»; **Б. Мей.** «The Show Must Go On» (у виконанні гурту «Queen», фрагменти).

Які почуття пробуджують ці твори? Які особливості рок-музики в них простежуються? Що ти можеш сказати про інструментальний супровід кожного твору? Охарактеризуй мелодію однієї з пісень (за вибором).

В Україні рок-музика зародилася наприкінці 1960-х років на хвилі активізації молодіжних рухів та зацікавлення творчістю західних рок-колективів. Спочатку це були аматорські

біг-бітові та ритм-енд-блюзові гурти «Еней», «Гуцули», пізніше — «Діалог», «Крок», «Лабіринт» та ін.

Наприкінці 1980-х років завдяки фестивальному руху «Червона рута» з'явилося чимало музикантів, орієнтованих на ідеї національного відродження: Віка Врадій, гурти «Брати Гадюкіни», «Зимовий сад», «Кому вниз» тощо.

Сучасна українська рок-музика розвивається в багатьох напрямках: альтернативний рок (гурт «**Esthetic Education**»), попрок (Lama, гурти «**Антитіла**», «**Друга ріка**», «**С.К.А.Й.**»), важкий метал («**Біла вежа**», «**Мотор'ролла**»), етнорок («**ВВ**»), фолькрок («**Мандри**», «**Русичі**»), мелодійний рок («**Океан Ельзи**»), прогресивний рок («**The Hardkiss**») тощо.

Слова Т. Тополі, музика Т. Тополі, С. Вусика і М. Сиволапа. «**TDME**» (у виконанні гурту «Антитіла»; фрагмент).

Слова і музика С. Вакарчука. «Відпусти», «Без бою», «Все буде добре», «Обійми» (у виконанні гурту «Океан Ельзи»; фрагменти).

«Антитіла»

Які емоції викликають прослухані твори? Яка пісня найбільше тобі подобається? Опиши її інструментальний супровід та вокал соліста.

Виконуємо пісню «**Рок-н-ролл**» (слова і музика Н. Май).

Заспівай пісню під фонограмний супровід. Виконай пластичну імпровізацію, намагаючись передати рухами рук і тіла зміст пісні, а мімікою — відповідний настрій.

Гра «**Рок-композиція**».

Спробуй створити рок-імпровізацію під назвою «Все буде добре» на реальному синтезаторі або на синтезаторі онлайн.

- Що таке рок-музика? Назви її характерні риси.
- Які напрями рок-музики тобі запам'яталися?
- Пригадай назви легендарних рок-гуртів. У яких музичних напрямках працювали ці колективи?
- Розкажи про становлення й розвиток рок-музики в Україні.

Послухай удома улюблену музику. Розкажи, чи були серед прослуханих творів рок-композиції.

Урок 40. ІСТОРІЯ ЛЕГЕНД

Пригадай, до якого виду мистецтва належить створення парків, скверів, бульварів тощо.

Тобі відомо, що організацією садово-паркового простору займається ландшафтна архітектура.

Ландшафтна архітектура — об'ємно-просторова організація території, поєднання природних, будівельних і архітектурних компонентів у цілісну композицію, що втілює певний художній образ.

Люди споконвіку намагалися вдосконалити навколишній простір завдяки творчій праці. Протягом століть сформувалися дві групи художньо-композиційних прийомів ландшафтної архітектури: **регулярні** (геометричні) та **ландшафтні** (мальовничі). Зародженню та розквіту різних напрямів паркової композиції в тій чи іншій країні сприяли її кліматичні умови, рельєф, рівень соціально-економічного розвитку і, звичайно, традиції.

Розгляньмо деякі види ландшафтних садів.

Італійськими називають регулярні сади, розміщені на крутому рельєфі. Це комплекс терас і пагорбів з античними сходами; тінисті алеї з оливи, горіха та плодових дерев; водойми і фонтани зі спадаючими каскадами води; акуратно стрижені галявини; амфітеатри й велика кількість каменів і колон.

Французький сад має вигляд величезного геометричного орнаменту, створеного із зелених насаджень. Чудовим його зразком є палацово-парковий ансамбль XVII ст. **Версаль** (автор А. Ленотр). Характерні ознаки парку — широкі центральні алеї,

Італійський сад

Французький сад

обсажені рядами акуратно підстрижених дерев; низькі бордюри на газонах; басейни та фонтани в кам'яних рамах; квітники, скульптури, малі архітектурні форми й багато іншого.

Китайські сади славляться вільним плануванням, у якому органічно поєднано рельєф, водойми, зелень та малі архітектурні форми. Найбільш виразні елементи: вигнуті містки, альтанки, пагоди, зигзагоподібні сходи. Водойми прикрашають лотоси, а їхні береги — іриси, півонії та хризантеми.

Японські сади символізують досконалий світ природи. У композиціях присутні штучні пагорби, ставки й острови, водоспади, асиметрично розміщені ліхтарі й альтанки із природних матеріалів. Такий дизайн зливається воедино із порослим мохом камінням, звивистими доріжками, старовинними скульптурами та спеціально вирощеними мініатюрними деревами.

Китайський сад

Японський сад

Зародженню садово-паркового мистецтва на теренах нашої держави сприяли м'який клімат, родючі ґрунти й різноманітний рельєф. Наприкінці XVIII ст. в Україні з'явилися розкішні палацово-паркові комплекси, створені за європейськими взірцями і тогочасною модою. Переважно архітектори використовували природні ландшафти, доповнюючи їх звивистими доріжками, штучними водоймами, екзотичними рослинами, альтанками, скульптурами тощо.

Найвідомішою пам'яткою садово-паркового мистецтва в Україні є **Національний дендрологічний парк «Софіївка»**, розташований в м. Умань на Черкащині. Автором проекту та керівником робіт був військовий інженер **Людвіг Метцель**.

Відеоролик «Софіївський парк в Умані з висоти пташиного польоту та в деталях».

Серед відомих пам'яток ландшафтної архітектури XVIII ст., які збереглися донині, — державний дендрологічний парк «Олександрія» (м. Біла Церква), Краснокутський дендропарк (Харківська обл.), Качанівський палацово-парковий комплекс (Чернігівська обл.) та інші.

Дендропарк «Софіївка»

Дендропарк «Олександрія»

Практична робота. Уяви парк, який тобі хотілося б створити у рідному місті/селі, і зобрази його в графічній композиції «Парк моєї мрії». Техніка виконання — кольорові олівці.

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

- Що таке ландшафтна архітектура?
- Назви характерні ознаки італійського, французького, китайського та японського садів.
- Які пам'ятки садово-паркового мистецтва є в Україні?

Дізнайся з додаткових джерел, які цікаві парки створено в Україні у XXI ст. З'ясуй, чи є такий парк у твоєму рідному краї, та підготуй про нього текстове повідомлення і фотоколаж.

Урок 41. ПОПУЛЯРНЕ В СУЧАСНОСТІ

Яку музику ти вважаєш популярною? Поміркуй, які особливості їй притаманні.

Попмузика (з англ. *pop music*, скорочення від *popular music* — популярна, загальнодоступна музика) — поняття, що охоплює різноманітні стилі, жанри та напрями масового музикування.

Попмузика розвивалася паралельно з іншими жанрами і не завжди окремо від них. У середині ХХ ст. в США вона була тісно пов'язана з джазом (**Френк Сінатра**), у Франції — із шансоном (**Едіт Піаф, Мірей Матьє, Джо Дассен**), в Італії — з рок-н-ролом (**Адріано Челентано**).

У попмузиці 1970-х років з'явився і швидко здобув популярність стиль **диско**, який витіснив рок-н-рол і заповнив дискотеки. Відтоді одним з основних напрямів попмузики стали танцювальні ритми.

У 1980-ті роки в США з'явилися світові попзірки: **Майкл Джексон, Мадонна, Прінс, Вітні Г'юстон** та ін.

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. невід'ємною складовою попмузики стала танцювальна електронна музика. Серед сучасних попвиконавців — **Брітні Спірс, Леді Гага, Кеті Перрі, Джастін Тімберлейк, Ріанна, Бейонсе** й багато інших.

Характерні риси популярної пісні

Зміст	Життєві історії, близькі кожній людині; стосунки, почуття; краса природи.
Вокал	Естрадна манера співу, відкрите звукоформування, чистота інтонації, емоційне виконання, імпровізація.
Інструментальний супровід	Естрадний ансамбль або оркестр, фонограма, електронна апаратура, що забезпечує неповторність звучання.
Мелодія	Нескладна, ритмічна, легко запам'ятовується.

Ознайомимось ближче з деякими попзірками минулого й сучасності.

Майкл Джексон — американський співак і танцюрист, автор пісень, один із комерційно найбільш успішних сольних артистів. Володар численних премій, нагород та неофіційного титулу «король попмузики».

Патрісія Каас — французька співачка, в репертуарі якої поєдналися попмузика, джаз і класичний шансон.

Лара Фабіан — бельгійська та канадська співачка, відома сильним вокалом і філігранною технікою виконання.

Адріано Челентано — італійський актор, естрадний співак, композитор і режисер. Пік його популярності припав на 1970–1980-ті роки.

Майкл
Джексон

Патрісія
Каас

Лара
Фабіан

Адріано
Челентано

М. Джексон. «They Don't Care About Us» (у виконанні М. Джексона, фрагмент).

Д. Барбелів'єн, Ф. Бернгайм. «Mon mec a moi», «D'Allemagne» (у виконанні П. Каас, фрагменти).

Дж. Могол, Дж. Белла. «Confessa»; К. Мінеллоно, Т. Кутуньо. «Soli» (у виконанні А. Челентано, фрагменти).

Л. Фабіан, Р. Еллісон. «Je t'aime» (у виконанні Л. Фабіан, фрагмент).

Поділися своїми враженнями від прослуханої музики. Які почуття викликають ці твори? Яка пісня тобі сподобалася найбільше? Чому?

Українська популярна музика теж зародилася в середині минулого століття. Зірками вітчизняної сцени тоді були **В. Зінкевич, Н. Яремчук, О. Білозір, Т. Петриненко, А. Кудлай, С. Ротару** та ін.

Слова і музика В. Івасюка. «Червона рута» (у виконанні С. Ротару, фрагмент).

Розкажи, чи відома тобі ця пісня. Який настрій вона створює? Які художні образи постають у твоїй уяві?

Становлення українського шоу-бізнесу припадає на 90-ті роки ХХ ст. На концертних майданчиках тоді з'явилося багато талановитих співаків і співачок, пісні яких одразу ставали хітами: **І. Білик**, **Н. Могилевська**, **О. Пономарьов**, **В. Павлік**, **Р. Лижичко** та ін.

Сучасну популярну музику представляють **Тіна Кароль**, **Джамала**, **DZIDZIO**, **А. Пивоваров**, **ALEKSEEV** — усіх і не перелічити, адже майже щороку на вітчизняному пісенному небосхилі спалахують нові попзірки.

Слова М. Бровченка і Тіни Кароль, музика Тіни Кароль. «Україна — це ти» (у виконанні Тіни Кароль та учасників шоу «Голос. Діти», фрагмент).

Слова Т. Мілімко, музика С. Джамаладінової. «Крила» (у виконанні Джамали, фрагмент).

Слова і музика О. Пономарьова. «Чому?» (у виконанні О. Пономарьова, DZIDZIO, А. Пивоварова, ALEKSEEVa; фрагмент).

Які емоції пробуджують прослухані твори? Які характерні риси попмузики простежуються в цих піснях? Опиши засоби музичної виразності твору, що найбільше тобі сподобався.

Об'єднайтесь у шість груп і розгляньте світлини. Виберіть когось із зображених виконавців чи виконавиць і підготуйте інформацію про творчий шлях цієї людини, скориставшись додатковими джерелами.

Тіна Кароль

ALEKSEEV

О. Пономарьов

DZIDZIO

А. Пивоваров

Джамала

Розучуємо пісню «Червона рута» (слова і музика В. Івасюка).

1. Ти признайся мені,
Звідки в тебе ті чари,
Я без тебе всі дні
У полоні печалі.
Може, десь у лісах
Ти чар-зілля шукала,
Сонце-руту знайшла
І мене зчарувала?

Приспів:

Червону руту
Не шукай вечорами, —
Ти у мене єдина,
Тільки ти, повір.
Бо твоя врода —
То є чистая вода,
То є бистрая вода
З синіх гір.

2. Бачу я тебе в снах,
У дібровах зелених,
По забутих стежках
Ти приходиш до мене.
І не треба нести
Мені квітку надії,
Бо давно уже ти
Увійшла в мої мрії.

Приспів.

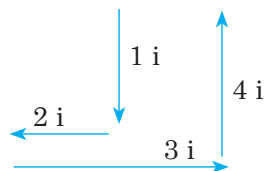
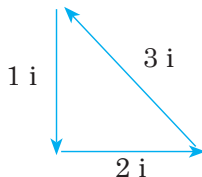
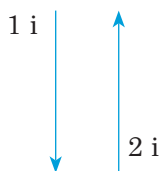

Виконай пісню під фонограму.

Гра «Я — диригент/диригентка».

Оберіть диригента/диригентку та відповідну схему диригування. Виконайте заспів ланцюжком, а приспів — хором, дотримуючись вказівок диригента/диригентки щодо темпу і характеру співу.

- Що нового ти дізнався/дізналася про попмузику?
- Які особливості притаманні популярній пісні?
- Які зіркові імена представляють попмузику різних країн?
- Назви імена відомих українських попспіваків та попспівачок.

Знайди серед музичних композицій, які ти зазвичай слухаєш удома, ті, що належать до попмузики. Склади перелік цих творів і вкажи їхніх авторів та виконавців.

Урок 42. ПОПУЛЯРНЕ В СУЧАСНОСТІ

? Що таке скульптура? Пригадай характерні ознаки цього виду мистецтва.

Ти вже знаєш, що художньою мовою скульптури є об'ємно-пластична форма, через яку митець чи мисткиня розкриває зміст твору, доносить до глядачів свій задум, обираючи достовірність зображення або декоративну виразність образу. Скульптура, як і будь-який вид мистецтва, відображає характерні особливості тієї чи іншої епохи. Зокрема, відомі майстри античності й доби Відродження прагнули увіковічнити ідеальні форми і дбали про неповторність своїх творінь. Натомість сучасні митці й мисткині рідко вдаються до реалістичних зображень, намагаючись зосередити увагу передусім на внутрішньому змісті. Сучасна скульптура дивує, провокує, викликає роздуми, залучає широку аудиторію до осмислення проблем сьогодення.

Особливістю скульптури ХХІ століття є широке застосування нових матеріалів: окрім традиційних (мармур, камінь, глина, бронза, дерево), митці використовують пластик, плівку, гуму, тканину, папір, неіржавну сталь, віск тощо.

? Розглянь зображення скульптурних творів ХХІ ст. Які емоції викликає кожен твір? Які засоби виразності допомогли митцям і мисткині втілити власні задуми? Поміркуй, що хотіли донести до глядачів автори цих робіт.

А. Капур.
Хмарна брама

Дж. Кунс.
Букет тюльпанів

Л. Буржуа.
Мама

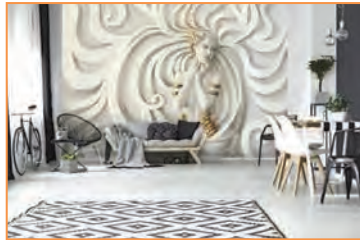
Інтер'єрна скульптура

Напевно, тобі доводилось бачити скульптурні твори в приміщенні. Переважно їх використовують, аби надати інтер'єру ін-

дивідуальності, підкреслити його переваги, зробити приміщення більш затишним та комфортним. Іноді скульптура виконує різноманітні утилітарні функції: зокрема, як вішалка для одягу чи рушників, підставка для вазонів або письмового приладдя, ваза для фруктів тощо. Скульптура в інтер'єрі підкреслює стиль і розкриває внутрішній світ власника чи власниці оселі.

Розглянь світлини, що ілюструють використання скульптури в інтер'єрі. Спробуй визначити, яке приміщення зображено на кожному знімку.

Новітні технології створення скульптури

Стрімкий розвиток новітніх технологій суттєво впливає на всі сфери життєдіяльності людини, і на мистецьке середовище — теж. Порівняно недавно виник феномен під назвою **цифрове мистецтво**: почали з'являтися голографічні зображення, що імітують рельєф та круглу скульптуру. Зокрема, засобами тривимірної комп'ютерної графіки можна створити 3D-моделі скульптурних шедеврів.

3D-голографічні зображення

Дівчинка з колосками
(авт. О. Синиця)

Голова статуї Давида
(авт. Мікеланджело)

Об'єднайтесь у пари та здійсніть віртуальну подорож «Нові тенденції скульптури». Дізнайтесь про незвичайні скульптурні твори детальніше за допомогою застосунку «Об'єктив».

Р. Вайт.
Танець з кульбабою.
Велика Британія

Б. Каталано.
Мандрівник.
Франція

С. Оертлі, Б. Губер.
Турботлива рука.
Гларус, Швейцарія

Практична робота. Створи із пластиліну скульптурне зображення ангела за зразком або за власним задумом. Продумай композицію, намалюй ескіз і виліпи фігурку в об'ємі. Подаруй свій виріб захиснику/захисниці або ветерану війни.

майстер-клас на youtube-каналі

- Чим відрізняються роботи сучасних скульпторів від творів майстрів минулого?
- Із яких матеріалів виготовляють сучасні скульптури?
- Яку роль виконує скульптура в інтер'єрі?
- Що ти знаєш про новітні технології створення скульптури?

Досліди, чи є у твоєму рідному місті/селі скульптури, встановлені у ХХІ столітті. Якщо так, то підготуй повідомлення про ці твори та відповідні ілюстрації.

Урок 43. АВТОРСЬКІ ПІСНІ Й НОВИЙ ЖИВОПИС

Які пісні називають авторськими? Хто такий, на твою думку, бард?

У середні віки **бардами** називали мандрівних або придворних поетів-співців, які виконували героїчні пісні-балади, релігійні та сатиричні пісні, елегії тощо. Ірландські барди становили окрему спадкову касту професійних поетів, співаків та музикантів. Вони здебільшого жили при дворі короля й були не лише співцями, а й літописцями і сатириками, які прославляли свого повелителя та ганьбили його ворогів.

М. да Караваджо.
Лютніст

Поняття «бард» стало особливо популярним в епоху романтизму. Давніх бардів оспівувало чимало письменників, зокрема Вальтер Скотт. Свого часу бардами називали поетів В. Шекспіра та Р. Бернса.

У середині ХХ ст. на теренах України бардами почали називати самодіяльних поетів та виконавців жанру **авторської пісні**.

Авторська пісня — умовна назва музичного твору, автором тексту і виконавцем якого є та сама людина.

Цей найдавніший вид творчості, відомий у культурах чи не всіх народів, називають також **співаною поезією**. Авторську пісню виконують барди або поспіваки і поспівачки.

Бард (з англ. *bard* — співець) — народний співець давніх кельтських родів, у середні віки — валлійський, ірландський, шотландський професійний поет-співець, який співав у супроводі схожого на ліру інструмента. Музика середньовічних бардів не збереглася.

У наш час бардами називають виконавців авторської пісні.

Виразальні засоби та характерні риси авторської пісні

Текст	Змістове та якісне навантаження — на поетичному тексті; зміст віршів, манера виконання, сценічний образ виконавця і навіть характер ліричного героя глибоко пронизані особистісною історією.
Музика	Наспівність, природність, мелодійність та гармонійна функціональність музичного матеріалу.
Виконання	Камерний спів, що нагадує довірливу розмову з аудиторією; дружня атмосфера взаєморозуміння і душевного тепла; спроба донести власне світосприйняття до свідомості слухачів.

Прообразами сучасних бардів були давньогрецькі лірники, українські кобзарі та інші співці-музиканти, які були в кожного народу. Сучасний бард, як і стародавній поет, виконує власні вірші, акомпануючи собі на струнному інструменті (зазвичай на гітарі).

Рух українських бардів як явище сформувався наприкінці 1980-х років під час перших фестивалів авторської пісні «Оберіг» та «Червона рута».

О. Сластіон. Портрет кобзаря Самійла Яшного

Наприкінці 90-х років минулого століття з'явилася «друга хвиля» українських бардів, які виконували гостросоціальні

пісні: народні, стрілецькі, повстанські. Сьогодні популярними бардами України є **Едуард Драч**, **Наталка Криничанка**, **Дмитро Лінартович**, **Микола Тимчак**, **Марія Бурмака**, **Сергій Шишкін** та багато інших.

Е. Драч. «Небо України».
М. Бурмака. «Мова кольорова» (слова
С. Воробкевича та М. Бурмаки).
С. Шишкін. «Осіньна пісня».

Які особливості бардівської пісні тобі вдалося розпізнати у прослуханих творах? Розкажи про музичні образи кожної пісні. Охарактеризуй тембри голосів бардів.

Сергій Шишкін — єдиний відомий в Україні бард-піаніст. Його називають одним із засновників української співаної поезії, в якій головну роль відіграє текст. За словами самого барда, таку музику варто слухати насамперед серцем. Лауреат фестивалів «Оберіг», «Червона рута», «Білі вітрила». Засновник фестивалю молодіжної музики «Володимир» у рідному місті Володимирі-Волинському.

Едуард Драч — український бандурист, кобзар, лірник, поет, бард і рок-музикант; виконує-реконструює традиційний кобзарсько-лірницький репертуар у супроводі вересаївської кобзи, старосвітської бандури та колісної ліри. Значну частину репертуару Е. Драча складають авторські псалми та пісні в народному стилі, так звані «запорозькі пісні», лицарські пісні, невольничі плачі, богомільні пісні, побожні псалми та канти, духовна і світська лірика.

Сергій Шишкін

Едуард Драч

Марія Бурмака — українська співачка, народна артистка України. У 1989 р. перемогла на фестивалі співаної поезії «Оберіг», а на «Червоній руті» отримала другу премію в жанрі авторської пісні. Виконує пісні на вірші українських поетів «розстріляного відродження», невідомих українських поетів та народні пісні, зокрема записані нею під час етнографічних експедицій. Тривалий час своєю візитівкою М. Бурмаки була пісня «Лишається надія», а пісня «Ми йдемо» в різний час ставала саундтреком буремних політичних подій у нашій державі.

Марія Бурмака

Об'єднайтесь у дві групи. Дослідіть історію авторської пісні в Україні (1-ша група); дізнайтеся про фестивалі й клуби авторської пісні (2-га група). Підготуйте повідомлення, озвучивши його відповідними аудіозаписами.

Виконуємо пісню «Червона рута» (слова і музика В. Івасюка) під фонограму.

Уяви себе разом із друзями в студії звукозапису. Увімкніть фонограму й запишіть на диктофон виконання пісні соло, дуетом, ансамблем та хором. Прослухайте запис і оцініть, у якому виконанні пісня прозвучала найкраще.

Гра «Ритмічний ланцюжок».

Запропонуй друзям створити ритмічний супровід до пісні на ударних та шумових інструментах за поданою схемою.

|| П | П П | П П | |||

- Кого називали бардом колись і кого — тепер?
- Що таке авторська пісня?
- Які особливості притаманні авторській пісні?
- Назви імена відомих українських бардів.

Доповни власну музичну скарбничку українськими бардівськими піснями, які тобі найбільше припали до душі.

Урок 44. АВТОРСЬКІ ПІСНІ Й НОВИЙ ЖИВОПИС

Які картини тобі подобаються? Твори якого жанру ти вибереш для оформлення інтер'єру своєї кімнати?

Люди мають різні смаки й уподобання: хтось любить зображення моря, гірські пейзажі, водоспади; хтось надає перевагу натюрмортам або картинам анімалістичного жанру, а хтось обирає репродукції відомих шедеврів мистецтва. Усім нам властиве різне відчуття прекрасного, тому й картини, призначені для інтер'єру, бувають різні.

Для оформлення житлових приміщень часто використовують цикли картин, виконані майстрами живопису, графіки, або створені на основі цифрових технологій — зокрема комп'ютерної і 3D-графіки.

В сучасному інтер'єрі значної популярності набули **модульні картини**. Здебільшого їм надають перевагу власники невеликих квартир (квартир-студій) у скандинавському стилі або в стилі хай-тек, що не передбачають зайвого оздоблення: килимів, громіздких меблів, яскравих шпалер тощо.

Сегментовані, або модульні картини — це зображення (частіше одне, хоча може бути й кілька, пов'язаних однією тематикою), розділене на кілька самостійних сегментів-модулів із натягненим на фронтальну поверхню полотном і частиною картини.

Витоки сучасних сегментованих зображень в інтер'єрі знаходимо в ХХ столітті, коли з'явився живопис кубізму та мінімалізму.

Модульні картини в інтер'єрі житла

Спробуй себе в ролі дизайнера/дизайнерки інтер'єру та добери модульні картини у вітальню або в кухню.

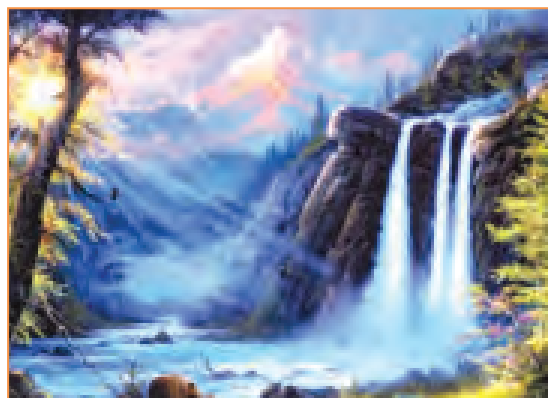
Техніки виконання інтер'єрного живопису

Для інтер'єру офісу часто добирають зображення абстрактного малярства, наприклад, полотна, виконані акрилом у техніці інтуїтивного живопису — Fluid Art. Іноді використовують картини, створені в техніці Alcohol Inks (спиртові чорнила), чи роботи, в яких поєднано абстракцію акриловими фарбами з об'ємним рельєфом із текстурної пасти, що виконаний за допомогою мастихіна.

Офісні картини в різних техніках

Останнім часом в офісах з'являються картини, виконані в техніці алмазної мозаїки, вітражні картини, графічні дизайнерські роботи, акварельний живопис, які налаштовують на робочий лад, стимулюють і надихають.

Алмазна мозаїка

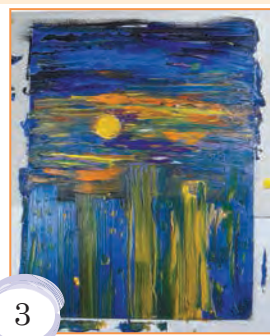
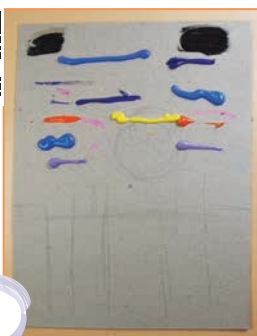
Вітраж

Практична робота (за вибором).

Варіант 1. Виконай абстрактний пейзаж, імпровізуючи з кольорами та формами, що відповідають твоєму настрою. Надай своїй композиції об'єму за допомогою мастихіна. Техніка виконання — акрил.

майстер-клас на youtube-каналі

Варіант 2. Створи вітраж — декоративну композицію за зразком або за власним задумом, зобразивши квіти чи інші елементи, які тобі до вподоби. Дотримуйся вказаної послідовності роботи.

майстер-клас на youtube-каналі

- Які картини люди обирають для оформлення інтер'єру різних приміщень?
- Що таке модульна картина?
- Які зображення найчастіше вибирають для офісів? У яких техніках вони створені?

Яка техніка виконання інтер'єрних картин найбільше тебе вразила? Проаналізуй свою творчу роботу й озвуч її, вибравши відповідну музичну композицію.

Урок 45. АНСАМБЛЕВЕ МИСТЕЦТВО ТА МОНУМЕНТАЛЬНИЙ ЖИВОПИС

Пригадай, які музичні ансамблі ти знаєш.

Музичний колектив (музичний ансамбль, гурт) — колектив людей, об'єднаних спільною роботою, що пов'язана з музикою.

Зазвичай музичний колектив складається з виконавців (вокалістів, музикантів) та інших музичних діячів (продюсерів, звукорежисерів та ін.). У популярній та рок-музиці для таких колективів використовують терміни «рок-гурт», «поп-гурт», «панк-гурт»; у джазі — «джазовий ансамбль», «джазовий оркестр», «джаз-бенд». На теренах України зовсім недавно популярним був термін «вокально-інструментальний ансамбль».

Вокально-інструментальний ансамбль (скорочено **ВІА**) — офіційне найменування професійних та самодіяльних музичних гуртів в 1960–1980-х роках. Термін «ВІА» тоді був синонімом поняття «музичний колектив», але згодом став асоціюватися саме з рок-, поп- і фолькгуртами. Більшість ВІА припинила своє існування наприкінці 1980-х років.

Музику для ВІА писали відомі композитори: **В. Івасюк, Л. Дутківський, М. Мозговий, П. Дворський, Т. Петриченко, І. Білозір, А. Пащенко, Р. Іщук, О. Злотник, О. Гавриш, Г. Татарченко** та інші. Іноді ВІА виступали як акомпанемент відомого сольного виконавця чи виконавиці. Зокрема **С. Ротару** співала під супровід ВІА «Червона рута».

Легендарний **ВІА «Смерічка»** був створений талановитим музикантом **Л. Дутківським**. Солістами в ансамблі виступали **В. Зінкевич** та **Н. Яремчук**. Пісні для ВІА писали **В. Івасюк** і **Л. Дутківський**. Відомими на весь світ стали пісні «Червона рута», «Водограй», «Я піду в далекі гори», «У Карпатах ходить осінь» та інші.

Гурт «**Пікардійська Терція**» було створено у 1992 р. студентами Львівського музичного училища. Відтоді «Пікардійська Терція» стала справжньою візитівкою всієї України. Гурт одним із перших почав виконувати пісні а капела. Оригінальна

обробка народних і авторських пісень та унікальні особливості їхнього виконання виділяють цей колектив з-поміж усіх інших.

Вокально-інструментальний ансамбль
«Смерічка»

Гурт
«Піккардійська Терція»

Слова і музика В. Івасюка. «Водограй» (у виконанні ВІА «Смерічка», фрагмент).

Слова Дзв. Сумарук, музика В. Якимця. «Пустельник» (у виконанні гурту «Піккардійська Терція», фрагмент).

Які характерні ознаки популярної музики ти можеш виділити у прослуханих композиціях? Розкажи про засоби виразності та мелодії прослуханих творів. Охарактеризуй тембри голосів виконавців.

Стиль диско

Диско (з англ. *disco*) — стиль популярної танцювальної музики другої половини 1970-х років. Характеризується рівномірним чітким ритмом, визначеним четвертними нотами в партії бас-барабана.

Виконавці стилю диско зазвичай використовують клавішні, струнні та електронні музичні інструменти, які створюють насичений акомпанемент. Партію соло здебільшого виконують оркестрові інструменти (наприклад, флейти). Темп музики від 80 до 140 ударів за хвилину. Диско властива значна кількість оркестрових п'єс.

«Королевою диско» вважають американську співачку **Донну Саммер**. Світову славу здобули також виконавиці **Глорія Гейнер**, **Даяна Росс**, **Аманда Ліп**, **Даліда** та

інші. До цього стилю звертались і музичні колективи: гурти «ABBA», «Boney M.», «Arabesque», «Baccara», «Dschinghis Khan», «Ricchi e Poveri», «Modern Talking» та інші. На початку 1980-х років популярність диско почала спадати, проте цей стиль помітно вплинув на напрямки електронної і танцювальної музики хауз, техно і хіп-хоп.

Донна Саммер

«Modern Talking»

«Baccara»

Б. Гебб. «Sunny» (у виконанні гурту «Boney M.», фрагмент).
К. Мінелло, Д. Фаріна. «Mamma Maria» (у виконанні гурту «Ricchi e Poveri», фрагмент).

Д. Болен. «Brother Louie», «Cheri, Cheri Lady» (у виконанні гурту «Modern Talking», фрагменти).

Які характерні риси диско ти помітив/помітила в прослуханих творах? Охарактеризуй засоби музичної виразності композиції, яка найбільше тобі сподобалась. опиши мелодію цього твору, добираючи відповідні слова.

Сучасні українські попгурти

В Україні останнім часом з'явилося багато популярних гуртів, які працюють у різних стилях.

«KAZKA» — музичний гурт, який виконує попмузику з елементами електрофольку. «Мандри» — музичний гурт, що працює в різних стилях: регі, етнорок, блюз тощо. «Mavka» — український гурт, у музиці якого етно поєднано з електронікою, ембієнтом та даунтемпо. «ДахаБраха» — вітчизняний музичний етногурт, що виконує пісні не лише

Тема 2. Нові тенденції сучасного мистецтва

українською, а й німецькою, англійською, кримськотатарською мовами. «**Kalush Orchestra**» — хіп-хоп гурт, який робить акцент на реп із фольклорними мотивами, переможець Євробачення-2022.

«Мандри»

«Kalush Orchestra»

«KAZKA»

«ДахаБраха»

Які з перелічених гуртів тобі відомі? Які гурти ти б додав/додала до цього списку? Дізнайся про творчість сучасних українських гуртів більше, скориставшись додатковими джерелами.

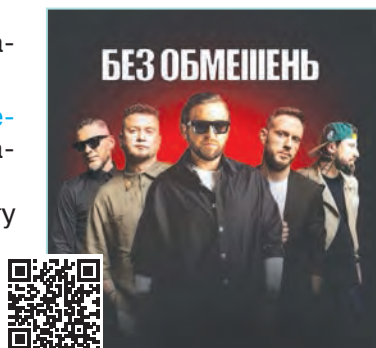
Калейдоскоп пісень про війну та наших захисників/захисниць:

І. Швайдак, У. Похмурський. «У мене немає дому» (у виконанні гурту «Один в каюте», фрагмент);

С. Танчинець. «24/02» (у виконанні гурту «Без обмежень», фрагмент);

Т. Тополя, С. Вусик. «Фортеця Бахмут» (у виконанні гурту «Антитіла», фрагмент);

О. Зарицька, С. Локшин. «I am not ok» (у виконанні гурту «KAZKA», фрагмент).

Гурт «Без обмежень»

Які почуття пробуджують прослухані композиції? Що ти уявляєш під їхнє звучання? Яка пісня найбільше тебе вразила?

Розучуємо пісню «Спасибі вам, фронтовики» (слова і музика Н. Май).

1. Знову зорі спогадом покличуть,
І полине пісня у вікні:
То лелеки журяться, курличуть
Спогадом жакливої війни.

Двічі

Приспів:

- За те, що в небі сонце світить
І навесні цвітуть садки,
За те, що ми живем на світі, —
Спасибі вам, фронтовики.

Двічі

2. Відгрімiли постріли гармати,
Засвітилось сонце в небесах.
І не дочекалась сина мати,
І сльоза скотилась по щоках.

Двічі

Приспів (двічі).

3. Стеляться тумани сині-сині,
Розцвітають маки золоті.
Поклонися, рідна Україно,
Тим, хто захистив нас від біди.

Двічі

Приспів (двічі).

Передай свої емоції від цієї пісні в тематичному малюнку за її мотивами. Влаштуй разом із друзями виставку робіт, присвячених героям/героїням війни.

- Які музичні колективи називали ВІА?
- Що таке стиль диско? Які виконавці стилю тобі відомі?
- Про які гурти ти дізнався/дізналась на уроці?
- У чому полягають особливості творчості сучасних гуртів?

Скористайся додатковими джерелами і дізнайся, як проявляється стиль диско в одязі та в інтер'єрі.

Урок 46. АНСАМБЛЕВЕ МИСТЕЦТВО ТА МОНУМЕНТАЛЬНИЙ ЖИВОПИС

? Поміркуй, які особливості притаманні сучасному живопису.

Образотворче мистецтво постійно розвивається, адже воно відображає не лише навколишній світ, а й усі культурні та інноваційні зміни в житті людини. Поеднання традиційних технік із цифровими технологіями надає мистецтву нового імпульсу й формує сучасний мистецький простір.

? Пригадай, що таке монументальний живопис.

Монументальний живопис — масштабні художні твори, виконані на стінах та стелях архітектурних споруд.

Види монументального живопису

Фреска

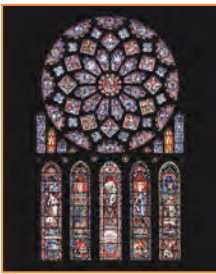
Давньоримська фреска
«Сафо». Помпеї

Мозаїка

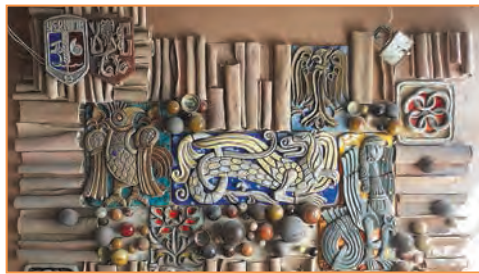
Мозаїка Церкви Різдва Христового.
Вифлеєм

Вітраж

Вікно-троянда з вітражами.
Собор Нотр-Дам. Шартр, Франція

Панно

Г. Севрук. Декоративне панно.
Чернігів, Україна

Монументальний живопис безпосередньо пов'язаний з архітектурою, оскільки прикрашає інтер'єр або екстер'єр будівлі, проте він має самостійний і суспільно важливий образний зміст.

Розглянь зразки зображень в інтер'єрі собору Святої Софії Київської. Визнач вид кожного твору монументального живопису. За потреби скористайся застосунком Lens.

Фреска — один із найпоширеніших видів монументального малярства. Це розпис по вологій штукатурці, на якій після висихання утворюється тонка й прозора кальцитна плівка. Саме тому фрески є довговічними.

У стародавній техніці малювання **енкаустика** як сполучну речовину для фарб використовували віск. У техніці **сграфіто** настінні зображення видряпували, вирізували по багатошаровій штукатурці.

У **вітражах** сюжетну декоративну композицію створюють зі скла або інших матеріалів, що пропускають світло. Вітражі були відомі ще в Давньому Єгипті. На українських землях вітражі з'явилися за часів Київської Русі.

Ти знаєш, що в **мозаїці** зображення виконували з кольорових каменів, смальти, керамічних плиток, шпону та інших матеріалів. Мистецтво мозаїки виникло у Давній Греції. В Україні першими мозаїками вважають зображення на стінах Софійського собору.

Давньогрецька мозаїка «Ахіллес на Скіросі». Музей мозаїк Зевгми, Туреччина

Декоративна мозаїка зі смугами і тваринами. Монастирська церква Сорд, Франція

Останнім часом значного розвитку набуло сучасне вуличне мистецтво — **мурали**. Найчастіше це нанесені на зовнішні стіни споруд великі за розмірами картини, що нагадують фотографії. Ці твори здебільшого привертають увагу до важливих тем і нагальних проблем (боротьба за свободу й гідність, загроза глобального потепління, роль видатних постатей в історії тощо), але іноді виконують суто декоративну функцію, особливо в міських районах із типовою забудовою. Отже, мурали — своєрідна форма фресок, що еволюціонувала.

Мурал (від ісп. *muro* — стіна) — художній розпис зовнішніх стін будинків.

Мурали впливають на настрій та самосвідомість містян, їхню громадянську позицію. Зокрема, після повномасштабного вторгнення російських військ в українських містах з'явилися зображення патріотичного спрямування. Після деокупації Бучі відомі волонтери зі США — **BANDIT**, **John Ashbaugh** та **Tristan George** — створили чудові зразки муралів. Художники кажуть, що для них важливо створити пам'ятні місця в Бучі, щоб підтримати народ України та показати світові його героїчну боротьбу з агресором.

На муралі «**Питання часу**» зображено українського воїна на годинній стрільці та його кохану — на хвилиночній стрільці.

Герої, намальовані поверх пробитого кулями скла, невдовзі знову будуть разом.

«**Портрет дівчини**» — своєрідна розповідь про українських жінок, ушанування їхньої сили духу, яку вони проявили під час війни.

Мурал «Питання часу»

Мурал «Портрет дівчини»

Об'єднайтесь у пари й дослідіть, які ще відомі мурали є в Україні та хто їх створив. Завершіть свою роботу в позаурочний час.

Практична робота. Створи ескіз муралу, темою якого є перемога й мир в Україні.

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

4

- Що таке монументальний живопис? На які види його поділяють?
- Де в Україні збереглися давні зразки монументального живопису?
- Що таке мурал? Який вид монументального малярства він нагадує?

Оформ разом із другом/подругою свої дослідження про найвідоміші в Україні мурали у вигляді презентації.

Урок 47. ВІД ШАНСОНУ ДО ЕКОМИСТЕЦТВА

Пригадай, що таке шансон. Які характерні риси цієї музики тобі відомі?

Поняття «шансон» використовували в музиці здавна. Раніше шансоном називали поліфонічну французьку пісню XV–XVI століть. Наприкінці XIX століття з'явився її новий різновид — *chanson réaliste* (реалістична пісня). Народжена в кафе-концертах і кабаре Парижа, вона увібрала риси літературного реалізму та зберегла популярність до кінця Другої світової війни. Виконували такі пісні здебільшого жінки.

Шансон (з фр. *chanson* — пісня) — усі жанрові та історичні різновиди французької ліричної пісні, а також сучасна народна та естрадна французька пісня.

Шансонье (з фр. *chansonier* — співак) — французький естрадний співак, виконавець, а нерідко — й автор тексту та музики пісень.

Характерні ознаки шансону

Мова	Французька або мова виконавця/виконавиці.
Характер	Ліричний, сповнений чуттєвості та сенсу; торкається найтонших струн людського серця.
Текст	Зрозумілий широкому загалу та близький за змістом людям різного віку: історії з життя, кохання; ліричний герой чи лірична героїня веде розповідь від першої особи.
Мелодія	Нескладна, швидко запам'ятовується; доступна для виконання навіть аматорам.
Музичний супровід	Гітара, фортепіано або інший сольний інструмент; фонограма; ансамбль або оркестр.

У сучасній Франції шансоном називають популярну пісню, яка зберігає специфічну ритміку французької мови й відрізняється від композицій, написаних під впливом англійської музики.

У 50-х роках ХХ століття сформувалися два головні напрями оригінальної франкомовної пісні, що існують донині.

Едіт Піаф

Перший напрям — **класичний шансон**, у творах якого основну роль відіграє поетичний компонент; автор зазвичай є і виконавцем. Цей жанр пов'язаний насамперед з іменами **Моріса Шевальє**, **Шарля Трене** та **Едіт Піаф**, які продовжували традиції реалістичної пісні. Відомими виконавцями класичного шансону є також **Жорж Брассенс**, **Жак Брель**, **Шарль Азнавур** і **Сальваторе Адамо**. Саме представники цього поетично-му-

зичного напрямку повною мірою відповідають значенню терміна «шансонье».

Відеоролик «Історія творчості Едіт Піаф».
М. Вокер, Ш. Дюмон. «Non, Je Ne Regrette Rien»
(у виконанні Е. Піаф, фрагмент).

Поділися своїми враженнями від прослуханої музики. Які образи постають у твоїй уяві? Розкажи про манеру виконання Е. Піаф.

Інший напрям французької пісні другої половини ХХ століття — **естрадна пісня**, яку виконують *chanteur* (співаки). Представники цього напрямку теж нерідко є виконавцями власних пісень (поетами і/або композиторами), але їх не можна назвати шансонье в цілковитому розумінні цього слова. Всесвітньо відомими виконавцями та виконавицями французьких естрадних пісень є **Ів Монтан**, **Анрі Сальвадор**, **Мірей Матьє**, **Джо Дассен**, **Даліда**, **Патрісія Каас**, **Мілен Фармер** та інші.

Даліда

Джо Дассен

Мілен Фармер

Анрі Сальвадор

Слова Ш. Азнавур, музика Ж. Гарваренца. «Une Vie D'amour» (у виконанні Ш. Азнавур і М. Матьє, фрагмент). Слова П. Деланое, К. Лемеля, В. Паллавічіні; музика Т. Кутунью, П. Лозіто. «Et si tu n'existais pas» (у виконанні Джо Дассена, фрагмент).

Які особливості шансону тобі вдалося розпізнати у цих творах? Який музичний образ створила кожна пісня? Охарактеризуй музичний супровід пісень та тембри їхніх виконавців.

Чи співають шансон в Україні? Звісно, так. В українському шансоні дуже багато почуття, лірики. Серед виконавців і виконавиць — **В'ячеслав Хурсенко, Гарик Кричевський, Роман Скорпіон, Олександр Яременко, Михайло Грицкан, Люцина Хворост, Антон Крук, Сергій Піскун, Андрій Кравченко**. Один із популярних українських шансонье — Олександр Яременко — є автором понад 800 пісень.

Р. Скорпіон

Л. Хворост

О. Яременко

А. Крук

В. Хурсенко. «Соколята».
О. Яременко. «Коли настане завтра».

Які почуття викликають прослухані твори? Порівняй ці пісні з французьким шансоном. Що в них спільного?

Заспівай пісню «Спасибі вам, фронтовики» (слова і музика Н. Май).

Візьміться за руки й похитуйтеся у такт музики, демонструючи єдність та незламність українського народу. Намагайтесь передати голосом вдячність нашим героям за захист країни.

- Що таке шансон? Назви його характерні ознаки.
- Які напрями оригінальної франкомовної пісні існують?
- Назви імена популярних українських та зарубіжних шансонье.

Доповни свою музичну скриньку найкращими зразками шансону.

Урок 48. ВІД ШАНСОНУ ДО ЕКОМИСТЕЦТВА

Поміркуй, що означає термін «екомистецтво».

Мистецтво може не тільки дарувати красу й насолоду людям, а й привертати увагу до нагальних проблем сьогодення. Однією з них є екологічне здоров'я нашої планети, яка буквально «стогне» від забруднення й «благає» нас допомогти їй. Можливо, саме тому тематикою творчості багатьох митців і мисткинь стала екологія.

Екологічне мистецтво — загальний термін для позначення художніх творів і активностей, основним об'єктом яких є екологія та природне середовище. Поширеними напрямками та соціальними рухами стали екоарт, екодизайн та інші.

Екомистецтво виражається в різних художніх сферах: архітектурі, скульптурі, живописі, хореографії, кіно- та фотомистецтві, а також у таких новітніх видах творчості, як інсталяція, хепенінг тощо.

Американка **Аврора Робсон** створює інсталяції та скульптури на тему екології із пластикових відходів. Це абстрактні художні образи.

Основний матеріал для інсталяцій французьки **Едіт Мьоньє** — нитка, подарункова стрічка. Плетені роботи майстрині можна побачити в міських парках та скверах.

Розглянь зображення інсталяцій, створених мисткинями. Чия робота більше тебе вразила? Які асоціації вона пробуджує?

Аврора Робсон. Інсталяція

Едіт Мьоньє. Інсталяція

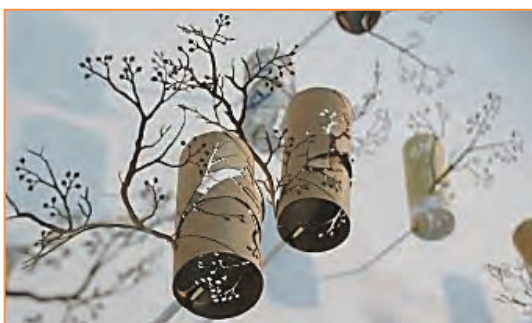
Японський митець **Юкен Теруя**, який живе й працює в США, порушує проблему вирубування лісів. Свої роботи він

створює з паперових пакетів, сумок для покупок, старих газет, картонних рулонів туалетного паперу.

Нідерландець **Генк Гофстра** теж стурбований проблемою вирубування лісів. Найвідомішим його твором є величезна «Ячня, що впала з неба», встановлена на площі Італії в столиці Чилі Сантьяго.

Робота Генка Гофстри

Робота Юкена Теруї

Кілька років тому в США започаткували проект «**Washed Ashore**», мета якого — привернути увагу до проблеми забруднення океану пластиком. У межах проекту було виготовлено понад 66 гігантських скульптур з океанічного сміття.

Американський митець **Лео Сьюелл** також використовує сміття для створення скульптур. Його роботи представлені в сорока музеях світу.

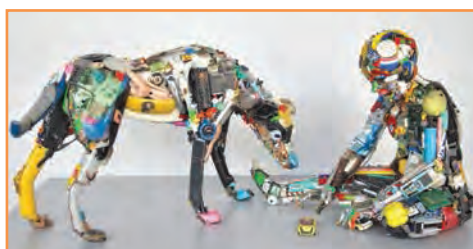
Італієць **Даріо Тіроні** своєю творчістю закликає людство відмовитися від надмірного споживання. Матеріалом для художника є іграшки, гаджети, побутова техніка тощо.

Розглянь зображення скульптур зі сміття. Поміркуй, чи можна вважати ці роботи мистецькими творами. Обґрунтуй свою думку.

Робота
Лео Сьюелла

Робота Даріо Тіроні

Відеоролик «Екомистецтво».

Поміркуй та класифікуй теми, які висвітлює екомистецтво. Які засоби виразності використовують митці й мисткині для створення робіт екологічної тематики?

Українські митці та мисткині теж роблять свій внесок у справу збереження й відновлення природи. Зокрема, 2020 року в Музеї історії Києва відбулася масштабна міжнародна виставка в межах мистецького проекту «Одного дня після». Роботи, створені в різних техніках, стилях і жанрах, присвячені роздумам про природу та екологію на нашій планеті.

Р. Кутняк.
Де мое сонце? Де?

У. Король.
Чого варті ваші золоті клітки?

Українські митці **Єгор** та **Микита Зігурі** свої інсталяції створюють із пластику, поліетилену, старих труб тощо.

Об'єднайтесь у пари й розгляньте роботи Єгора ти Микити Зігурів. Спробуйте дати назви кожній з них, а потім за допомогою застосунку «Об'єктив» перевірте, чи збігаються ваші назви із назвами, що їх дали автори.

Роботи Єгора та Микити Зігурів

Ти, мабуть, знаєш, що з побутових відходів та сміття можна створювати костюми. В Україні проходить багато фешн-показів одягу, який зроблено зі вторинної сировини.

Моделі французької екодизайнерки Ісагус Тош та українських модельєрів

Одним із цікавих видів техніки, який можна використовувати в екомистецтві, є екокартини, колажі, плакати тощо.

Колаж (від фр. *coller* — склеювати) — технічний прийом в образотворчому мистецтві, який ґрунтується на введенні у твір різних за фактурою та кольором предметів: шматків газет, афіш, шпалер тощо.

Плакат — малюнок із коротким текстом до нього, що закликає до чого-небудь, популяризує, рекламує щось.

Практична робота (на вибір).

Варіант 1. Створення екоплаката, екокартини.

Варіант 2. Створення колажів зі сміття, газет, журналів.

майстер-клас на youtube-каналі

- У чому полягає особливість екомистецтва?
- У яких художніх сферах виражається екомистецтво?
- Назви прізвища відомих митців та мисткинь, які своїми творами привертають увагу до проблем екології.

Дізнайся більше про виставки екомистецтва в Україні.

Урок 49. ТЕАТРАЛЬНІ ТА ФОТОШЕДЕВРИ

Пригадай, що таке театр. Чи завжди театральну дію супроводжує музика?

Театральна музика — вокальна та інструментальна музика до театральних вистав, яка сприяє створенню певної емоційної атмосфери, розкриттю ідеї п'єси, цілісності спектаклю, посиленню художньо-емоційного впливу вистави на глядачів.

У **драматичному театрі** музика звучить у постановках п'єс (драмі, трагедії, комедії), що створює певну емоційну атмосферу. Поряд з іншими засобами музика відтворює історичний, національний колорит, поглиблює характеристики персонажів, підкреслює переломні моменти розвитку дії, драматичні кульмінації.

Театр опери і балету Ла Скала. Мілан, Італія

У **музичному театрі** (театрі опери та балету, театрі оперети тощо) музика є основою дійства, найважливішим засобом характеристики образів і подій, вагомим компонентом драматургії спектаклю. Окрім музичних номерів, що влітаються у сценічну дію, використовують і досить великі інструментальні п'єси, які передують усій постановці або окремим актам вистави (увертюра, антракти).

Багато номерів театральної музики, написаних видатними композиторами, «живуть» самостійним життям. Їх виконують на концертах у первинному вигляді (музика Л. ван Бетховена до драми «Еґмонт» Й. Гете, Ф. Мендельсона-Бартольдї до

комедії «Сон літньої ночі» В. Шекспіра) або в здійснених автором обробках, здебільшого у вигляді сюїти (сюїта Е. Гріга з музики до драми Г. Ібсена «Пер Гюнт», сюїта Ж. Бізе з музики до драми «Арлезіанка» А. Доде тощо).

До основних жанрів театральної музики належать **опера, оперета, балет, мюзикл**.

Які з основних жанрів театральної музики тобі вже відомі? У чому полягають їхні особливості? Пригадай назви творів кожного жанру та прізвища їхніх авторів.

Розгляньмо детальніше різновиди опери з комічним, жартівливим сюжетом і з'ясуємо, які відмінності є між ними.

Різновиди опери з комічним сюжетом

Опера-буфа

Зингшпіль

Опера-комік

Оперета

Опера-буфа (з італ. *opera buffa* — жартівлива опера) — італійська комічна опера, що виникла на основі інтермедій та народно-побутової пісенної традиції. Опери-буфи писали Дж. Перголезі, Д. Чимароза, Г. Доницетті, Дж. Россіні та інші композитори.

Зингшпіль (з нім. *Singspiel*, від *sing* — співати, *spiel* — грати) — німецька комічна опера, де спів і танці чергуються

Сцена з опери-буфи Ж. Оффенбаха
«Орфей у пеклі».

Театр опери та балету, Харків

Сцена з опери-зингшпіль В. А. Моцарта
«Театр у кишені, або Всі ролі зайняті».

Національний театр оперети, Київ

з розмовними діалогами. Типовими для зінгіспілю були побутові сюжети, інколи з елементами казки. Найвідомішим творцем жанру був **В. А. Моцарт**.

Опера-комік (з фр. *opera comique* — комічна опера) — французька комічна опера, що спирається на ярмаркові вистави. У цьому жанрі творили **П.-А. Монсінї, Ф. Гарольд, Н. Ізуар** і багато інших.

Сцена з оперети Й. Штрауса
«Летюча миша».
Театр опери та балету, Львів

Оперета (з італ. *operetta* — маленька опера) — музично-сценічна вистава переважно розважального характеру, що поєднує монологічне і діалогічне мовлення з вокальною та інструментальною музикою, танцювальне мистецтво й естрадні прийоми.

На відміну від класичної опери, оперети пишуть на комічний сюжет, музичні номери в них коротші.

Загалом музика оперети легка, весела, однак вона безпосередньо наслідуює традиції академічної музики.

Відомі оперети створили **І. Кальман, Ш. Лекок, К. Мілльокер, Ж. Оффенбах, Й. Штраус-син, М. Лисенко** та інші.

І. Кальман. Арія «Карамболіна, карамболетта» з оперети «Фіалка Монмартру» (у виконанні Т. Ходакової).

І. Кальман. «Арія містера Ікс» з оперети «Принцеса цирку» (у виконанні Б. Косопуда, фрагмент).

Розкажи про свої враження від музики оперет І. Кальмана. Назви особливості кожної арії. Які засоби виразності цих творів тобі вдалося розпізнати? Що ти можеш сказати про акомпанемент обох арій?

Відносно новим жанром театрального мистецтва вважають рок-оперу.

Рок-опера — музично-драматичний жанр, основою якого є рок-музика, а корені пов'язані з мюзиклом.

Опера та рок-опера

Спільні риси	Відмінні риси
<ul style="list-style-type: none"> • Літературний сюжет. • Лібрето. • Розподіл сюжету на акти. • Номери: арія, монолог, хор, розмовні діалоги. 	<ul style="list-style-type: none"> • Танцювальні епізоди зі специфічною пластикою. • Найрізноманітніші прийоми звукового оформлення та світлові ефекти. • Своєрідна музична мова, пов'язана з використанням рок-гурту, класичного оркестру або їх поєднання; використовують також елементи музичної мови інших пластів: фольклор, джаз тощо.

Об'єднайтесь у пари. Скористайтесь додатковими джерелами й дізнайтеся більше про історію розвитку жанру рок-опера.

Рок-опера «**Моцарт**» (композитори Жан-П'єр Піло, Олів'є Шультез) присвячена історії життя і творчості В. А. Моцарта. Прем'єра відбулася 2009 р. в Парижі. «Моцарт» — перша рок-опера, яку зняли в 3D-форматі.

Рок-опера «Тарас Бульба». Концертне виконання, Київ

Першу українську рок-оперу «**Біла ворона**» створили відомий поет **Ю. Рибчинський** та композитор **Г. Татарченко**. Твір розповідає про Жанну д'Арк, а його лейтмотив — боротьба за свободу.

Рок-опера «**Тарас Бульба**» — творча інтерпретація культової повісті М. Гоголя. Це оповідь про сучасного воїна-захисника під час Революції гідності та війни з росією (композитори **С. та Д. Радзецькі**, лібрето **Д. Тернового**).

Ж.-П. Піло, О. Шультез. Уривок із рок-опери «Моцарт». С. та Д. Радзецькі. Уривок із рок-опери «Тарас Бульба».

Розкажи про свої враження від перегляду. Які характерні риси рок-опери ти помітив/помітила у цих творах? Охарактеризуй музику та інструментальний супровід рок-опер.

Розучуємо пісню «Вихідні» (слова І. Зінковської, музика та аранжування В. Будейчука).

1. Вмикай свій настрій, ми в ефірі,
Найкращим друзям подзвони.
Залиш на потім будні сірі,
У стилі кругу — вихідні!
Здіймай угору руки
Під хвилю модних звуків,
Відчуй себе щасливим,
Танцюй на повну силу!

Приспів:

Вихідні! Діджей вмикає спеку,
Діджей вмикає спеку! На, на, на!
Вихідні дні у ритмі дискотеки,
У ритмі дискотеки! На, на, на!
Вихідні! Свободу відчувати,
Свободу відчувати! На, на, на!
Вихідні дні! І просто відриватись,
І просто відриватись! На, на, на!

2. Щодня в нас все по колу:
Уроки, дім і школа...
Собою хочу бути,
Тривоги вмить забути...
Здіймай угору руки
Під хвилю модних звуків,
Відчуй себе щасливим,
Танцюй на повну силу!

Двічі

Приспів.

Заспівай пісню під музичний супровід. Покажи рукою рух мелодії.

- Розкажи про особливості театральної музики.
- Про які різновиди комічної опери ти дізнався/дізналася?
- Які особливості жанрів оперети й рок-опери тобі відомі?

Доповни свою музичну скриньку аріями із сучасних рок-опер.

Урок 50. ТЕАТРАЛЬНІ ТА ФОТОШЕДЕВРИ

Пригадай, що тобі відомо про фотомистецтво. Чи любиш ти фотографувати?

Серед багатьох захоплень сучасної молоді фотомистецтво займає важливе місце. Світлини, зроблені за допомогою камери смартфона, фотоапарата або вебкамери, набувають популярності в усьому світі.

Цікаво, як усе починалось? Офіційною датою першого фотодруку вважають 1839 р., коли французький художник і хімік **Л. Дагер** в Академії наук продемонстрував пристрій та отримані зображення на срібній пластині (дагеротип).

Луї Дагер

Фотомистецтво засноване на технологіях створення світлин. Серед багатьох його різновидів особливо виділяють художню фотографію.

Художня фотографія — вид фотомистецтва, що не передає об'єктивної реальності, а демонструє спеціально підготовлені сцени й відображає певну ідею, сенс, характер і настрій фотографа.

Найбільше зацікавлення серед широкого загалу викликають захопливі фотоісторії, фоторепортажі, фотопортрети. Мить, зафіксована камерою, може розповісти про важливі події в долі людини чи родини або залишити спогади про звичайний день із буденного життя.

Пригадаймо разом, які різновиди та жанри фотографії існують. Розглянемо детальніше деякі з них.

Документальна фотографія орієнтована на зображення достовірного, тобто реальних подій чи миттєвостей життя; **пейзажна** — показує красу природи. На **натюрмортному** фото відтворюють неживу природу, світ речей, а **аніمالістичні фотографії** зображують милих домашніх улюбленців і тварин,

яких бачимо навколо. **Наукова фотографія** фіксує етапи проведення наукових досліджень в усіх галузях природничих та прикладних наук. **Архітектурна фотографія** орієнтована на зйомку архітектурних споруд; вона створює уявлення про зовнішній вигляд об'єкта, який фотографують.

Анімалістичне фото.
Тигр на полюванні

Архітектурне фото.
Лос-Анджелес.
Каліфорнійська
пожежна станція № 28

Документальне фото.
Нищівне цунамі в Японії

Найбільш популярні, звісно, **портретні фотографії**, серед яких виділяють студійні, постановчі, портрети на природі тощо.

Портретна зйомка буде вдалою, якщо забезпечено достатнє освітлення, наближення і швидкість роботи з камерою. Також варто обрати оптимальний портретний об'єктив: довгофокусний для зйомки голови або ширококутний для інших видів портретів. Часто в композиціях використовують реквізит та елементи довкілля, які допомагають скадрувати об'єкт фотографування.

Зразки портретних фотографій

Лайфстайли — це фотографії, які зображують життя кумирів без постановки та позування. Тут лідером є надзвичайно популярне **селфі**, яке набуває особливої цінності, коли зроблено із видатною людиною.

Селфі — вид фотографії, автопортрет, зроблений за допомогою камери смартфона, фотоапарата чи вебкамери.

Проведіть конкурс на краще селфі класу. Хто стане переможцем/переможницею?

Останнім часом у світі шириться тенденція на виготовлення скрапбукінгу.

Скрапбукінг — це створений власноруч альбом із фотографіями та фотоколажами, декорований різноманітними елементами, малюнками, замітками, афоризмами тощо.

Основні стилі скрапбукінгу: **американський** (з одним фото), стиль **херітаж** (спадщина створення сімейних книг), **європейський** стиль (фотоколаж), **мікс-медіа** (поєднання стилів і технік).

Розглянь зразки скрапбукінгу в різних стилях. Обери стиль, що найбільше тебе приваблює.

Американський стиль

Стиль херітаж

Європейський стиль

Поради від майстрів/майстринь: насамперед підготуй фото для скрапбукінгу: подбай про освітлення, створи тло,

використовуючи однотонну тканину або дошку. Сфотографуй кожного члена сім'ї в анфас та у профіль. Якщо на одній сторінці ти будеш розміщувати одне фото з багатьма елементами, то продумай кольорову гаму, підготуй вирізки з газет, клаптики мережива й тканини, гудзики, монети, стрічки тощо. Надай їм ефекту потертості, обірви краї, зімни папірці, зроби рвані краї на тканині тощо. Для створення скрапбукінгу тобі знадобиться папір, підготовлені елементи, клей. Продумай композицію.

Використай навчальний майстер-клас як відеопідказку.

Поради для створення скрапбукінгу на вебсервісі

1. Зайди на сайт Canva, перейди в розділ зі створення скрапбукінгу.
2. Обери шаблон і додай свої світлини. Знайди в бібліотеці Canva графічні елементи, значки, ілюстрації та додай до своєї роботи.
3. Перетягни необхідні елементи на свою сторінку. Використовуй фотоефекти та анімацію, щоб твої зображення виділялися на сторінці.
4. Завантаж або роздрукуй готову роботу.

Практична робота. Створення скрапбукінгу за обраним стилем.

майстер-клас на youtube-каналі

- Що таке художня фотографія?
- Які види фотографій тобі запам'яталися? Чим вони особливі?
- Що таке лайфстайл, селфі, скрапбукінг?

Зроби оригінальні сімейні фото і створи паперовий або електронний скрапбукінг. Разом із друзями влаштуй конкурс на кращий скрапбукінг.

Урок 51. ВІД МУЗИКИ ДО ІНСТАЛЯЦІЙ

Пригадайте, які жанри існують в музичному театрі.

Ти вже знаєш, що серед жанрів театрального мистецтва окремо виділяють синтетичні, які утворилися завдяки поєднанню різних видів мистецтв: опера, оперета, балет, мюзикл тощо. Сьогодні ми більше дізнаємось про характерні особливості мюзиклу.

Мюзикл (від англ. *musical play* — музичний спектакль) — музично-сценічна вистава, в якій поєднуються різноманітні жанри і виражальні засоби естрадної та побутової музики, хореографічного, драматичного й оперного мистецтв.

Мюзикл — один із найбільш комерційних жанрів театру. Це зумовлено його видовищністю, розмаїттям тем, необмеженістю у виборі виражальних засобів для акторів. Під час постановки мюзиклів часто влаштовують масові сцени зі співом і танцями, застосовують різні спецефекти.

Характерними особливостями мюзиклу є використання вокально-хореографічних ансамблів, естрадна манера співу, розмови між музичними номерами.

Фрагмент афіші мюзиклу
«Вестсайдська історія»

Мюзикл виник у 1920-х роках у США. До найкращих зразків цього жанру належать «Оклахома» Р. Роджерса, «Вестсайдська історія» Л. Бернстайна, «Моя чарівна леді» Ф. Лоу, «Людина з Ламанчі» М. Лі, «Привид Опері» Е. Л. Веббера та інші.

У 1985 році відбулася прем'єра мюзиклу К.-М. Шонберга «Знедолені», створеного за мотивами однойменного роману В. Гюго. На межі ХХ–ХХІ ст. з'явилися яскраві французькі мюзикли «Собор Паризької Богоматері» Р. Коччанте, «Ромео і Джульєтта», «Звіяні вітром» Ж. Пресгурвіка тощо.

Спільні риси опери, оперети та мюзиклу: належність до театральних жанрів; наявність літературної основи,

розподіл сценарію на акти; гра акторів, використання хореографії, хору; вокальні номери (сольні, ансамблеві, хорові); музичний супровід (оркестровий або фонограмний); оформлення сцени декораціями; акторські костюми.

Л. Пламондон, Р. Коччанте. Фрагменти пісень із мюзиклу «Собор Паризької Богоматері»: «Belle», «Danse mon Esmeralda» (у виконанні Гару (П. Гарана)); «Le Temps des cathédrales» (у виконанні Б. Пельтье).

Розкажи про свої враження від пісень мюзиклу. Охарактеризуй рівень майстерності виконавців пісень і тембри їхніх голосів. Назви засоби музичної виразності прослуханих композицій. Які особливості жанру мюзиклу тобі вдалося розпізнати?

«Собор Паризької Богоматері» («Notre Dame de Paris») — відомий французько-канадський мюзикл, створений за мотивами однойменного роману В. Гюго. Композитор — **Рікардо Коччанте**. Автор лібрето — **Люк Пламондон**.

Ж. Пресгурвік. Фрагменти пісень із мюзиклу «Ромео і Джульєтта»: «Les rois du monde» (у виконанні Г. Баке, Д. Сарґа, Ф. д'Авілли); «Aimer» (у виконанні Д. Сарґа і С. Кара).

Ч. Гарт, Р. Стілґо, Е. Л. Веббер. Фрагмент пісні «The Phantom of the Opera» з мюзиклу «Привид Опері» (у виконанні О. Марцинківського і С. Чахоян).

Кадр із мюзиклу
«Собор Паризької Богоматері»

Мюзикл «Ромео і Джульєтта» за мотивами знаменитої п'єси В. Шекспіра написав французький композитор, сценарист і актор **Жерар Пресгурвік**. Прем'єра мюзиклу відбулася 2001 року в Парижі.

Мюзикл «Привид Опері» **Ендрю Ллойда Веббера** створений 1986 року на основі однойменного роману Г. Леру. Сюжет мюзиклу розкриває історію кохання Крістіни та Рауля, які долають підступи злого Привида Опері, що намагався завадити їхньому щастю.

Перший український мюзикл — «Фемінізм по-українськи» О. Коломійцева (1998), а перший дитячий мюзикл — «Бджілка» (2010) (композитори В. Тиможинський і В. Чепелюк, лібрето М. Гнатюка).

Кіномюзикл — фільм, у якому основну роль відіграють музика, спів і танці, поєднані не надто складним сюжетом, зазвичай із комедійними елементами.

Створення кіномюзиклів стало можливим із зародженням звукового кіно. Уже на межі 1930–1940-х років у США було знято кілька фільмів нового жанру. Класика цього періоду — голлівудський мюзикл «Серенада Сонячної долини» (реж. Б. Гамберстоун, 1941), який завоював шалену популярність. Найвідоміші світові кіномюзикли: «Співаючи під дощем» (реж. Дж. Келлі, 1952), «Звуки музики» (реж. Р. Вайз, 1965), «Кабаре» (реж. Б. Фосс, 1972), «Чикаго» (реж. Р. Маршалл, 2002) та інші.

Постер мюзиклу «Звуки музики»

Відеовікторина «Розпізнай за кадрами з мюзиклів їхні назви».

Об'єднайтесь у групи. Знайдіть відомості про авторів та виконавців цих мюзиклів.

Виконуємо пісню «Вихідні» (музика та аранжування В. Будейчука, слова І. Зінковської).

Спробуйте разом створити пластичну імпровізацію до пісні. Запишіть своє виконання на відео. Виконайте музичний супровід до пісні на маракасах.

- Які особливості притаманні жанру мюзикл?
- Чим він відрізняється від опери та оперети?
- Назви найвідоміші мюзикли та імена їхніх авторів.

Дізнайся більше про авторів українських мюзиклів. Візьми участь у груповому проєкті «Мюзикли України» та представ свої напрацювання класу.

Урок 52. ВІД МУЗИКИ ДО ІНСТАЛЯЦІЙ

Пригадай, що таке інсталяція і до якого виду мистецтва вона належить.

Інсталяція (з англ. *installation*) — це художня техніка, в якій використовують тривимірні об'єкти, призначені для зміни сприйняття простору людиною.

Інсталяції не пишуть, як картини, а встановлюють, складають із окремих частин; вони прикрашають галереї, музеї, подвір'я або вулиці тимчасово. Інсталяції виникли в другій половині ХХ століття.

Інсталяції

Сьогодні існує декілька видів інсталяцій.

У **сюжетно-розповідних** інсталяціях головне — це численні сюжети та розповіді. **Об'єктно-предметні** інсталяції імітують наукові лабораторії, реальні та псевдореальні побутові й музейні інтер'єри. Особливістю **зорово-візіонерських** інсталяцій є акценти на спогляданні певного зображення або споруди.

М. Деяк. Скульптурна інсталяція «Непередбачувані обставини», Київ

Інсталяції можуть бути виготовлені з пластику, скла, металу з лазерною різкою або із книг, стільців, ящиків, надувних кульок, ниток, дротів, навіть із використанням світла.

Розглянь світлини, на яких зображено різні види інсталяцій. Спробуй визначити, з чого вони зроблені.

Інсталяції можна побачити в парках і скверах, на майданах та вулицях або в інтер'єрі, де вони прикрашають крамницю, офіс чи оселю. Також їх розміщують у галереях, музеях як тимчасові виставки.

Відеоролик «Історія розвитку мистецтва інсталяції».

Сучасні майстри та майстрині створюють інсталяції зі світлодіодів, на основі комп'ютеризованих рухів, незвичайних утворень тощо. Тож ознайомимося із найбільш відомими зразками цих творів.

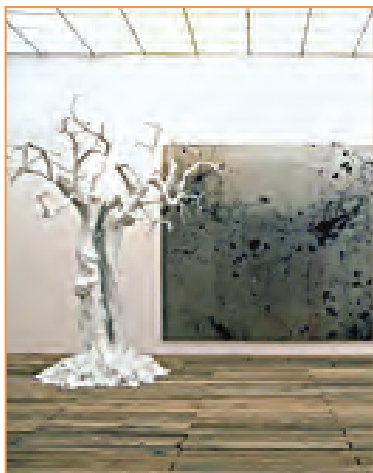
Інсталяції китайського митця **Ай Вейвєя** створені зі звичних і корисних у побуті предметів, наприклад, велосипедів або табуретів.

Яйої Кусама з Японії розробила складні інсталяції із дзеркалами, кольоровими кульками та вогнями, що створюють ілюзію нескінченного поля об'єктів.

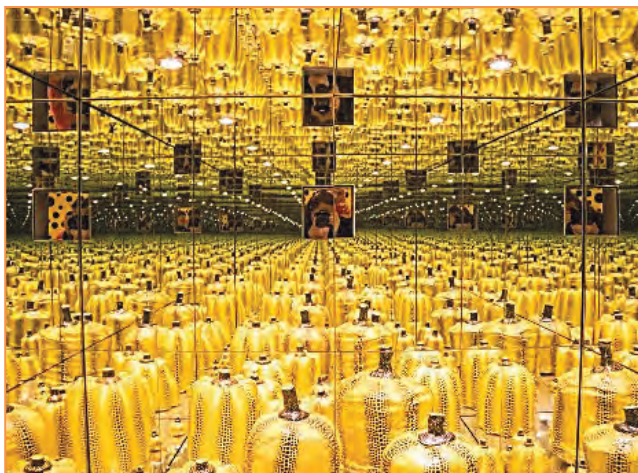

Ай Вейвєй

Урс Фішер зі Швейцарії створює скульптури з дерева, глини, воску, скла й навіть із фруктів та хліба. Чимало його об'єктів руйнуються під час експонування.

Урс Фішер

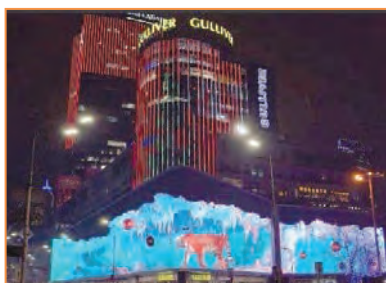
Яйої Кусама

Останнім часом стали популярними імерсивні технології.

Імерсивні технології (з англ. *immersive* — занурювати) — технології повного або часткового занурення у віртуальний світ. Це технології розширеної реальності (віртуальна і доповнена реальність, відео на 360°).

У Києві на мультимедійних екранах ТРЦ «Gulliver» 2021 р. вперше в Україні було представлено унікальне 3D-шоу, присвячене темі космосу. Лазерну інсталяцію, що стала найбільшою в Європі, розробила компанія «Expolight», яка спеціалізується на світловому дизайні в Україні. Фахівці створили оптичну ілюзію об'ємних вильотів з надзвичайною глибиною зображення та звуковим супроводом, завдяки чому глядачам здавалося, що космічний корабель ось-ось

приземлиться в самісінькому центрі Києва. А ще варто зазначити, що кияни та гості столиці могли насолоджуватися цим шоу з тривимірним ефектом без 3D-окулярів.

Дізнайся більше про українських митців — авторів цієї мистецької інсталяції.

Чи можна створити інсталяції власноруч? Звісно! Для цього можна використати зібрані на березі моря камінці або папір, із якого легко виготовити метеликів чи парасольки й прикрасити ними стіну своєї кімнати.

Зразки інсталяцій

Практична робота. Інсталяція з паперу «Дерево».

Поклади свою руку на аркуш картону й обведи її. Виріж по контуру, залишивши смужку, яка стане основою майбутнього дерева. Із зеленого паперу виріж листочки й склади їх так, щоб вони стали об'ємними. Приклей листочки до деревця — і твоя інсталяція готова!

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

- Що таке інсталяція і які її види тобі відомі?
- Із чого роблять інсталяції?
- Які інсталяції ти можеш створити власноруч?

Здійсни віртуальну екскурсію в Національний музей народної архітектури та побуту України в Пирогові. Які сучасні інтерактивні інсталяції там представлені?

Урок 53. СУЧАСНІ МУЗИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ДИЗАЙН

Поміркуй, яке воно — сучасне мистецтво.

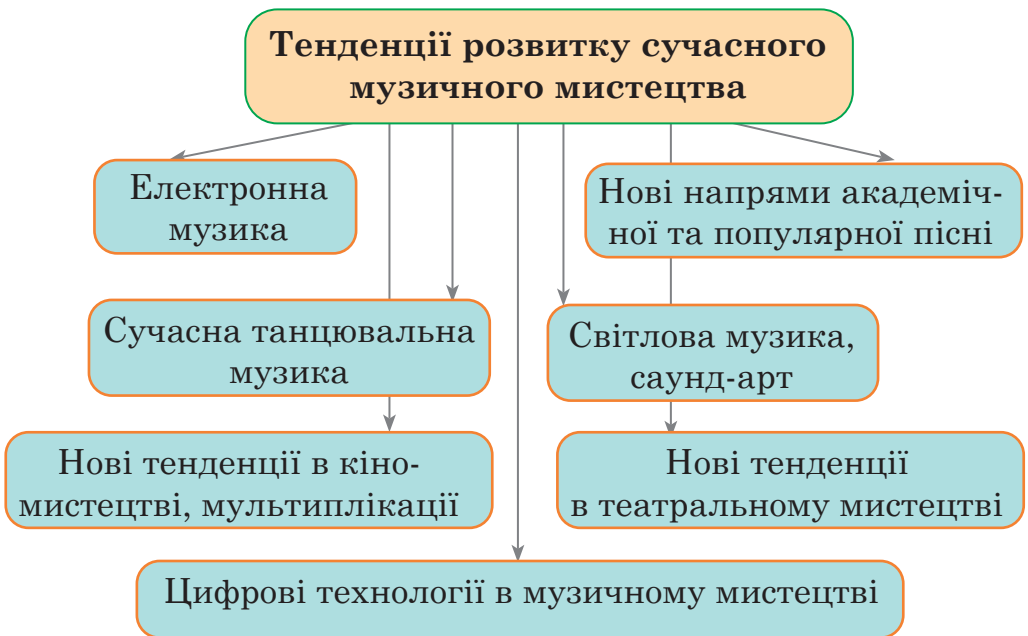
У сучасному мистецтві з'являються інновації та відкриття. Класичне мистецтво поєднується з цифровими технологіями, які вражають нас своїми досягненнями.

Лазерне шоу

Розглянь схему. У чому, на твою думку, полягають основні тенденції розвитку сучасного мистецтва?

Світлове шоу на стінах Верховної Ради, Київ

У XXI столітті активно розвиваються різноманітні музичні напрями, зокрема академічна, популярна, електронна музика. З'явилась світломузика, а за нею — яскраві світлові шоу, 3D лазерні шоу під музику та інші явища. На танцювальних майданчиках молодь захоплена ритмами сучасних танців. Цифрові технології змінили світ

музики, створивши нові можливості. В академічній музиці XXI століття, окрім збереження традицій класики, спостерігаються нові явища — **полістилізм** та **еклектика**, що допомогли поєднати елементи музичних стилів, жанрів. Рок, поп, джаз і танцювальні ритми перетворюються на новітні синтетичні жанри, а класична музика поєднується з цифровими технологіями й мультимедіа.

Фрагменти музичних творів, у яких поєднано живий звук та електронну музику.

Розкажи про свої враження від прослуханих творів. Які почуття вони пробуджують?

Саунд-арт — мистецтво створення поєднань шумових і музичних звуків та їхня візуалізація в звуковій інсталяції.

Саунд-арт, або звукове мистецтво, розуміють як нове міждисциплінарне мистецтво (медіамистецтво), матеріалом якого є звук. Найбільш поширеними видами саунд-арту є **звукова скульптура**, **звукова інсталяція**, **саундскейп**.

Митці міксують шумові звуки (працює фен, закипає чайник, підмітають віником тощо) із музичними.

Відеофрагмент «Бабин Яр». Аудіовізуальна інсталяція «Дзеркальне поле».

Які емоції викликає в тебе ця інсталяція? Які шумові звуки ти почув/почула? Які візуальні образи вони створюють?

У вуличних скульптурах звук із труб або незвичайних органів видобувають хвилі (створений архітектором **Н. Башичем** морський орган на набережній міста Задар, Хорватія) або вітер (створений **М. Тонкіним** і **А. Лю** звуковий орган на Пеннінських пагорбах у Великій Британії).

*М. Тонкін, А. Лю.
Дерево, що співає*

Відеофрагмент «Дерево, що співає».

Можливо, тобі доводилося чути, що чимало композиторів бачать музичні звуки в кольорі, а художники здатні експериментувати з кольорами, зважаючи на те, як вони звучать.

Світломузика — мистецтво поєднання музики і світла.

Світломузичні роботи можна поділити на такі види:

- твори для концертного виконання;
- твори, в яких утілюють візуальні образи за допомогою спеціальних світлових інструментів;
- світломузичні фільми;
- автоматичні світломузичні апарати як декоративне оформлення простору.

Відеоролик «Світломузичні твори».

 Об'єднайтесь у пари. Обговоріть, які види світломузичних творів ви побачили в ролику.

Усі світлові шоу поділяють на **фаєр-шоу** (з використанням вогню), **лазерне шоу** (із застосуванням лазерного світла і технологій 3D-графіки), **світлове шоу** (світлове оформлення простору за допомогою світломузичних апаратів).

 Розглянь зображення фаєр-шоу, лазерного та світлового шоу. Яке з цих шоу тебе найбільше вразило? Чим саме?

Світлове шоу

Лазерне шоу

Фаєр-шоу

Розучуємо пісню «Дитячими долонями» (слова і музика Н. Май).

1. Нам дитинство, спалене війною,
Принесли на крилечках птахи,
І обходить радість стороною
Кожен день вкраїнських дітлахів.
Та не треба говорити,
Що весни не буде, —
Україна буде жити,
Бо такі в нас люди!

Приспів:

Дитячими долонями
Закриєм Україну!
Дитячими долонями
Врятуєм Батьківщину!

Двічі

2. Ми ракети спинимо руками,
Стане мирним небо назавжди!
Землю рідну нашими серцями
Ми разом закриєм від біди!
І не треба говорити,
Що весни не буде, —
Україна буде жити,
Бо такі в нас люди!

Приспів (двічі).

Заспівай пісню з друзями хором, намагаючись рухами передати її зміст.

Гра «Співаки та музиканти».

Об'єднайтесь у дві групи: співаки та музиканти. Перша група виконує пісню, а друга — створює ритмічний супровід, плескаючи в долоні. Потім поміняйтесь ролями.

- У чому полягає особливість сучасної музики?
- Які тенденції розвитку сучасного музичного мистецтва ти знаєш?
- Розкажи про мистецтво саунд-арту та світлові шоу. Що тобі найбільше запам'яталося?

Спробуй удома створити малюнок із кольорових відбитків своїх долонь.

Урок 54. СУЧАСНІ МУЗИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ДИЗАЙН

Пригадай, що таке дизайн. У чому полягає робота дизайнерів?

Дизайнери займаються проектуванням предметного світу до-вокола нас, зокрема створюють ескізи побутової техніки, одягу, взуття; розробляють інтер'єри, ландшафтні парки тощо.

Дизайн — художнє конструювання предметів побуту, формування гармонійного предметного середовища, створеного засобами промислового виробництва, для забезпечення найкращих умов праці, побуту та відпочинку людей.

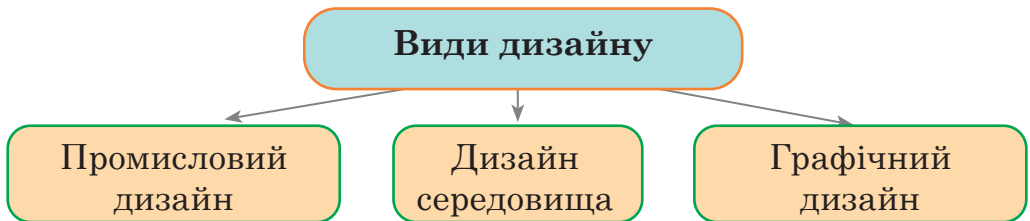

Відеоролик «Історія розвитку дизайну в Україні та країнах зарубіжжя».

Що тобі найбільше запам'яталося? Який вид дизайну тебе зацікавив понад усе?

Існують декілька видів дизайну.

Промисловий дизайн — художньо-проектна діяльність, спрямована на розробку промислових виробів з високими споживчими якостями.

Фахівці промислового дизайну займаються розробкою ескізів, за якими потім виготовляють побутову і комп'ютерну техніку, взуття, одяг, автомобілі, верстати, знаряддя праці, меблі й аксесуари.

Із **дизайном середовища** ми ознайомлювались раніше (§§ 38 та 40), коли розглядали особливості архітектури й акцентували увагу на дизайні інтер'єрів та ландшафтному дизайні.

Пригадай, у чому полягає різниця між двома видами інтер'єру: громадським і житловим. Які види ландшафтних садів ти знаєш?

Графічний дизайн — художньо-проектна діяльність, основним засобом якої є графіка.

Фахівці здійснюють дизайн газет і журналів, книг, працюють над системами візуальної комунікації (вебдизайн), розробляють товарні й фірмові знаки, пакування, логотипи тощо у сферах телевізійної і промислової графіки, займаються створенням великих графічних елементів міського середовища (суперграфіка).

Артдизайн — найбільш витончений прояв розвитку сучасного дизайну. Йому притаманні дизайнерські рішення, в яких головне — художня складова, заснована на принципах високого мистецтва.

Основні характеристики дизайну

<p>Види композицій</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Фронтальна — композиція, розташована в одній площині. • Об’ємна — композиція, яку сприймаємо з усіх боків. • Глибинна просторова — композиція, створена з передаванням глибини простору.
<p>Композиційні закони</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Закон пропорційності, закон масштабу, закон контрасту.
<p>Композиційні прийоми</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ритм, симетрія, асиметрія, монохромія, поліхромія.
<p>Засоби виразності</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ажурність, пластика, фактура, текстура, графічність, семантичні засоби.

Завітаймо на віртуальну виставку виробів дизайнерів.

Які види дизайну зображено на світлинах? Обґрунтуй свою думку.

Чи доводилось тобі коли-небудь малювати піском або світлом? Цифрові технології дозволяють це зробити за допомогою комп'ютера.

 Практична робота. Намалюй піском асоціативну картину. Перейди за посиланням <https://thisissand.com/> або відскануй код. Рухай мишкою, обирай кольори та створи власні неповторні зображення.

 Практична робота. Створи малюнок за допомогою світла. Перейди за посиланням <http://weavesilk.com/> або відскануй код. Рухай мишкою і малюй свою композицію.

 Розкажи про свої враження від малюнків піском або світлом. Продемонструй власні напрацювання друзям/подругам та рідним.

 Об'єднайтесь у групи та візьміть участь у мистецькому проєкті «Види дизайну». Оберіть улюблений вид дизайну та продумайте, як ви представите результати своїх напрацювань.

- • Які види дизайну тобі запам'ятались?
• У чому полягають особливості різних видів дизайну?
• Які вироби дизайнерів є довкола тебе?

 Роззирнись довкола й розкажи про дизайнерські знахідки засобами фотомистецтва. Створи фотоколаж із зображень виробів, які привернули твою увагу своїм дизайном.

Урок 55. ЦИФРОВЕ МИСТЕЦТВО

Поміркуй, де можна почути електронну музику.

У ХХІ столітті в зонах відпочинку, на дискотеках і вечірках звучать цифрові музичні інструменти.

Електронна музика — широкий термін, що позначає музику, створену з використанням електронних інструментів та комп'ютерних музичних програм.

Електронні засоби, які застосовують у музичній творчості, пов'язані з **електронним синтезом звуку**. До них належать синтезатори, семплери, комп'ютери і драм-машини.

Синтезатор із клавіатурою отримав назву **клавішний синтезатор**. Синтезатор без клавіатури називають **звуковим модулем**.

Семплер — електронний або цифровий музичний інструмент, що відтворює семпли (з англ. *sample*), тобто раніше записані зірці звуків акустичних інструментів або будь-яких інших музичних чи шумових звуків.

Драм-машина — електронний прилад, розроблений на основі принципу покрокового програмування для створення й редагування повторюваних музичних перкусивних фрагментів.

Кейко Мацуї. «Tears of the Ocean», «Deep Blue» (у виконанні авторки, фрагменти).

Д. Маруані. «Just Blue», «Magic Fly» (у виконанні гурту «Space», фрагменти).

Які емоції пробуджує ця музика? Які характерні особливості електронної музики було відчутно у прослуханих творах?

Електронні музичні інструменти — це тип інструментів, будова яких ґрунтується на використанні електронних схем, здатних генерувати змінний струм певної частоти та форми, що відповідає певній висоті й тембру звуку.

Розглянь зображені музичні інструменти. Які з них тобі відомі?

Цифрові настільні барабани

Цифровий рояль

Цифровий орган

Цифрові духові інструменти

Музична вікторина.

Послухай, як звучать електронні інструменти. Розпізнай їхні тембри на слух.

Перший поліфонічний електроінструмент «Піанорад» створив американець **Г. Гернсбек** 1926 р. Інструмент презентували того ж року на радіостанції в Нью-Йорку.

Творці власне електронної музики працювали над штучною електричною генерацією звуку, його перетвореннями та організацією в цілісні музичні композиції. Першими значними творами цього напрямку стали напрацювання німецького композитора й диригента **К. Штокгаузена**.

Із розвитком комп'ютерних технологій музику почали створювати за допомогою комп'ютерів. У 1970-х роках електронна музика увійшла до масової культури. Тоді ж з'явилася традиція використовувати у власних творах записи гри інших виконавців і вийшли перші студійні альбоми. До найвідоміших творців електронної музики, чия кар'єра розпочалась у 70-х роках ХХ ст., належать гурти «**Devo**», «**Ultravox**», «**Japan**», «**Yellow Magic Orchestra**», «**Kraftwerk**», «**Kirlian Camera**» й багато інших.

На початку ХХІ ст. розпочався процес змішування та еволюції жанрів електронної музики. Одним із найбільш цікавих гуртів є створене 2013 р. американське електронне тріо «**Magic Sword**», відоме сценічними образами у плащах і масках.

Електронна музика активно розвивається і в Україні: тут з'явилася нова генерація митців, які творчо експериментують зі звуком.

«Cape Cod» — заснований 2011 р. електронний проект Максима Сикаленка, який грає в стилях техно, соул, джаз, альтернатива 1990-х.

Колектив «DZ'OB», створений 2014 року, поєднує техно з авангардною академічною музикою, працює в жанрі інтелектуальної танцювальної музики з використанням скрипки, альту, фагота, віолончелі, кларнета, гобоя та електроніки.

Гурт «Zapaska» із Кам'янця-Подільського — дует подружжя П. Нечитайла та Я. Шпачинської — виконує етнічну електронну музику та інді-поп.

Колектив «DZ'OB»

Гурт «Zapaska»

О. Бадін, М. Андрух. «Ethiopian» (у виконанні гурту «DZ'OB», фрагмент).

М. Бажан, «Zapaska». «Запитайся» (у виконанні гурту «Zapaska», фрагмент).

Про що розповіли тобі ці твори? Які музичні образи створила кожна композиція? Назви характерні особливості прослуханої електронної музики.

Гра «Я — композитор/композиторка».

Спробуй заграти свою улюблену народну пісню на драм-машині або здійснити на ній аранжування онлайн.

Заспівай пісню «Дитячими долонями» (слова і музика Н. Май).

Виконайте пісню під фонограму. Заспів виконує соліст/солістка, а приспів — усі разом. Створіть ритмічну імпровізацію до пісні на шумових інструментах.

- Що таке електронна музика?
- Які ти знаєш музичні електронні інструменти?
- Охарактеризуй особливості звучання електронної музики.

За бажанням здійсни разом із другом/подругою віртуальну екскурсію в одну з перших студій електронної музики «WDR» у Кьольні (Німеччина), яку прославив своєю працею композитор К. Штокгаузен.

Урок 56. ЦИФРОВЕ МИСТЕЦТВО

Пригадай, що ти знаєш про графічний дизайн. Де можна побачити роботи, створені графічними дизайнерами?

Розгляньмо особливості графічного дизайну як цифрового мистецтва та простежмо його розвиток.

Графічний дизайн — вид сучасного мистецтва, що полягає у створенні графічних об'єктів (листівок, логотипів, візитівок, вебсайтів) за допомогою різних видів графіки.

Графічний дизайн сьогодні — один із найбільш перспективних напрямів.

Види продукції графічного дизайну

Офісно-поліграфічна
продукція

Дизайн книг, каталогів, флаєрів, буклетів, наліпок, брошур, візитівок, бланків, конвертів, листівок, ручок, заставок на робочий стіл, календарів, блокнотів, чашок, прапорців тощо.

Рекламна
продукція

Дизайн реклами в засобах масової інформації; розробка зовнішньої реклами, плакатів, презентацій тощо.

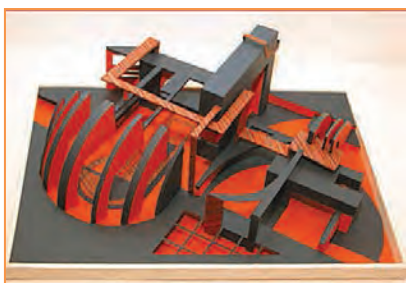
Об'єднайтесь у пари. Розгляньте зображення та розпізнайте види графічного дизайну за продукцією.

Композиція в дизайні — це конструювання розташованих у просторі або на площині об'єктів, поєднання їхніх частин в єдине ціле.

Ти вже знаєш, що в графічному дизайні існують три різновиди композиції: **фронтальна, об'ємна і глибинна просторова**.

 Пригадай із матеріалу попереднього уроку, в чому полягають особливості різних видів композиції в дизайні. Розглянь світлини й визнач, яку композицію зображено на кожній із них.

У дизайнерських композиціях діють закони **пропорційності, масштабу і контрасту**.

 Об'єднайтесь у три групи. Скористайтесь додатковими джерелами та дізнайтесь більше про кожен із композиційних законів у дизайні.

Основним композиційним завданням художників-дизайнерів є досягнення гармонії у творі, єдності та цілісності його елементів.

Гармонія — це узгодженість і впорядкованість усіх елементів, що становлять єдине ціле.

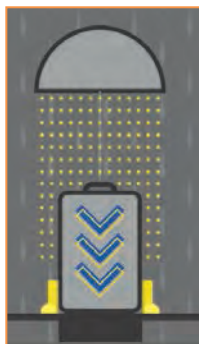
Під час створення композицій дизайнери використовують такі **композиційні прийоми**: ритм; симетрія, асиметрія; монохромія, поліхромія.

Зокрема, повтори елементів створюють враження умовного руху — **ритму** в творах. Чіткий порядок у розташуванні, поєднанні частин, коли одна з них візуально повторює та доповнює іншу, свідчить про наявність **симетрії**,

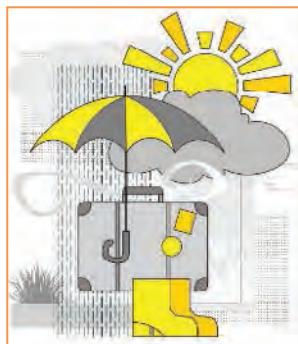
а невпорядкованість частин вказує на **асиметрію**. Коли в композиціях використано один колір — це **монохромія**, якщо кілька кольорів — **поліхромія**.

Розглянь зразки ритму в симетричній та асиметричній композиціях, контрасти за розміром та кольором. Проаналізуй, чи можна вважати ці композиції гармонійними. Обґрунтуй свою думку.

Ритм
у симетричній
композиції

Ритм
в асиметричній
композиції

Контраст
за розміром

Контраст
за кольором

Об'єднайтесь у пари. Знайдіть в інтернеті зразки дизайнерських графічних робіт, а тоді спробуйте по черзі охарактеризувати їх за всіма наявними композиційними прийомами.

Гра «Я — дизайнер/дизайнерка».

Перейди за посиланням <https://avatarmaker.com/> або відска-
нуй код.

Створи дизайн власної аватарки, намагаючись достовірно зобразити своє обличчя, зачіску, стиль одягу.

Комп'ютерний дизайн — технологія створення та обробки графічних зображень за допомогою комп'ютерної техніки.

Для створення і редагування зображень зазвичай вико-
ристовують програми — **графічні редактори** (Corel Draw,
Photoshop, Paint, Illustrator).

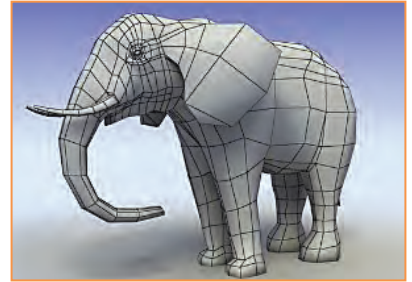
Об'єднайтесь у пари. Спробуйте створити зображення будь-якої тва-
рини за допомогою графічного редактора AutoDraw онлайн, пере-
йшовши за посиланням <https://www.autodraw.com/>

Вебдизайн — галузь веброзробки, що охоплює цілий ряд напрямів і дисциплін зі створення та супроводу сайтів або вебзастосунків, зокрема таких, як графічний вебдизайн, проектування інтерфейсів, авторинг, використовність та оптимізація для пошукових систем.

Сьогодні поширеним явищем стало використання 3D-зображень.

3D-моделювання — це процес розробки математичного представлення будь-якої тривимірної поверхні об'єкта за допомогою спеціалізованого програмного засобу.

Продуктом моделювання є 3D-модель. Існує безліч програм для 3D-моделювання: Sculptris, Autodesk 3ds Max, Cinema 4D, IClone, Sketch Up, Sweet Home 3D, Blender, AutoCAD, NanoCAD, Lego Digital Designer, Visicon, Paint 3D.

Практична робота «Малюємо 3D-дизайн». Створи власну 3D-модель, відсканувавши код. Зареєструйся на сайті Tinkercad за посиланням <https://www.tinkercad.com> Для створення моделі натисни праворуч + створити. Додавай фігури й текст, змінюй кольори на свій розсуд.

- Які графічні об'єкти створюють дизайнери?
- Які закони композиції та композиційні прийоми графічного дизайну тобі відомі?
- Які графічні редактори використовують для створення і редагування зображень?
- Які напрями дизайну охоплює вебдизайн?
- Назви дві-три програми для 3D-моделювання.
- Поділися враженнями від створення 3D-дизайну.

Досліди, якою продукцією графічного дизайну ти користуєшся щодня. Сфотографуй ці предмети і підготуй тематичний фотоколаж.

Урок 57. ТАНЦЮЮТЬ І МАЛЮЮТЬ УСІ

 Що таке вуличний танець?

Багато сучасних музичних напрямів пов'язані з танцювальною музикою.

Вуличний танець у широкому розумінні охоплює всі стилі сучасного танцю, що розвинулися за межами танцювальних студій і шкіл: хіп-хоп, брейк-данс, поппінг, локінг, нью-стайл, хаус, крампінг, сі-вок, хастл, диско-фокс, диско-свінг та інші.

 Відеоролик «Стилі вуличного танцю» (фрагмент).

 Які стилі вуличного танцю тебе зацікавили? Чим вони подібні між собою та чим відрізняються?

Нові стилі музики поєднують звук, ритм і ритмічне мовлення.

Хіп-хоп виник наприкінці 1970-х років у США в середовищі афроамериканців. Спочатку цим словом називали заняття підлітків з бідних районів у вільний час: створення територіальних угруповань, встановлення кордонів між районами за допомогою зображень графіті, відвідування клубів і танці брейк-данс під музику соул та фанк.

У клубах працювали ведучі — **емсі (МС)**, які розважали присутніх, вигадуючи веселі рими. Емсі — це хіп-хоп-поет, який виконує ту саму роль, що й тамада на весіллі. Його завдання — «розкачати» натовп віршованим речитативом, тож емсі повинен мати чітку дикцію. Іноді терміном МС називають виконавців репу.

 Пригадай, що таке реп. Які характерні ознаки йому властиві?

Реп використовують у багатьох напрямках сучасної музики: зокрема, це **репкор, нью-метал, альтернативний рок, альтернативний реп, хардкор**; у попмузиці — **ар-енд-бі**.

У наш час хіп-хоп часто асоціюється зі стилем музики.

 Відеоролик «Приклади танців хіп-хоп».

Які особливості вуличних танців ти помітив/помітила? Поміркуй, чи складно виконувати хіп-хоп.

Хіп-хоп (з англ. *hip-hop*) — молодіжна культура, заснована на органічному поєднанні музики, руху та слова. Містить чотири основні елементи: **диджеїнг**, **графіті**, **емсіїнг** (реп), **брейкінг**, що існують не лише разом, а й окремо.

Брейкінг — вчення про форми вуличного танцю, який зазвичай називають брейк-дансом чи бі-боїнгом. Також цей термін уживають щодо вуличних танців вільного стилю.

На початку ХХ століття з'явився один із елементів культури хіп-хоп — **бітбоксинг**. Це мистецтво імітації звуків, відтворення ритмів, бітів та різноманітних мелодій за допомогою артикуляційного апарату людини.

Диджеїнг — це вчення про створення реп-музики й ведення радіомовлення. Хіп-хоп-диджеї артистично міксують треки за допомогою спеціального обладнання.

Світові зірки хіп-хопу

Jay-Z
(Шон Корі Картер)

Eminem
(Маршалл Брюс Метерз III)

Diddy
(Шон Комбс)

Український хіп-хоп — частина української музичної сцени сьогодення. Одним із засновників українського хіп-хопу є гурт «**Вхід у змінному взутті**» («В.У.З.В.»). Найвідоміші хіп-хоп-виконавці — гурти «**ТНМК**», «**Тартак**», «**Бумбокс**»; реперка **Alyona Alyona**, репери **Artisto**, «**QUANT**», **Skofka**, **Ярмак**, **Паліндром** та ін.

Відеоролик «Реп-композиції українських виконавців».

Які ознаки репу притаманні цим композиціям? Що можна сказати про тематику текстів? Яка композиція найбільше тобі сподобалася?

Гра «Читаємо реп».

Влаштуй разом із друзями конкурс виконавців та виконавиць репу. Оберіть тему для виступів, знайдіть відповідні вірші. Увімкніть біт та спробуйте читати реп. У кого вийде найкраще?

Український репер Паліндром

Сучасний ар-енд-бі (англ. **R&B**, або **R'n'B**) — музичний напрям, що утворився в результаті поєднання ритм-енд-блюзу, хіп-хопу і репу. Virізняється електронним стилем звучання з ритмами драм-машини і м'яким, «соковитим» вокалом.

Характерними особливостями ар-енд-бі є експресія, підсилення інструментального вступу, енергійний біт, спів з емоційним напруженням, застосування фальцетного звучання. Відомі виконавці й виконавиці: **Ашер, Бейонсе, Мерая Кері, Ріанна, Келлі Роуланд, Сіара, Джастін Тімберлейк, The Weeknd,** гурт **«The Black Eyed Peas»** та інші.

Бейонсе

Дж. Тімберлейк, Т. Мослі, С. Сторч. «Cry me a river» (у виконанні Дж. Тімберлейка, фрагмент).

«ТНМК». «Гранули», «Вдома» (у виконанні гурту «ТНМК», фрагменти).

О. Положинський, «Тартак». «Жити», «Україно, забивай!» (у виконанні гурту «Тартак», фрагменти).

В. Самолюк, О. Псюк. «Додому» (у виконанні «KALUSH» feat. Skofka, фрагмент).

Поділися своїми враженнями від прослуханих творів. Яке значення у них має ритм? Розкажи про інструменти, що супроводжують спів. Які традиції культури хіп-хоп відчутні в цих піснях?

Розучуємо пісню «Ми на хвилі» (музика та аранжування В. Будейчука, слова І. Зінковської).

1. Знаки запитання, марні хвилювання,
Правила й повчання — хочеться втекти.
Модні клонування, вже нове звучання,
Шоу і змагання — хочеться туди.

Приспів:

Мамо, не тримай, я не стою на місці,
Мам, не переймайся, люблю велике місто!
Мамо, не тримай, я не стою на місці,
Мам, не переймайся, люблю велике місто!

Ми на хвилі, ми на хвилі —
Мода й драйв у нас у стилі.
Ми на хвилі, ми на хвилі —
Ми покажем клас на ділі (двічі).

Двічі

2. Гострі заборони, люди-перепони,
Різні макарони, головне — вперед!
Наші телефони, наче мікрофони,
Як сердець синхрони, рулять інтернет!

Приспів (двічі).

Спочатку виконайте пісню під фонограму, а потім спробуйте заспівати її а капела в стилі бітбоксинг.

Гра «Танцювальний марафон».

Об'єднайтесь у кілька груп і влаштуйте конкурс на кращих виконавців танцю хіп-хоп. Увімкніть сучасний реп та виконуйте групові танцювальні імпровізації. У кого вийде найкраще?

- Які стилі вуличних танців ти знаєш?
- Що таке хіп-хоп, реп?
- Назви імена зарубіжних та українських зірок хіп-хопу.
- Які особливості притаманні сучасному ар-енд-бі?

Що ти знаєш про конкурси «Танцюють всі» і «Танці з зірками»? Назви своїх улюблених виконавців/виконавиць сучасного танцю.

Урок 58. ТАНЦЮЮТЬ І МАЛЮЮТЬ УСІ

Пригадай назву одного з основних елементів культури хіп-хоп, для якого потрібні яскраві фарби.

Оскільки характерною рисою мистецтва графіті є закодований текст, пригадаймо, що ж таке шриффт.

Шриффт — особливий вид графічного мистецтва; набір літер алфавіту, цифр і знаків, що мають певну закономірність побудови і єдиний стиль.

Шрифти бувають **антиквенні** (із зарубками **Times New Roman**), **рублені** (без зарубок **Arial**), **декоративні** (*Rosa Marella*), **рукописні**. Вони відрізняються один від одного накресленнями, художніми характеристиками, товщиною, висотою та шириною літер.

Гармонійне поєднання шрифтів із графічними об'єктами (малюнками, елементами орнаменту чи декору) називають **шрифтовою композицією**. У шрифтовій композиції важливо, аби стиль зображення відповідав стильовим особливостям шрифту, а разом вони розкривали змістову ідею тексту та його емоційне забарвлення. Створюють шрифти і шрифтові композиції художники-графіки.

Скористайся додатковими джерелами і дізнайся більше про шрифти та їх різновиди.

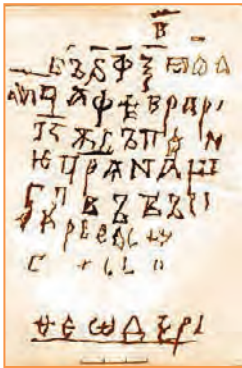
Практична робота. Створи за допомогою платформи Wordart тематичну «хмаринку» слів або заголовків до статті про хіп-хоп, використовуючи різні шрифти й кольори.

Поради для створення «хмаринки» слів на вебсервісі

1. Зайди на платформу Wordart за посиланням <https://wordart.com/>
2. Натисни **Створити**.
3. Обери шриффт чи шрифти.
4. Запиши слова, які ти хочеш закомпонувати в «хмаринці».
5. Натисни **Візуалізувати**.
6. Надішли свою «хмаринку» другу/подрузі та отримай вподобайку.

Графіті вважають альтернативним, часто забороненим видом вуличного мистецтва, коли зображення чи написи розміщують зовні або всередині будівель самовільно, тобто без дозволу власників. Художників, які створюють графіті, називають **райтерами**.

Особливості графіті як мистецтва: закодований текст, символіка якого відображає визначні події культурного, політичного або громадського життя; зображення й написи на будівлях

Графіті
Софійського собору.
Київ

чи мостах; для виконання малюнка використовують будь-який інструмент, що залишає слід на поверхні: крейду, олівець, ручку, маркер, фарбу в аерозолі, ніж, палицю.

Графіті як явище має давню історію, про що свідчать знахідки археологів у багатьох культурах різних епох та континентів. Цим мистецтвом були розписані стіни античних міст; одну з найвідоміших колекцій античних графіті знайшли під час розкопок Помпеїв. Сотні графіті XI–XIII ст. збереглися у Софійському соборі м. Києва.

Відеоролик «Історія мистецтва графіті».

Розкажи про свої враження від перегляду. Що нового ти дізнався/дізналася?

Можливо, тобі відомо, що графіті є складовою частиною **стритарту** — вуличного мистецтва, характерною рисою якого є яскраво виражений урбаністичний стиль. Стритарт набув особливої популярності в XXI ст.

Для майстра стритарту вулиця перетворюється на персональну картинну галерею, де можна безпосередньо поспілкуватися із широким загалом і привернути увагу до свого мистецтва. Зазвичай вуличні художники часто подорожують різними країнами, аби розширювати власні мистецькі горизонти.

Спрейарт — цікавий вид сучасного мистецтва, що нагадує водночас графіті (зображення виконують за допомогою аерозольних балончиків) і живопис (композиції створюють на картонних чи металевих пластинах, дошках, склі, кераміці, пластику тощо).

Незвичайні графіті в Україні

Бенксі (Banksy) — псевдонім найбільш успішного британського вуличного художника, якому вдається приховувати своє справжнє ім'я протягом багатьох років. Після звільнення Київщини від російської окупації 2022 р. він побував у Горенці, Бородянці, Ірпені, Гостомелі, Києві й залишив на зруйнованих будівлях сім графіті. Своїми творами митець прагне розповісти світові правду про те, що відбувається сьогодні в Україні.

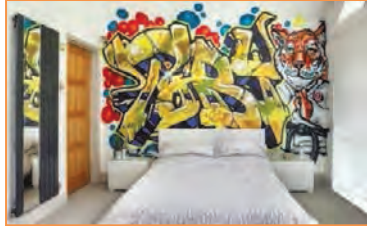

Роботи британського художника Бенксі

Перш ніж розпочати роботу над створенням власних композицій графіті, звернімося за порадами до творчої спільноти.

Поради від майстрів/майстринь: спочатку треба продумати композицію і виконати начерк на папері. Потім за необхідності заґрунтувати нерівну поверхню, обрати тло для зображення і фарбу в балончиках. У процесі роботи зазвичай

використовують балончики, валики для фарбування, графари для промальовування тонких обрисів, а також різні насадки для проведення ліній та регулювання розпилення фарбувальної суміші.

Зразки графіті в інтер'єрі

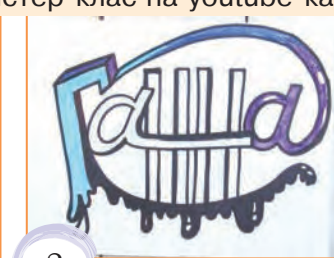
Практична робота. Створи ескіз напису свого імені в стилі графіті на папері або планшеті (за вибором). Техніка виконання на папері — фломастери, ручки, олівці.

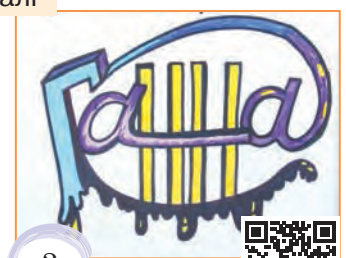
майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

- Що ти знаєш про історію мистецтва графіті? Назви його характерні ознаки.
- Розкажи про особливості стритарту та спрейарту. Чим вони подібні та чим відрізняються?
- Які твори знаменитого майстра стритарту Бенксі найбільше тебе вразили?

Досліди, чи можна намалювати графіті за допомогою цифрових технологій.

Урок 59. НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В МИСТЕЦТВІ

Пригадай, які нові види та жанри мистецтва з'явилися в сучасному театрі.

Окрім звичних для широкого загалу традиційних театрів існують і незвичайні: театр пантоміми, театр абсурду, театр пародії, вуличний театр, театр тіней, театр естради, театр гумору та сатири, театр-балаган, театр-вар'єте, бульварний театр, імерсивний театр та багато інших.

Запрошую тебе в мистецьку подорож, аби дізнатися більше про деякі своєрідні театри.

Театр на хідлях
«Art Walk»

Спектаклі **вуличного театру** відбуваються просто неба — на вулицях і площах, у парках та скверах. Характерною особливістю вистав є імпровізація акторів, які активно залучають до дійства глядачів. Іноді актори використовують хідлі (ходулі) — прями палиці із прикріпленими до них платформами для ніг.

У **театрі пантоміми** актори грають без слів, оскільки основними засобами виразності є пластика тіла, міміка й жести. Створити відповідний настрій і викликати емоції у глядачів допомагає музичне оформлення спектаклю.

Відеофрагмент вистави «Лісова феєрія» за мотивами «Лісової пісні» Лесі Українки. Театр міміки та жестів «Райдуга» (реж. В. Гончаренко).

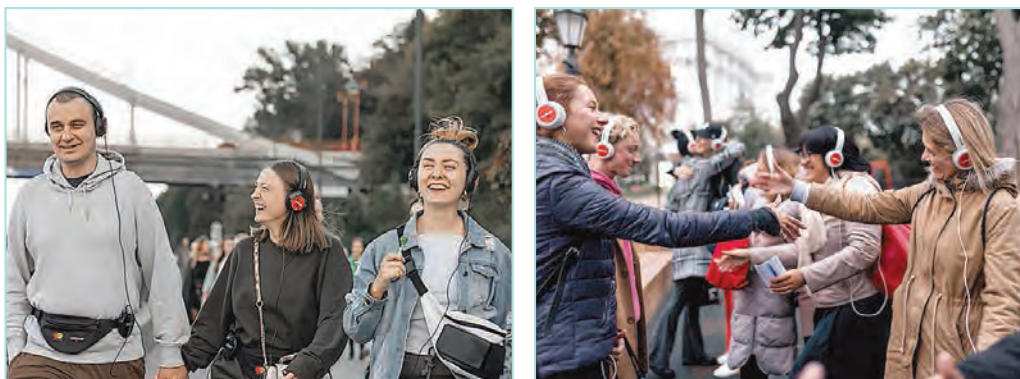
Розкажи про свої враження від перегляду. Проаналізуй гру акторів. Охарактеризуй художні образи, створені засобами музики й пантоміми.

Театр гумору та сатири має дуже давні корені, адже жанри комедії і сатиричної драми були відомі ще в добу античності. Сатира висвітлює негативні явища в суспільстві за допомогою таких комічних засобів, як сарказм, іронія, алегорія, гротеск, пародія тощо, а гумор пом'якшує гостру критику. Специфіка вистав театру гумору й сатири полягає в тому, що вони утверджують високі ідеали через викриття недоліків.

Досить незвичною формою сучасного театрального мистецтва є **імерсивний театр**, де глядачі не просто спостерігають за грою акторів, а й взаємодіють із ними та навіть отримують можливість впливати на перебіг вистави. Театральний простір тут без сцени і глядацької зали у звичному для нас розумінні, бо головне — це імпульс, цікавий емоційний досвід і дослідження сенсів, нові враження у сприйнятті себе та світу.

Імерсивний театр — одна з популярних форм сучасного інтерактивного театру, де глядачів прагнуть «занурити» в події, що розгортаються на сценічному майданчику під час вистави.

Київський імерсивний театр «UZANVATI» (реж. П. Бараніченко) створює інноваційні проекти поза сценою і глядацькою залюю. Перша вистава-променад «The time» — дійство, що починається в одній точці міста, а закінчується в іншій, адже глядачі переміщуються з локації на локацію, слідувачи голосу в навушниках.

Імерсивний театр. Київська команда «UZANVATI»

Імерсивний театр «UZANVATI». Фрагмент вистави «The time» (реж. П. Бараніченко).

Поділися своїми враженнями від перегляду. Що здалося тобі особливо незвичним? Що, на твою думку, хотіли сказати нам творці вистави?

Вистави імерсивного театру дуже схожі на **перформанс**. Чи знаєш ти, що це таке?

Перфóрманс (з англ. *performance* — виконання, виступ) — форма сучасного мистецтва, жанр театральної-художньої вистави, коли митець чи група митців створює художній продукт у певному місці в режимі реального часу.

Перформансом можна вважати будь-яку ситуацію, що містить чотири базові елементи: час, місце, тіло митця і його взаємини з публікою. Перформанси можуть відбуватися в художніх галереях, музеях, театрах, на вулицях і площах.

Танцювально-імерсивний перформанс **«Вистава у Місті»** (режисура та хореографія О. Дробиш) створено простором арт-книгарні, де є багато книг, і кожна з них — дивовижний світ, що оживає в уяві читачів.

До нових видів та жанрів театрального мистецтва належить і **театр одного актора**. Дніпропетровський академічний міський український театр одного актора **«Крик»** — унікальне явище в Україні і в Європі, адже в ньому актором, режисером, сценаристом, сценографом, художником, музичним редактором, гримером, костюмером є його засновник — народний артист України **Михайло Мельник**.

Народний артист України
М. Мельник. Сцена з вистави «Дикий»

Танцювально-імерсивний перформанс
«Вистава у Місті»

Моноспектакль — спектакль за участю одного актора. Прикладом такого дійства є вистава **«Френк Сінатра»**, присвячена видатному королю свінгу, унікальному виконавцю, блискучому актору, володарю премії «Оскар», чий неповторний тембр голосу заворожує слухачів багатьох поколінь. Із роллю чудово впорався актор Д. Шарабурін.

«Я вдома» — моноспектакль співачки Наталії Могилевської, прем'єра якого відбулася в червні 2022 р. на сцені Національного театру імені Лесі Українки.

Уривки із моновистав **«Френк Сінатра»**, **«Я вдома»**.

Розкажи про свої враження від перегляду моновистав. Які емоції пробуджують ці твори?

Виконуємо пісню **«Ми на хвилі»** (музика та аранжування В. Будейчука, слова І. Зінковської).

Запропонуй друзям створити танцювальну імпровізацію в стилі хіп-хоп, вивчивши базові фігури за відеозаписом.

Відеоурок хіп-хопу.

Увімкніть відеозапис уроку і намагайтеся засвоїти основні елементи: «кач» (рух корпусом), «кріс-крос» (схресний стрибок), «слайд» (ковзкий крок). Повторюйте те, що ви бачите на екрані, у відповідному темпі.

Виконай до пісні малюнок у стилі графіті, зашифрувавши в ньому назву «хіп-хоп» або «реп».

- Про які незвичайні театри ти сьогодні дізнався/дізналася?
- Які особливості притаманні імерсивному театру?
- Що таке перформанс?

Поповни свою мистецьку скриньку фрагментами спектаклів сучасних незвичайних театрів.

Урок 60. НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В МИСТЕЦТВІ

Пригадай, які види дизайну тобі відомі, й назви їхні характерні риси.

Ти вже знаєш, що дизайн тісно пов'язаний з іншими видами образотворчого мистецтва. Розгляньмо детальніше творчість фахівців, які формують гармонійне та комфортне середовище для життя людини.

Дизайн середовища — проектування об'єктів предметно-просторового та соціокультурного довкілля з метою створення гармонійної взаємодії людини з природою.

Об'єктами створення дизайну середовища є, звісно, дизайн інтер'єрів та ландшафтний дизайн.

Об'єднайтесь у пари. Пригадайте матеріал попередніх уроків та обговоріть, у чому полягають особливості творчої діяльності дизайнерів інтер'єру та ландшафтних дизайнерів.

Нещодавно ми ознайомлювалися з визначними пам'ятками садово-паркового мистецтва України та світу. Сьогодні ж дізнаємось, які унікальні об'єкти створили ландшафтні дизайнери ХХ–ХХІ ст.

«Сад космічних роздумів» у Дамфрісі (Шотландія) з'явився наприкінці ХХ ст. завдяки зусиллям сімейної пари: архітектора **Ч. Дженкса** і ландшафтної дизайнерки **М. Чесвік**. Цей оригінальний парк складається з декількох рівнів, що символізують ступені розвитку Всесвіту. Штучно створений ландшафт не повторюється на всій території: глибокі колодязі, спіралеподібні

Сад космічних роздумів.
Дамфріс, Шотландія

Парк квітів «Кьокенгоф».
Ліссе, Нідерланди

пагорби, урвища і ставки імітують чорні діри, скупчення зірок, коливання фізичних хвиль та багато іншого.

«Кьокенгоф» — королівський парк квітів у Нідерландах, розташований у містечку Ліссе. Відкрили парк 1950 р., а спроектували його понад століття тому архітектори **Зохери** — батько та син. «Кьокенгоф» займає 32 гектари землі та знаменитий своїми квітами, зокрема тюльпанами, яких тут близько ста різновидів.

Парк птахів «Джуронг» у Сингапурі — один із найбільших у світі. Тут мешкають 1500 видів птахів з різних куточків світу, і для всіх пернатих створено умови, максимально наближені до природного середовища їх існування. Усе влаштовано так, що у відвідувачів складається враження, ніби птахи живуть на волі.

Сад скульптур Бруно Торфса — тематичний парк, розташований у містечку Мерісвіль в Австралії. Серед дерев та чагарників тут можна побачити понад сотню скульптур і скульптурних композицій із глини й дерева, створених за мотивами дитячих казок.

Парк птахів
«Джуронг», Сингапур

Сад скульптур Бруно Торфса.
Мерісвіль, Австралія

Об'єднайтесь у чотири групи. Скористайтесь додатковими джерелами та підготуйте повідомлення про сучасні ландшафтні парки в Україні: парк «Наталка» (Київ), ландшафтний парк «Буки» (Київщина), парк Шенборна (Закарпаття), фентезі-парк «Нова Софіївка» (Черкащина).

Пригадай, яку продукцію проектують фахівці з промислового дизайну.

Промисловий дизайн як особливий вид проектно-художньої діяльності зародився наприкінці XIX ст., коли машинне виробництво набуло масового характеру. В результаті виникла потреба у фахівцях, здатних створювати прототипи виробів у формі креслень, моделей і дослідних зразків. Цікавий і якісний дизайн промислового виробу — дієвий спосіб випередити конкурентів і зацікавити споживачів. До об'єктів промислового дизайну належать посуд і кухонне начиння, побутові та промислові прилади, одяг, взуття, меблі, аксесуари, обладнання тощо. Варіантом промислового дизайну вважають популярний сьогодні транспортний, зокрема автомобільний, дизайн.

Розглянь світлини. Дизайн якого автомобіля тобі найбільше сподобався? Що саме тебе привабило? Дізнайся з додаткових джерел про інші характеристики цього автомобіля.

Lamborghini

Audi

Bugatti

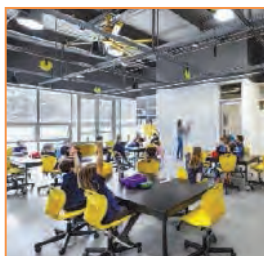
Дизайном механізмів та знарядь праці займається окрема група дизайнерів. Сучасні знаряддя праці суттєво відрізняються від тих, які використовували колись, адже тепер усі виробничі процеси автоматизовано. Сьогодні промислове обладнання — це переважно роботизовані технологічні комплекси, що мають чудовий дизайн.

Роботизовані технологічні комплекси

Популярною частиною промислового дизайну є дизайн меблів та аксесуарів, які створюють затишок і комфорт.

 Розглянь світлини. Які зразки дизайну шкільних меблів тобі подобаються найбільше? Поясни, чому.

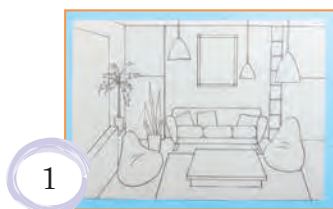
 Об'єднайтесь у пари і розгляньте таблицю. Обговоріть, які засоби виразності дизайну притаманні також архітектурі.

Засоби виразності дизайну

Ажурність	Пластика	Фактура	Текстура
Графічність	Семантичні засоби	Статика, динаміка	Симетрія, асиметрія
Рівновага, нерівноваженість	Ритм, метр	Домінанта, акцент	Пропорції, масштаб

 Практична робота. Створи ескіз інтер'єру «Моя кімната» на папері (фломастерами чи олівцями) або на власному гаджеті, обравши найпростішу онлайн-програму для дизайну інтер'єру (на сайті <https://roomtodo.com/> або [https:// floorplanner.com](https://floorplanner.com)) та використовуючи різні режими перегляду в 3D.

майстер-клас на youtube-каналі

-
- Що таке дизайн середовища?
  - Про які дивовижні ландшафтні парки ти дізнався/дізналася?
  - Коли зародився промисловий дизайн? Які особливості йому притаманні?

 Поміркуй, які дизайнерські вироби, що є у тебе вдома, ти б удосконалив/удосконала. Поясни, чому.

Урок 61. ЦІКАВЕ В КІНО, МУЛЬТИПЛІКАЦІЇ ТА ДИЗАЙНІ

Розкажи, що тобі відомо про мистецтво кіно.

Ми живемо в дивовижний час, ознаменований стрімким розвитком жанрів і напрямів кіномистецтва завдяки використанню різноманітних технологій. Тож розгляньмо новітні тенденції сучасної кіноіндустрії детальніше.

Перша станція — «У світі кіно»

Поява **цифрових відеокамер** суттєво вплинула на процес кіновиробництва, адже завдяки застосуванню портативних стабілізаторів та безпілотників з'явилася можливість замінювати за необхідності людину-оператора та знімати чудові кадри з висоти пташиного польоту.

Справжню революцію в кіномистецтві здійснили **неймережі**. Візуалізація будь-яких об'єктів, реалістичні маніпуляції із зовнішністю людей, оптимізація знімальних процесів — ось лише кілька сфер застосування технологій штучного

інтелекту в кіноіндустрії. Нові технології здатні створювати точні віртуальні копії акторів: зокрема, у фільмі «Термінатор: Генезис» використали цифрового двійника молодого А. Шварценеггера. Сучасні кіноменеджери замислюються над виробництвом повнометражного віртуального фільму, а відео 360° уже застосовують під час створення короткометражних фільмів та промороликів.

Поступово набуває популярності **мобільне кіно**: сучасні смартфони знімають відео високої якості, тож за ними майбутнє.

Новітні технології дозволяють дивитися фільми у високій якості навіть удома.

Це стало можливим завдяки **стримінговим платформам**, які використовують технології передачі 4K- та 8K-контенту. У кінотеатрах теж поступово замінюють обладнання: зокрема,

встановлюють LED-екрани із застосуванням HDR-технологій, що більш ніж удесятеро поліпшують якість зображення.

Українське кіно поки що не має ресурсів та можливостей, якими володіють усесвітньо відомі кіностудії, проте вітчизняна аудіовізуальна індустрія не лишається осторонь глобальних трендів. У нас є надзвичайно важливий ресурс — креативні фахівці, готові експериментувати й зробити українське кіно конкурентоспроможним.

Останніми роками в Україні знімають мелодрами, комедії, пригодницькі й документальні фільми.

Афіша художнього фільму «Кіборги. Герої не вмирають»

Військова драма **«Кіборги. Герої не вмирають»** — повнометражний художній фільм режисера А. Сеїтаблаєва про оборону Донецького аеропорту під час війни на Донбасі. Прем'єра кінокартини відбулась 6 грудня 2017 року — в День Збройних сил України.

Одним із найдорожчих нових українських фільмів є пригодницько-історична стрічка **«Довбуш»** (реж. О. Санін). В основі сюжету — життя легендарного ватажка карпатських опришків Олекси Довбуша. Знімальний процес тривав майже три роки з перервами — з 2018 по 2021 р. Фільм вийшов у прокат в День Незалежності України — 24 серпня 2023 р.

Кадр із документальної стрічки «20 днів у Маріуполі»

Звичайно, варто згадати про документальну стрічку **«20 днів у Маріуполі»**, яка здобула «Оскар» 2024 року в категорії «Найкращий повнометражний документальний фільм» і стала першим фільмом-переможцем від України. Фільм, створений командою у складі військового кореспондента, відеографа АР М. Чернова, фотокореспондента Є. Малолетки та продюсерки В. Степаненко, розповідає про облогу Маріуполя

в лютому-березні 2022 року під час повномасштабного вторгнення російських загарбників на територію України.

Друга станція — «У світі анімаційних фільмів»

Новітні технології дедалі частіше застосовують в анімації. Зокрема, інженери американської анімаційної студії «Laika» створили апарат, що дозволяє імітувати дихання ляльок. А популярна сьогодні технологія **сел-шейдинг** допомагає стилізувати тривимірні об'єкти і створювати враження, ніби комп'ютерну графіку виконали від руки.

Звісно, в Україні знімають нові мультсеріали. Серед них — спільний українсько-іспанський пізнавально-розважальний анімаційний серіал для дошкільнят **«Хоробрі зайці»**. Серіал має яскравий та оригінальний візуальний стиль і вдало поєднує захопливі пригоди з опануванням перших соціальних навичок, гумором, піснями й танцями. Прем'єра серіалу відбулася на телеканалі «ПлюсПлюс» 2020 р.

Серія мультфільмів **«Книга-мандрівка. Україна»** створена на основі однойменної книги й розповідає 1200 дивовижних фактів про унікальні місця в Україні, де варто побувати, культурні здобутки, видатних особистостей та поворотні моменти, що вплинули на хід історії та життя кожного українця. Авторка ідеї — І. Тараненко.

Кадр із анімаційного мультсеріалу
«Хоробрі зайці»

Кадр із мультсеріалу
«Книга-мандрівка. Україна»

Цікавою є серія мальованих мультфільмів **«Знай наших»**, де йдеться про видатних українців та знакові події в нашій історії. Автор ідеї — ілюстратор та музикант Ю. Журавель.

Фрагменти з мультфільмів «Хоробрі зайці» та «Книга-мандрівка. Україна: Код Кнорозова».

Розкажи про свої враження від перегляду. Що нового ти дізнався/дізналася? Що тебе найбільше вразило чи зацікавило?

Розучуємо пісню «Україна» (слова і музика Т. Петриненка).

1. Дороги іншої не треба,
Поки зорить Чумацький Шлях,
Я йду від тебе і до тебе
По золотих твоїх стежках.
Мені не можна не любити,
Тобі не можна не цвісти,
Лиш доти варто в світі жити,
Поки живеш і квітнеш ти!

Приспів:
Україно, Україно,
Після далечі доріг
Вірне серце твого сина
Я кладу тобі до ніг!

2. Бо ми кохаєм до нестями
І ще не скоро наш кінець,
Ще, може, нашими серцями
Розпалим тисячі сердець.
Ще свічка наша не згоріла,
Ще наша молодість при нас,
А те, чи варте наше діло —
То скажуть люди й скаже час.

Приспів.

- Які новітні тенденції у світі кіно тобі запам'яталися?
- Які кінострічки зняли в Україні нещодавно?
- У чому полягає технологія сел-шейдинг в анімації?
- Розкажи про мультсеріал, який тебе найбільше зацікавив.

Доповни свою мистецьку скриньку новими українськими мультфільмами.

Урок 62. ЦІКАВЕ В КІНО, МУЛЬТИПЛІКАЦІЇ ТА ДИЗАЙНІ

Поміркуй, що поєднує дизайн, моду й зовнішність людини.

Дизайн одягу, зачісок, аксесуарів диктує нові тенденції в моді та формує **імідж** сучасної людини.

Популярне сьогодні слово «імідж» означає грамотно сформований образ, у якому мають поєднуватись та узгджуватись усі деталі: одяг, зачіска, прикраси, аксесуари, навіть голос, манера поводитись тощо.

Дизайн стилю та візажу

Дизайнер стилю та візажу — це фахівець-модельєр і розробник унікальних образів для шоу-бізнесу, телебачення, кіно; він/вона прогнозує модні тренди, підбирає індивідуальний стиль, який підкреслює переваги та приховує вади людини.

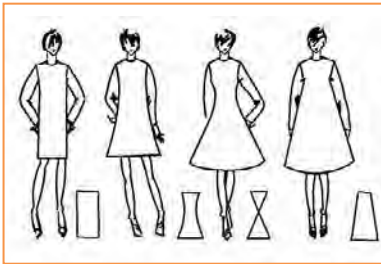
Фахівці цього напрямку повинні знати, як створити образ за допомогою макіяжу, фейсарту, гриму, бодіарту, зачіски. Вони розробляють власні модні трендові моделі, підбирають косметику, виконують візажні роботи.

Основне в **імідж-дизайні** — ідея та досягнення **гармонії** в образі. **Гармонійний зовнішній образ** є цілим комплексом, що поєднує стиль, зачіску, макіяж, силует і пропорції одягу, малюнок і фактуру тканини, колірну гаму, прикраси та аксесуари.

Дизайн костюма

Основними засобами дизайну костюма є: **силует** (прямокутний, трапецієподібний, овальний, приталений), **лінії** (силуетні, фасонні, конструктивні, декоративні, вертикальні, горизонтальні, діагональні, суцільні, переривчасті), **пропорції** (природні та неприродні), **маса костюма** (легка і важка), **кольори** (монохромні або поліхромні).

У композиції одягу важливого значення набуває узгодженість елементів костюма за трьома принципами: **контрасту**, **подібності** та **нюансу**.

Центр композиції, що збігається з центром фігури, привертає увагу до форм тіла. Найважливішим засобом створення гармонійного образу є **пропорції**. **Контрастність** робить образ більш яскравим і незабутнім. **Подібність** — це повторення в костюмі певного елемента в різних варіаціях. **Нюанс** у костюмі — це своєрідний перехід від контрасту до подібності, який створює більш цікаві та виразні зв'язки між елементами.

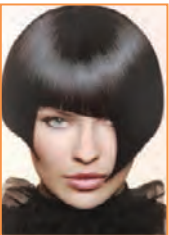

Дизайн зачіски

Зачіска — це значно більше, ніж гарно укладене волосся, адже вона відображає внутрішній світ людини, її настрій і стан душі у певний період життя. Видів та стилів зачісок існує багато, проте їх умовно можна поділити на дві групи — зачіски **на щодень** і **святкові**.

Зачіска на щодень має бути достатньо простою, аби людина могла самостійно укласти волосся. Зачіски до свят складні, тому зазвичай їх створюють перукарі.

Розгляньмо основні стилі зачісок.

Класичний стиль зачіски передбачає акуратність і завершеність, вирізняється чіткою формою і строгими лініями.

Для **романтичного стилю** зачіски характерні м'які лінії. Він популярний серед дівчат і жінок із довгим і середньої довжини волоссям, оскільки передбачає кучері чи локони. Романтичний стиль уособлює ніжність, піднесеність і чистоту.

Зачіски в **спортивному стилі** дуже зручні, не вимагають складного догляду та не передбачають використання різних додаткових перукарських засобів. Вони найбільш актуальні на короткому і середньої довжини волоссі. Спортивний стиль зачіски не означає неодмінного поєднання зі спортивним одягом та взуттям, адже в комплекті з вечірнім вбранням ця зачіска може мати приголомшливий вигляд.

Авангардний стиль зачіски привертає увагу, оскільки зазвичай дуже яскравий та незвичний.

Екстравагантний стиль зачіски передбачає своєрідність форми і є достатньо складним у щоденному догляді.

Зачіски в **елегантному стилі** високохудожні та лаконічні.

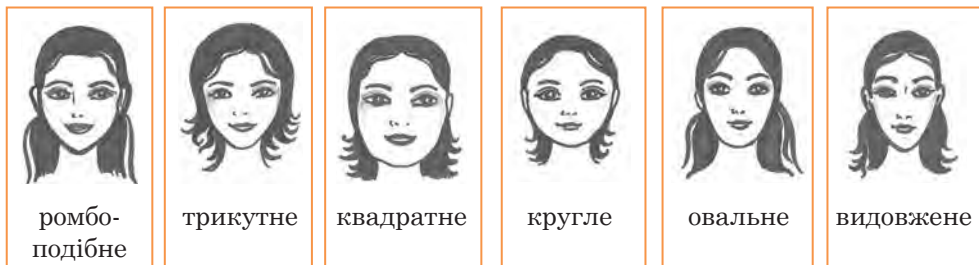
Зачіска в історичному стилі нагадує про модні вподобання минулого. Це може бути укладка, актуальна навіть кілька століть тому.

Еклектичний стиль зачіски абсолютно непередбачуваний, оскільки може запозичувати різні елементи з інших стилів.

Стилі зачісок можна змінювати залежно від віку, настрою, зміни соціального статусу або з інших причин.

Об'єднайтесь у шість груп. Розгляньте схематичні зображення й обговоріть, яке з них аналізуватиме кожна група. Дізнайтесь із додаткових джерел, які елементи зачіски варто обирати залежно від того чи іншого типу обличчя, та складіть відповідні поради.

Типи обличчя

Практична робота. Створи для себе чи для друга/подруги ескіз зачіски або шкільного костюма (за вибором).

За бажанням змодельуй зачіску онлайн у фоторедакторі для зміни зачіски або в мобільному застосунку. Також можеш створити одяг із принтом за власним задумом в онлайн-конструкторі.

- Що таке імідж?
- Поясни значення вислову «гармонійний зовнішній образ».
- Які стилі зачісок тобі запам'яталися?

Скористайся додатковими джерелами і підготуй інформацію про сучасну підліткову моду.

Урок 63. МУЗИКА МАСОВИХ СВЯТ, ШОУ ТА ФЕШН-ІНДУСТРІЯ

Розкажи, чи доводилось тобі бувати на масових святах. Пригадай свої враження.

Масові свята мають певні історичні, соціальні й культурні корені. Розвиток і популяризація масових свят у будь-якій країні переконливо свідчать, що їхній зміст і характер завжди зумовлені конкретною суспільною ситуацією.

Масові свята — це комплекс культурних та мистецьких заходів, для яких характерна масштабність дії.

Розглянь таблицю. Які види масових свят тобі відомі? Яке свято є твоїм улюбленим?

Види масових свят

Календарно-побутові	Масниця (Масляна), Івана Купала
Суспільно-політичні	День матері, День Землі, День вишиванки, День міста
Трудові	Свято врожаю, День шахтаря, День підприємця
Релігійні	Різдво, Великдень
Свята мистецтв	Фестивалі «Червона рута», «Київська весна», «Файне місто»
Спортивні свята	Олімпіада, спартакіада
Дитячі свята	День захисту дітей, День дитячого театру

Для масових свят характерні багатосценічність, урочисте відкриття (парад, хода, мітинг, покладання квітів), художньо-видовищна частина (концерти, конкурси, театралізовані покази), масові гуляння (ярмарки, атракціони, розважальні програми та ігри). Кожне свято традиційно супроводжує музика.

Відеоролик «Українські свята».

 Про які свята йдеться у цьому ролику? Який настрій створює музика, що супроводжує цю інформацію? Звучання яких музичних інструментів тобі вдалося розпізнати?

Щороку в третій четвер травня в Україні та в багатьох країнах світу відзначають **День вишиванки** — міжнародне свято, метою якого є збереження давніх народних традицій і популяризація українського національного одягу. Головним атрибутом свята стала вишивана сорочка як символ ідентичності нашого народу.

 Розкажи, чи є у тебе вишита сорочка. Якщо так, то коли ти її одягаєш? Скористайся додатковими джерелами та дізнайся більше про День вишиванки та його традиції.

 Відеоролик «Пісні про вишиванку».

 Які емоції пробуджують ці пісні? Які з них тобі відомі? Поділися своїми враженнями від прослуханого.

Парад — урочисте дійство; організована, масова хода людей з нагоди свята або пам'ятної дати під супровід маршів.

Паради

Паради бувають військові, спортивні, цивільні. Парадом називають також традиційний вихід на сцену чи арену всіх учасників дійства перед початком або в кінці вистави.

Найбільш популярним масовим святом у нашій державі є **День Незалежності України**. Щороку до 24 серпня розробляють масштабний сценарій, готують паради, планують урочисті заходи, масові гуляння, концерти тощо.

Узагалі, жодне масове свято не обходиться без музики: на вулицях і площах грають оркестри й ансамблі, виступають вокальні й танцювальні колективи, лунають записи популярних мелодій.

 Пригадай, як звучить духовий оркестр. Які музичні інструменти входять до його складу?

 Слова **О. Бабія**, музика **О. Нижанківського**; сучасна обробка **О. Скрипки**. «Марш нової української армії» (у супроводі духового оркестру; відеофрагмент).

 Які почуття охоплюють тебе під звуки цього маршу? Які музичні інструменти задають маршовий ритм? Спробуй відтворити цей ритм на барабані.

Цікаві мистецькі події, ярмарки народних майстрів та майстринь, масові гуляння відбуваються в багатьох населених пунктах нашої країни під час традиційних святкувань Дня міста чи Дня села.

 Розкажи, які святкові заходи проходять у твоєму місті/селі, коли відзначають день його заснування. Яка музика тоді лунає найчастіше? Чим вона особлива?

 Відеоколаж «Традиційні українські масові свята».

 Які з цих свят тобі відомі? Яка музика зазвичай звучить на таких святах?

 Виконуємо пісню «Україна» (слова і музика **Т. Петриненка**) під фонограму.

 Поміркуй, на якому святі можна виконати цю пісню.

Об'єднайтесь у чотири групи, щоб підготувати спільний мистецький проект «Міжнародний день захисту дітей». Складіть сценарій шкільного свята, присвяченого цьому дню. Продумайте, яким буде відкриття (*перша група*), парад класів (*друга група*), концерт (*третья група*), цікаві конкурси й розваги (*четверта група*). Представте свої напрацювання у вигляді презентації.

Останнім часом популярними стали різноманітні телевізійні шоу та програми, що передбачають участь широкого загалу, а тому їх теж можна вважати масовими заходами.

Show (укр. *видовище*) — розважальний захід.

Серед телевізійних шоу є вокальні, танцювальні, шоу-ігри, туристичні, пізнавальні, сімейні, кулінарні тощо.

Для кожного шоу створюють рекламу, візуальний логотип, добирають і створюють пісню, обирають ведучих, розробляють сценарій, проводять зйомки. Найвідоміші музичні ТБ-шоу: «Україна має талант», «Х-фактор», «Голос країни», «Танцюють всі».

Гра «Шоу-ланцюжок».

Пограй із друзями в гру «Шоу-ланцюжок»: кожен по черзі вимовляє назву відомого ТБ-шоу, щоб ланцюжок не переривався. Хто зробить надто довгу паузу, вибуває з гри.

- Як ти розумієш термін «масові свята»?
- Які види масових свят ти знаєш? Що для них характерне?
- У якому телешоу тобі хотілося б узяти участь? Чому?

Досліди історію і традиції свята День Незалежності України. Підготуй коротку презентацію.

Урок 64. МУЗИКА МАСОВИХ СВЯТ, ШОУ ТА ФЕШН-ІНДУСТРІЯ

Що таке, на твою думку, мода? Розкажи, чи стежиш ти за модою і чи прагнеш модно одягатися.

Мода — нетривале панування певного смаку в певній сфері життя чи культури.

У вужчому сенсі модою називають зміну форм і зразків одягу, що відбувається протягом доволі коротких проміжків часу.

Словосполучення «одягатися за модою» почали вживати у XVII ст., коли французька придворна мода стала взірцем для всіх європейських країн. До слова, **Париж** і зараз називають столицею світової моди. Також відомими центрами моди є **Мілан**, **Лондон**, **Нью-Йорк**.

Мода миттєво відгукується на зміни в суспільному житті. Нові модні тенденції, які демонструють на подіумах, стають відомими широкому загалу завдяки інтернету, телебаченню та впливовим журналам мод, зокрема «**Vogue**», що виходить у двадцяти країнах світу. Інколи те, що спочатку викликає в більшості людей спротив, невдовзі стає модним і бажаним. Найчастіше зміна моди відбувається зі зміною сезону.

Індустрія моди, або **fashion-індустрія** — це певний сектор економіки, до якого входить дизайн, виробництво, реклама та збут модних товарів.

Хто ж створює моду?

Дизайнери моди, або **художники-модельєри** — митці, які створюють нові фасони одягу та взуття, а також різноманітні аксесуари.

Дізнаймося більше про всесвітньо відомих творців моди.

Француженка, дизайнерка **Коко Шанель** здійснила справжню революцію в жіночій моді. З легкої руки Коко приталений жакет і маленька чорна сукня стали класикою жіночого гардеробу і досі не втрачають популярності.

Відомий кутюр'є **Крістіан Діор** — дизайнер вишуканого стилю, співець романтики. Його перша колекція вирізнялася надзвичайно жіночними силуетами: пишні спідниці, тонка талія, завужені в зап'ястях рукави. А ще Діор започаткував серію чудових парфумів, оскільки вважав їх останнім штрихом жіночого образу.

Ів Сен-Лоран — автор оригінального фасону, який отримав назву «сукня-трапеція».

Джорджіо Армані створив силует чоловічого костюма, надавши чоловічій моді елегантності й невимушеності.

Моделі **Джанні Версаче** вигідно підкреслювали лінії тіл, а **Кельвін Кляйн** оспівував у своїх виробках диско-гламур. Він першим у світі почав демонструвати на подіумах і продавати дизайнерські джинси.

Кельвін Кляйн

Коко Шанель

Крістіан Діор

Ів Сен-Лоран

Сучасні модельєри теж намагаються працювати так, аби створений ними одяг завжди мав власне, неповторне обличчя.

В Україні модні тенденції активно розвивають **Іван Фролов**, **Руслан Багінський**, **Лілія Літковська**, **Катерина Сільченко**, **Христина Бобкова**, **Олена Буреніна**, **Артем Климчук** та інші.

Відеоролик «Українські дизайнери моди».

У сучасній моді розрізняють чотири основні стильові напрями: класичний, романтичний, спортивний, фольклорний, на основі яких щоразу з'являються нові цікаві різновиди.

Класичному стилю одягу притаманна стримана простота в лініях, лаконічний крій; костюми приваблюють високою якістю пошиття і добротою матеріалів. Кольори: ахроматична гама або пастельні відтінки.

Романтичний стиль передбачає створення піднесеного, витонченого образу. У жіночому одязі цього стилю використовують рюші, волани, довгі сукні; у чоловічому — жилети, шийні хустки, сорочки з широкими рукавами і романтичні фасони капелюхів.

Спортивний стиль вирізняється вільним кроєм одягу, що не обмежує рухів. Такий одяг призначений не тільки для занять спортом чи активного відпочинку — це може бути й буденний одяг, стилізований під спортивний. Одяг спортивного стилю надзвичайно зручний і практичний.

Фольклорний стиль — одяг, який стилізований під національний костюм. Ідея стилю полягає в тому, щоб не повністю копіювати національне вбрання, а лише запозичувати певні

елементи, використовуючи їх у сучасних моделях. Широко застосовують плетіння, клаптикову техніку, аплікації та різноманітну вишивку.

Діловий стиль одягу — різновид класичного, призначений для ділової сфери життя суспільства. Характеризується строгістю, стриманістю і консерватизмом у виборі тканини, кольору, крою та аксесуарів.

Стиль сафари — стиль для подорожей, який запозичив елементи тропічної військової уніформи. Характерною особливістю є використання всіх відтінків пісочного кольору в одязі та безліч накладних кишень.

Як ти вважаєш, чи складно створювати моделі одягу? Дізнаймося про це у художників-модельєрів.

Поради від майстрів/майстринь: створення моделі одягу розпочинають з ескізу, тобто зображення людської фігури без деталізації обличчя. Дизайнер чи дизайнерка більше уваги приділяє стилю одягу, зокрема, продумує фасон, елементи крою, фактуру і колір тканини, візерунок на ній та аксесуари для завершення образу.

Виконай одне із практичних завдань (за вибором).

Варіант 1. Уяви себе дизайнером/дизайнеркою і створи ескіз святкового одягу для себе або для друга/подруги.

Варіант 2. Створи принт на одязі онлайн, перейшовши за посиланням <https://printuy.com/constructor>
Обери дизайн і розмісти на футболці напис або завантаж цікаве зображення.

- Що таке мода? Звідки ми дізнаємося про модні тенденції?
- Хто створює моделі одягу? Назви імена всесвітньо відомих модельєрів.
- Хто із сучасних українських модельєрів здобув визнання?

Скористайся додатковими джерелами та дізнайся більше про сучасних українських модельєрів. У яких стилях вони працюють?

Урок 65. НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МИСТЕЦТВІ

Яку музику ти слухаєш найчастіше? Яку музику слухають твої друзі, подруги, рідні?

Цікаво, наскільки часто ти чуєш сучасний термін «хіт-парад»? Що ж він означає? Пропоную розібратися разом.

Хіт-парад (з англ. *hit parade*), або **чарт** (з англ. *chart*) — опублікований список найпопулярніших медіапродуктів за певний час (музика, книги, кіно).

Слово «хіт» аналогічне поняттю «**шлягер**» — це культурна подія, літературний або музичний твір, що швидко став відомим і популярним. Список хіт-параду налічує не більш ніж 10–20 пунктів, а місце в ньому визначають за інформацією про продаж записів і кількість програвань музичних композицій на радіо на основі даних з відео- та кінопрокату.

Гра «Класний хіт-парад».

Запропонуй друзям створити власні хіт-паради улюбленої музики з десяти композицій. Перегляньте результати разом. Проаналізуйте, які композиції повторюються найчастіше, і складіть загальний хіт-парад вашого класу.

За даними опитувань, сучасні українці слухають багато цікавої музики: зокрема, це легка й приємна для сприйняття **попмузика**; **блюз**, якому притаманні джазові імпровізації; **реп**, особливостями якого є речитативність, ритмічність, наповненість змістом та емоціями; **R&B**, якому властива виразність, складна ритміка, енергійність, вібрато; **funk** (фанк) із характерними басовими пульсаціями і короткими вокальними фразами, що повторюються як вигуки; **reggae** (реггі) з помірним і розслабленим темпом.

Серед улюблених стилів молоді — український **інді-поп**, **електроніка**, **фольктроніка**, **хіп-хоп**; серед виконавців — гурти Go_A, «Друга ріка», «Океан Ельзи», «Мотор'ролла»,

«Антитіла», «Epolets», «Бумбокс», «The Hardkiss», «Kalush Orchestra» та інші.

Хіт-парад сучасних музичних композицій.

Які композиції тобі вдалося розпізнати? Які гурти їх виконували? У яких стилях працюють ці гурти?

Стилі виконання тісно переплітаються з манерами виконання. Більшість композицій звучать із музичним супроводом, але іноді музиканти використовують спів без супроводу — а капела.

Українська народна пісня «Туман яром» (у виконанні Національного заслуженого академічного народного хору України імені Г. Верьовки; фрагмент).

Польська народна пісня «Гей, соколи!», переклад О. Стадника

(у виконанні О. Пономарьова, М. Хоми; фрагмент).

Слова Б. Стельмаха, музика В. Івасюка. «Запроси мене у сні» (у виконанні Н. Яремчука; фрагмент).

Слова Б. Стельмаха, музика В. Івасюка. «Запроси мене у сні» (у виконанні Є. Маляревського а капела; фрагмент).

Які почуття пробуджують ці твори? Що ти можеш сказати про інструментальний супровід пісень? Охарактеризуй виконання творів а капела. У якій манері вони були виконані?

Ти вже знаєш, що основою академічного співу є **бельканто**. Сучасний естрадний спів наповнений різними прийомами і вокальними техніками. Ознайомимося із деякими з них детальніше.

Тванг — один з основних прийомів у техніці сучасного вокалу, який дозволяє співати голосно і дзвінко.

Ґроул (гарчання) — специфічний прийом, за допомогою якого вокалісти досягають ефекту хрипкого гарчання.

Свистковий йодль — це різка зміна регістрів, різкий перехід у високу теситуру (вище від фальцету).

Штробас — прийом, коли зв'язки під тиском повітря коливаються, а звук схожий на рокіт (наприклад, Адель у пісні «Rolling in the deep», Брітні Спірс у пісні «Baby one more time», Енріке Іглесіас у пісні «Hero»).

Вібрато — це швидка зміна гучності, висоти звуку і тембрової характеристики.

Субтон — спів із придыхом, коли до чистого голосу додається потік повітря, що на виході утворює сиплуватий звук, схожий на шепіт.

Мелізм — складний, дуже красивий вокальний прийом, коли вокаліст проспівує ноту, здійснюючи швидкі рухи гортанню вгору і вниз; поширений у стилях ар-енд-бі та соул, в академічному співі й навіть у народному вокалі.

Відеоролик «Різні техніки співу».

Які техніки співу ти розпізнав/розпізнала?

Розучуємо «Пісню про рушник» (слова А. Малишка, музика П. Майбороди).

1. Рідна мати моя, ти ночей не доспала,
Ти водила мене у поля край села,
І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала,
І рушник вишиваний на щастя дала.
І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала,
І рушник вишиваний на щастя, на долю дала.
2. Хай на ньому цвіте росяниста доріжка,
І зелені луги, й солов'їні гаї,
І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка,
І засмучені очі хороші твої.
І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка,
І засмучені очі хороші, блакитні твої.
3. Я візьму той рушник, простелю, наче долю,
В тихім шелесті трав, в щебетанні дібров.
І на тім рушничкові оживе все знайоме до болю:
І дитинство, й розлука, і вірна любов.
І на тім рушничкові оживе все знайоме до болю:
І дитинство, й розлука, й твоя материнська любов.

- Що таке чарт?
- Яку музику слухають сучасні українці?
- Які техніки співу тобі запам'ятались? Що для них характерне?

Дізнайся з додаткових джерел, які сучасні техніки співу використовують українські гурти та виконавці.

Урок 66. НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МИСТЕЦТВІ

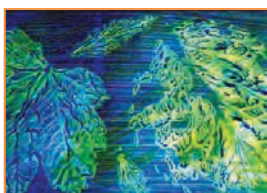

Розкажи, чи любиш ти малювати. Які техніки малювання тобі відомі?

У сучасному образотворчому мистецтві існує дуже багато цікавих технік виконання малюнків: **малювання із застосуванням різних розчинів** (мильні бульбашки, свічка і фарба, клей ПВА); **малювання з використанням шаблонів** (штампи, печатки, листя, пелюстки, дрібні предмети, сіль чи крупа); **малювання зі створенням незвичних візерунків** (набризк, живопис із розлитих фарб; за допомогою зім'ятого паперу, пір'я, спонжів, ватних дисків, ложок, паличок, розтертого пластиліну; малювання пальцями і долонями); **малювання з фантазіями** (без відриву руки від аркуша; цифрами, буквами; домальовування частин предмета) тощо.

Гратаж

Фротаж

Соляні візерунки

Щоб виконати композицію в техніці **гратаж**, спершу треба покрити аркуш картону шаром воску або кольоровою олійною пастеллю, а зверху нанести щільний шар темної гуаші. Після висихання видряпують малюнок загостреним предметом: зубочисткою, спицею та ін.

Для створення малюнка в техніці **фротаж** знадобляться різні плоскі рельєфні предмети (монети, фігурки), які підкладають під аркуш паперу, а тоді зафарбовують його незагостреним простим або кольоровим олівцем. У результаті на папері вийде фактурний відбиток предмета.

До нетрадиційних технік малювання належить **створення соляних візерунків**. Готовий акварельний малюнок посипають сіллю і залишають до повного висихання. Завдяки кристаликам солі на папері проступають контури витончених візерунків: хмари, дим, сніг, море, пісок. За бажанням на ці контури наносять ще один колір.

Чи можна досягнути глибоких кольорів, використовуючи техніку живопису **глізаль (лесування)**? Ця техніка дозволяє отримати глибокі переливчасті кольори завдяки нанесенню напівпрозорих фарб поверх основного кольору.

Іноді **акварельний живопис** поєднують із **графікою**, використовуючи кольорові олівці. Гострий олівець — найкращий інструмент для додавання дрібних деталей, створення чіткого краю поверх акварельного малюнка.

Техніка **малювання на воді** дозволяє створювати малюнки спеціальною рідкою фарбою, яку наносять на загущену спеціальною речовиною воду. Крапля фарби зберігає свою форму, а художник може змінювати форму самої краплі. Наприкінці візерунків переносять на папір, тканину, шкіру чи дерево.

Техніка **Coffee-art** — це створення малюнків за допомогою розчину кави. Coffee-art поєднує особливості живопису і графіки. Зображення наносять на папір, полотно. Малювання кавою схоже на техніку лесування: наступний шар розчину наносять після повного висихання попереднього. Можна поєднати кавовий та акварельний живопис, техніку роздування й малювання набризком. Аквареллю можна створити художні образи, а потім промалювати кавою або використати набризкування аквареллю.

Глізаль

Акварель та олівець

Малювання на воді

Coffee-art

Як виконати малюнок у техніці дудлінг?

Дудлінг (від англ. *doodle* — несвідомий малюнок) — це малювання за допомогою простих елементів: кружечків, закарлючок, ромбів, крапочок, паличок та ін. Дудлінг перегукується з іншою технікою малювання — **зентанглом**, що є поєднанням медитації та малювання.

Малювати можна на папері, камінцях, інших поверхнях. Дудлінг — це політ фантазії, а зентангл — абстрактний художній мініатюрний твір, який створюють із візерунків.

Дудлінг

Зентангл

Відеоролик «Техніки малювання».

Практична робота. Візьми чисту білу тарілку та маркери. Спробуй створити свій унікальний малюнок.

майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

- Із якими техніками малювання ти ознайомився/ознайомилася?
- Розкажи про особливості створення малюнка в різних стилях.
- Презентуй свою роботу друзям. Запропонуй однокласникам влаштувати спільну виставку робіт.

Досліди, які техніки малювання використовують у сучасному українському живописі.

Урок 67. МИСТЕЦТВО НЕ ЗНАЄ КОРДОНІВ

Поміркуй, завдяки чому мистецькі твори дуже швидко поширюються не тільки в межах однієї країни, а й у всьому світі.

Сучасні музиканти й композитори відкривають нові горизонти, поєднуючи традиційні стилі музичного мистецтва з новітніми досягненнями в сфері цифровізації та інновацій. Тож не дивно, що такий стрімкий поступ зумовив появу нових понять і термінів. Спробуймо розібратися в них разом.

Протягом кількох останніх десятиліть з'явилося чимало запозичених слів, пов'язаних з музикою. Можливо, деякі з них тобі відомі.

Мікс — поєднання музичних композицій. Зазвичай мікси складають із треків, схожих за жанром, настроєм та іншими ознаками.

Ремікс — версія музичного твору, записана пізніше, ніж оригінал, переважно в сучасному аранжуванні. Іноді її створюють шляхом компонування кількох частин, накладенням на неї звуків, спецефектів, зміни темпу, тональності тощо.

Об'єднайтесь у пари. Знайдіть в інтернет-джерелах мікси та ремікси ваших улюблених композицій.

Сьогодні в музиці часто використовують невеликі оцифровані звукові фрагменти, так звані **семпли**. Це своєрідні короткі музичні вставки, які вплітають у звучання композиції.

У реп-музиці застосовують **біт** як основну частину музики (треку), на яку репери начитують свої тексти. **Бітмейкер** — виробник біту — виконує функції композитора та аранжувальника. **Бенгером** називають трек, що легко запам'ятовується; він є гучним, енергійним бітом, під який хочеться танцювати.

Ти вже знаєш, що основним танцювальним елементом хіп-хопу є рух корпусом «кач», який іще називають **вайбом** (з англ. *vibe* — вібрація).

Здавалося б, життя настільки пішло вперед, що традиційне музичне виконавство зараз мало кого цікавить. Однак і в нашому світі цифрових інновацій вдячні слухачі та глядачі приходять на концерти класичної і народної музики, охоче відвідують виступи знаменитих колективів та окремих виконавців.

Музика не знає кордонів, тому слава про талановитих музикантів з України лине по всьому світу.

Національний заслужений академічний народний хор України ім. Г. Верьовки

Національна заслужена капела бандуристів України ім. Г. Майбороди

Національний академічний оркестр народних інструментів України

Національний заслужений академічний ансамбль танцю України ім. П. Вірського

Відеоролик «Твори у виконанні національних заслужених колективів України» (фрагменти).

Розкажи про свої враження від перегляду. Що тебе найбільше вразило? Які твори тобі вдалося розпізнати? Що ти можеш сказати про їх виконавців?

Серед сучасних виконавців популярність здобув український композитор, піаніст-віртуоз **Євген Хмара**, який дає сольні концерти не лише в Україні, а й по всьому світу. Одним із наймасштабніших його концертів стало музичне шоу, в якому було задіяно 200 інструментів оркестру та 100 співаків хору.

Є. Хмара. «In the Sky».

Про що розповіла тобі музика? Які засоби виразності використано в цьому творі? Опиши характер музики та манеру її виконання.

Звісно, тобі відомо, що в наш час чимало виконавців — і професійних музикантів, і талановитих аматорів — здобувають популярність у всьому світі завдяки мультимедійній платформі YouTube.

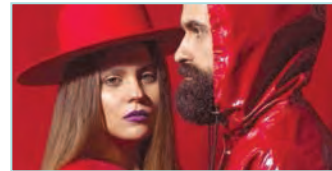

Кавер-версія пісні «Thunderstruck» гурту «AC/DC» (у виконанні дуету віолончелістів «2CELLOS» у складі Л. Шулича та С. Хаузера; фрагмент).

Який настрій створює прослухана музика? Які картини постають у твоїй уяві? Дізнайся більше про творчість цього дуету.

Український гурт «KAZKA» стрімко набирає популярності та щороку збільшує кількість переглядів на YouTube-каналах.

Об'єднайтесь у пари. Складіть рейтинг «Десять найкращих виконавців України», узявши до уваги кількість переглядів відео на YouTube.

Неймовірно, але сьогодні чимало виконавців охоче досліджують відомі здавна незвичайні способи видобування музичних звуків і прагнуть відроджувати мистецтво минулого. Зокрема, ще в IX столітті грали на частково заповнених водою келихах, вдаряючи

по них паличками («співочі келихи»). А на початку XVIII ст. з'явилася **скляна арфа**, яка й була набором таких келихів. Аби келих «заспівав», його обідок протирають зволоженими пальцями.

Відеоролик «Street artist playing Hallelujah with crystal glasses».

Поділися своїми враженнями від перегляду. Що тебе найбільше вразило? Обміркуй, якими знаннями та здібностями має володіти людина, яка створює таку музику.

Глюкофон

А ще можна грати на пляшках, наповнених водою, на виготовлених із крупи мараксах, на **глюкофоні**, на **скляній гармоніці** або на цікавому інструменті — **зевсофоні**, який працює за допомогою низьковольтних високочастотних котушок.

В. А. Моцарт. «Адажіо» для скляної гармоніки до мажор (у виконанні Б. Гоффмана; фрагмент).
Ф. Мерк'юрі. «Богемна рапсодія» (у виконанні зевсофона; фрагмент).

Розкажи про свої враження від прослуханих творів. До якої музики вони належать: розважальної чи академічної? Обґрунтуй свою думку. Назви засоби музичної виразності та визнач характер мелодії кожного твору. Що ти можеш сказати про стиль прослуханої музики? Які інструменти створили неповторні музичні образи?

Виконуємо «Пісню про рушник» (слова А. Малишка, музика П. Майбороди).

Спробуй створити музичний супровід до пісні, використовуючи інструменти, виготовлені тобою власноруч.

- Що таке мікс, ремікс, семпл, біт?
- Хто з відомих українських виконавців/виконавиць використовує новітні досягнення в музиці?
- Які незвичайні способи створення музики ти запам'ятав/запам'ятала?

Досліди вдома незвичайні способи утворення музики: спробуй зіграти просту мелодію на келихах або на пляшках, наповнених водою.

Урок 68. МИСТЕЦТВО НЕ ЗНАЄ КОРДОНІВ

 Поміркуй, що сприяє поширенню художніх творів як у межах країни, так і в цілому світі.

Сучасне мистецтво — це дивовижний сплав традиційних художніх технік із новітніми досягненнями в галузі комп'ютерної графіки, вебдизайну та інших технологій. Митці сьогодення створюють унікальні речі, що кидають виклик буденності неймовірними формами і поєднанням кольорів. Такі сміливі рішення зазвичай властиві артдизайну.

Пригадаймо, в чому полягають особливості цього мистецтва.

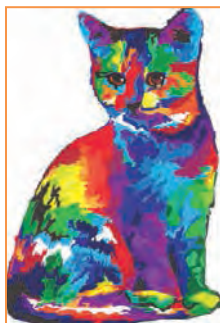
Артдизайн — найбільш витончений вияв розвитку сучасного дизайну. Йому притаманні дизайнерські рішення, в яких головне — художня складова, заснована на принципах чистого (високого) мистецтва.

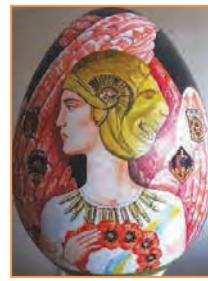
Майстри артдизайну прагнуть поєднати принципи дизайн-проекування і традиційної художньої творчості (живопис, скульптура, графіка, декоративно-ужиткове мистецтво).

Термін «артдизайн» виник у 80-ті роки ХХ століття в Італії.

Характерні риси артдизайну: несподівані комбінації кольору і світла; використання різних стилів та їх поєднання в одному об'єкті; застосування нестандартних матеріалів, екзотичних стилів, оригінальних образів; деталізація форми; продуманий колорит; висока якість виконання.

 Розглянь зображення (с. 247-248). Чим особливі ці роботи? У яких жанрах вони створені?

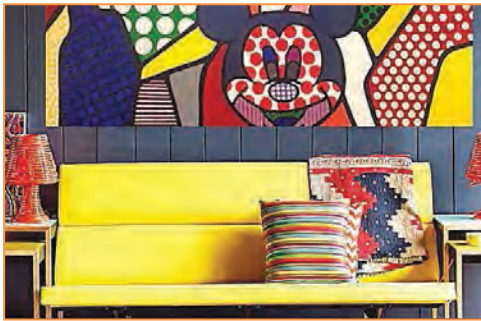

Сьогодні артдизайн поширений у багатьох сферах, пов'язаних із дизайном предметів і середовища: від інтер'єрів кав'ярень та квартир до артдизайну власного тіла (йдеться про **бодіарт** — дизайн шкіри, нігтів, зачісок). Артдизайн широко застосовують під час створення різних видів друкованої продукції.

Розглянь світлини. Які особливості артдизайну ти можеш виділити в зображених інтер'єрах?

Сучасні художники прагнуть до унікальності та інновацій, шукають експериментальні техніки, розширюють межі творчості, відкриваючи нові шляхи для самовираження.

Останніми роками чимало дизайнерів успішно використовують у своїй роботі **графічний планшет**. На ньому за допомогою графічного редактора можна створювати малюнки в різних програмах, зокрема **Paint Tool Sai**, **Corel Painter**.

Малювання пластиліном поєднує ліплення й аплікацію. Це цікавий та нестандартний вид роботи, результатом якого є

напівоб'ємна картина. Створення пластилінових картин починають з ескізу простим або кольоровими олівцями.

Основні прийоми пластилінографії: розмазування пластиліну по поверхні; загладжування для плавних переходів від однієї деталі до іншої; викладання валиків, кульок чи горошин за наміченим контуром; прищипування, натискання стекою та проколювання дірочок для створення легкого рельєфу; протирання пластиліну крізь ситечко — утворення тонких «макаронинок»; «розчісування» заповненого пластиліном простору гребінцем. Прикрасити пластилінову картину можна намистинами, гудзиками, тасьмою, бантиками.

Практична робота. Створи пластилінову картину «Мій домашній улюбленець» або «Літо золоте» (за вибором).

майстер-клас на youtube-каналі

- Що таке артдизайн?
- Де застосовують артдизайн?
- Які незвичайні техніки малювання тобі запам'яталися?

Розкажи про свої досягнення на уроці. Влаштуй разом із друзями спільну виставку створених вами пластилінових картин.

Урок 69. СУЧАСНІ МИСТЕЦЬКІ ТЕНДЕНЦІЇ

Пригадаймо нашу подорож Країною сучасного мистецтва. Запиши у свій нотатник, які музичні стилі та напрями тебе зацікавили, якими творами поповнилась твоя музична скринька.

Перша зупинка — «Музична вікторина»

Послухай фрагменти музичних творів, які звучали на уроках. Пригадай назви цих композицій та прізвища авторів. Обов'язково вкажи, до якого жанру належить кожен твір і хто його виконує.

Друга зупинка — «Знавці мистецтва»

Під час мандрівки ми ознайомилися з різними напрямками та стилями сучасного музичного мистецтва. Тож підсумуємо здобуті знання.

Дай відповіді на запитання.

- Як називають створення художнього твору в момент його виконання, без попередньої підготовки?
- Як називають великий джазовий оркестр?
- У чому полягають особливості електронної музики?
- Кого вважають королем рок-н-ролу?
- Як називають народну та естрадну французьку ліричну пісню, що має різноманітні жанрові й історичні різновиди?
- Які особливості жанрів рок-опера та мюзикл ти можеш виділити?
- Яку музику зазвичай виконує гурт, що складається з вокаліста, гітариста, бас-гітариста і барабанщика?
- Про які новітні види музики та незвичайні музичні інструменти ти дізнався/дізналася?

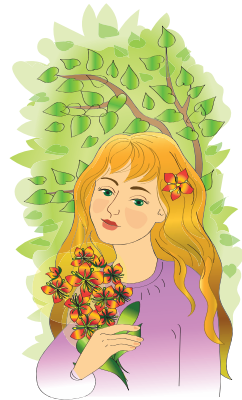
Третя зупинка — «Співоча студія»

Вирушаймо в студію звукозапису, аби прослухати аудіофайли виконаних вами пісень. Обговоріть, які виступи були найкращими.

Тема 2. Нові тенденції сучасного мистецтва

Влаштуй із друзями та подругами вокальний концерт. Оберіть ведучого/ведучу для оголошення виступів. Упізнайте за малюнками вивчені пісні і заспівайте їх хором, ансамблем, дуєтом та сольоно.

Четверта зупинка — «Театральна»

Розкажи друзям про свої мрії та плани на літо засобами пантоміми.

Презентація колективного проекту «Музичне мистецтво ХХ — початку ХХІ ст.»

Перша група — «Дослідники» — ознайомлює з інформацією про становлення й розвиток стилів і напрямів сучасної музики. Друга група — «Виконавці» — демонструє колекцію аудіо- й відеозаписів виступів відомих виконавців та виконавиць ХХ–ХХІ ст., супроводжуючи записи короткими коментарями. Третя група — «Блогери» — презентує свій тематичний блог «Музика наших днів».

Урок 70. СУЧАСНІ МИСТЕЦЬКІ ТЕНДЕНЦІЇ

Наша подорож Країною візуальних мистецтв завершується. Мандруючи мистецькими стежками, ми дізналися багато нового й цікавого.

Перша зупинка — «Галерея образів»

Розглянь світлини. З'ясуй, чи є серед зображень твори декоративного мистецтва. Назви прізвища митців та мисткинь.

Друга зупинка — «Знавці мистецтва»

- Об'єднайтесь у пари. Поясніть одне одному, що означають ці поняття. Перевірте правильність своїх відповідей за підручником.

Архітектура

Інтер'єр

Екстер'єр

Мурал

Кутова
перспектива

Інтер'єрна
картина

Фронтальна
перспектива

Тема 2. Нові тенденції сучасного мистецтва

- Розкажи детально про названі засоби виразності архітектури.

Фактура

Масштабність

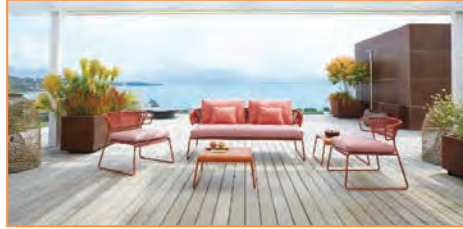
Ритм

Пропорційність

Колір поверхні

Пластика об'ємів

- Розглянь світлини. Визнач, які види дизайну на них зображено.

Третя зупинка — «Виставкова»

Влаштуй разом із друзями виставку ваших робіт. Обговоріть, що вам найбільше сподобалося або викликало жвавий інтерес. Визначте вид, жанр і стиль кожної роботи.

Четверта зупинка — «Творча»

Практична робота «Літні квіти». Створи декоративне панно або на-малюй пейзаж із літніми квітами за власним задумом. Техніка виконання — за вибором.

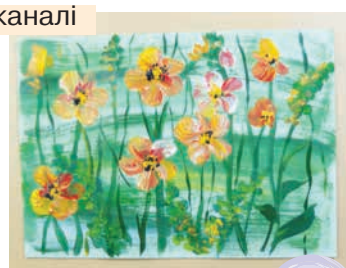
майстер-клас на youtube-каналі

1

2

3

МУЗИЧНИЙ ДОДАТОК

МИ З УКРАЇНИ!

Слова А. Железняк, М. Лічі

Музика А. Железняк

Гордо

1. На-ле - ті - ла хи - жим пта - хом руй - нів -

на во - ро - жа си - ла, роз - тя - ла зір - ки над да - хом, роз - прав -

ля - є чор - ні кри - ла. Во - ро - гів сер - ця по - ро - ж - ні, та вста -

є з ру - їн кра - ї - на - ми те - пер не - пе - ре - мож - ні! Ко - жен

біль - ше, ніж лю - ди - на: ми о - дин за од - но - го без слів,

на сво - їй ми сто - ї - мо зем - лі!

Приспів:

Ми з Ук - ра - ї - ни! Сер - це ве - ли - ке, справ - жнє на - ві - ки!

Ми з Ук - ра - ї - ни! Нас не здо - ла - ти -

зла - ма - ні гра - ти!

Ми з Ук - ра - ї -

- ни! До пе-ре-мо-ги на - ші до-ро-ги!

Ми з Ук-ра-ї - ни! До-ля є-ди-на - віль-на кра-ї-на!

ЗЕЛЕНЕ ЖИТО, ЗЕЛЕНЕ

Українська народна пісня

Наспівно

1. Зе - ле - не - є жи-то, зе - ле - не, хо - ро - ші - ї гос - ті у

ме - не. Зе - ле - не - є жи-то жен-ці жнуть,

хо - ро - ші - ї гос - ті ме - не ждуть. // ждуть.

Най, на-на-на, най, на-на-на, най, на-на-на, на-на-на.

Най, на-на-на, най, на-на-на, най, на-на-на, на - на - на.

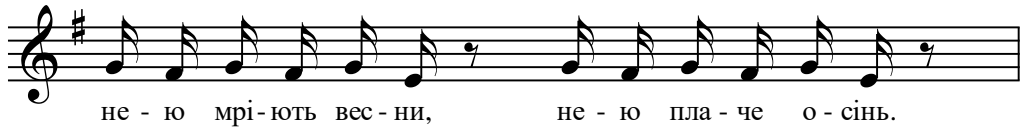
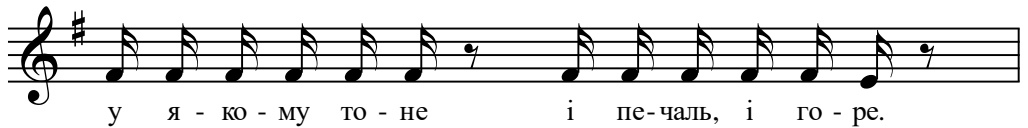
МОВА, НАША МОВА

Слова Ю. Рибчинського, Л. Лазурко

Музика П. Табакова

Співуче

Приспів:

в ній - кри - ва - ві ри - ми, сльо - зи «За - по - ві - ту».

Приспів:

Мо - ва, на - ша мо - ва, мо - ва ко - льо - ро - ва,

в ній гро - за трав - не - ва, ти - ша ве - чо - ро - ва!

Мо - ва, на - ша мо - ва - літ ми - ну - лих по - вість,

віч - но ю - на муд - рість, си - ла й на - ша со - вість.

ЯСНООКА УКРАЇНОЧКА

Слова і музика Н. Май

Співуче

1. На Ук - ра - ї - ні квіт - не ка - ли - на, на Ук - ра - ї - ні

спів со - ло - в'я. Ко - зак спі - ва - є, сер - день - ко кра - є:

1. 2.

ви - йди, дів - чи - но, зо - ре мо - я! //ви - йди, дів - чи - но,

Приспів:

зо - ре мо - я! Яс - но - о - ка, не - на - че зі - рочка,

ще - бет - ли - ва,
ви - йди, ми - ла,

бо ук - ра - ї - ноч - ка.
хоч на хви - ли - ноч - ку.

ДО ПЕРЕМОГИ

Слова і музика І. Танчака

Рішуче

1. Бо - ро-ним зем-лю рід-ну-ю, не - злам-ну, гор-ду,

віль - ну - ю що - ден - но - ю мо - лит - во - ю і

ду - хом ко - за - ків, ка - ли - но - ю і

виш-не-ю, і си - ло - ю Все - виш-нього і -

дем за Ук - ра - ї - ну ми, жит - тя ді - тей, бать - ків.

Приспів:

По зем - лі, пше - ни - це - ю за - сі - яній,

не сту - па - ти біль - ше во - ро - гам!

- Сла - ва! Сла - ва! - ли - не Ук - ра - ї - но - ю. -

Сла - ва! Сла - ва доч - кам і си - нам! 2. Гри- // - нам!

ОСІНЬ

Слова **Н. Май**

Музика **О. Май**

Наспівно

1. О - сінь на - сту - па - є, лис - тя об - лі - та - є

і круж - ля - є вниз. І ніх - то не зна - є,

що ко - го че - ка - є, бо жит - тя - сюр - приз.

Приспів:

О - сінь, о - сінь, йде по сві - ту бо - са,

о - сінь ма - є зу - пи - ни - ти час.

О - сінь про - сить: «Вит - ри сво - ї сльо - зи!».

О - сінь зна - є - бу - де все га - разд.

Я НАМАЛЮЮ

Слова і музика Д. Волканова

Наспівно

Приспів:

Я на - ма - лю - ю на па - пе - рі щас - ли - вуди - ти - ну, де
в мир - но - му не - бі лі - та - ють пта - хи! Я на - ма -
лю - ю на па - пе - рі рід - ну Ук - ра - ї - ну без вій - ни!
1. Я на - ма - лю - ю на па - пе - рі на - шу ти - шу,
я на - ма - лю - ю на па - пе - рі на - ші зо - рі,
я на - ма - лю - ю все, що нам з то - бо - ю так пот - ріб - но!
Будь по - руч! Будь по - руч! Я ба - га - то мо - жу на - ма - лю -
ва - ти, а - ле мрі - я у нас всіх од - на: щоб за -
кін - чи - лась страш - на і лю - та, жах - ли - ва вій - на!

ХОДИТЬ МІСЯЦЬ

Слова Ю. Хандожинської

Музика Н. Антоник

Наспівно

1. Хо-дить мі-сяць яс-но-чо-лий від дво-ра і до дво-ра,

а у не-бі, а у яс-нім пер-ша зі-ронь-ка зі-йшла.

А хто чу-є, а хто ба-чить? Ве-чо-ро-во-ї по-ри

зі-йшло світ-ло, як дар Бо-жий, від ма-лень-ко-ї зо-рі.

Приспів:

В не-бі зір-ка за-яс-ні-ла в день на-ро-джен-ня Хри-ста-

це Різ-дво до у-кра-їн-ців йде у се-ла і міс-та.

В не-бі зір-ка за-яс-ні-ла в день на-ро-джен-ня Хри-ста-

це Різ-дво до у-кра-їн-ців йде у се-ла і міс-та.

ЗИМА, КРАСУНЯ БІЛА

Слова і музика Н. Май

Співуче

1. І зно - ву бі - лий сніг, і ві - хо - ла ме - те,
із да - ле - чі до - ріг
до нас зи - ма і - де. Приспів: Зи - ма - зи - ма, кра - су -
- не бі - ла, ска - жи ме - ні, чо - му
те - бе зу - стрі - ти всі хо - ті - ли, а ждуть те - пер вес - ну?

ШАЛЕНИЙ РОК-Н-РОЛ

Слова і музика Н. Май

Жваво, весело

1. Хтось вмі - є гра - ти на ба - я - ні, а
Я сво - го ча - су не жал - ку - ю, від -
хтось га - ня - є у фут - бол, а я тан - цю - ю на ди - ва -
клав - ши зо - ши - ти й книж - ки, я та - нець рок - н - рол тан - цю -
ні ша - ле - ний та - нець рок - н - рол!
ю, тан - цю - ю зав - жди й за - люб - ки!

2. Приспів:

Рок-н - рол, рок-н - рол, ве -
се-лий та-нець рок-н - рол! Рок-н - рол, рок-н - рол,
ша - ле-ний та-нець рок-н - рол.

ЧЕРВОНА РУТА

Слова і музика В. Івасюка

Помірно

1. Ти при-знай-ся ме-ні, звід-ки в те-бе ті ча-ри,
я без те - бе всі дні у по-ло - ні пе - ча - лі.
Мо-же, десь у лі - сах ти чар-зіл-ля шу - ка - ла,
сон - це-ру - ту зна-йшла і ме-не зча-ру - ва - ла?
Приспів:
Чер - во - ну ру-ту не шу-кай ве - чо -
ра-ми, - ти у ме - не є - ди-на, тіль-ки ти, по -

вір. Бо тво - я вро - да - то є чис - та - я
во - да, то є бис - тра - я во - да з си - ніх гір.

СПАСИБІ ВАМ, ФРОНТОВИКИ

Слова і музика Н. Май

Помірно

1. Зно - ву зо - рі спо - га - дом по - кли - чуть
і по - ли - не піс - ня у вік - ні:
то ле - ле - ки жу - рять - ся, кур - ли - чуть
спо - га - дом жах - ли - во - ї вій - ни. //

2. **Приспів:**
-ни. За те, що в не - бі сон - це сві - тить
і на - вес - ні цві - туть сад - ки, за те, що ми жи - вем на світі, -
1. спа - си - бі вам, фрон - то - ви - ки. За // 2. спа - си - бі вам, фрон - то - ви - ки.

ВИХІДНІ

Слова І. Зінковської

Музика В. Будейчука

Наспівно

1. Вми - кай свій нас-трій, ми в е - фі - рі, най -

кра-щим дру - зям по - дзво - ни. За-лиш на

по-тім буд-ні сі-рі, у сти - лі кру - гу - ви-хід - ні! Здій-

май у - го - ру ру - ки під хви-лю мод-них зву-ків, від -

чуй се - бе щас-ли-вим, тан - цюй на пов-ну си - лу!

Приспів:

Ви - хід-ні! Ді - джей вми-ка-є спе - ку, ді - джей вми-ка - є

спе - ку! На, на, на! Ви-хід - ні дні у рит-мі дис-ко -

те - ки, у рит-мі дис-ко - те - ки! На, на, на! Ви - хід-

ні! Сво-бо - ду від - чу - ва - ти, сво - бо - ду від - чу -

ва - ти! На,на, на! Ви - хід-ні дні! І про-сто від-ри -

ва - тись, і про-сто від-ри - ва - тись! На,на, на!

ДИТЯЧИМИ ДОЛОНЯМИ

Слова і музика Н. Май

Помірно

1. Нам ди - тин-ство, спа - ле-не вій-но-ю, при-нес-ли накри-леч-

ках пта - хи, і об - хо - дить ра - дість сто-ро-но-ю

ко-жен день кра-їнсь-ких діт-ла-хів. Та не тре-ба го-во-ри-ти, що

вес-ни не бу-де, Ук-ра - ї-на бу-де жи-ти, бо та - кі в нас лю - ди!

Приспів:

Ди-тя-чи-ми до - ло-ня-ми за-кри-єм Ук-ра - ї - ну!

Ди-тя-чи-ми до - ло-ня-ми вря-ту-єм Бать-ків-щи - ну!

Ди-тя-чи-ми до - ло-ня-ми за-кри-єм Ук-ра - ї - ну!

Ди-тя-чи-ми до - ло-ня-ми вря-
ту - ем Бать - ків - щи - ну!

МИ НА ХВИЛІ

Слова **І. Зінковської**

Музика **В. Будейчука**

Наспівно

1. Зна - ки за - пи - тан - ня, мар - ні хви - лю - ван - ня,
пра - ви - ла й по - вчан - ня - хо - четь - ся втек - ти.
Мод - ні кло - ну - ван - ня, вже но - ве зву - чан - ня,
шо - у і зма - ган - ня - хо - четь - ся ту - ди.
Приспів:
Ма - мо, не три - май, я не сто - ю на міс - ці.
Мам, не пе - рей - май - ся, люб - лю ве - ли - ке міс - то!
Ма - мо, не три - май, я не сто - ю на міс - ці.

Мам, не пе-рей-май - ся, люб - лю ве - ли - ке міс-то!

Ми на хви-лі, ми на хви - лі - мо-да

й драйв у нас у сти - лі. Ми на хви-лі, ми на хви - лі

- ми по - ка - жем клас на ді - лі. Ми по -

ка-жем клас на ді - лі. Ми на // -ка-жем клас на ді - лі.

УКРАЇНА

Слова і музика Т. Петриненка

Помірно

1. До - ро - ги ін-шо - ї не тре-ба, по -

ки зо-рить Чу-маць-кий Шлях. Я йду від те-бе і до

те-бе по зо-ло-тих тво-їх стеж - ках. Ме-

ні не мож-на нелю - би-ти, то - бі не мож-на не цвіс-
ти, лиш до - ти вар-то в сві-ті жи-ти, по -
ки жи-веш і квіт - неш ти! **Приспів:** У-кра - ї - но, У-кра-
ї - но, піс-ля да - ле - чі до - ріг вір-не
сер - це тво-го си - на я кла - ду то - бі до
ніг! У-кра- // ніг, то - бі до ніг!

ПІСНЯ ПРО РУШНИК

Слова **А. Малишка**

Музика **П. Майбороди**

Помірно

1. Рід-на ма-ти мо - я, ти но-чей не до-спа - ла,
ти во-ди - ла ме - не у по - ля край се - ла,

і в до-ро-гу да - ле - ку ти ме - не на зо-рі про-во-
джа - ла, і руш - ник ви-ши-ва-ний на щас-тя да - ла.
І в до-ро-гу да - ле - ку ти ме - не на зо-рі про-во-
джа - ла, і руш - ник ви-ши-ва-ний на щас-тя, на до-лю да-
ла. 1, 2. 2. Хай на ньо-му цві- // -бов. 3.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

Wikipedia:

Ілюстрації на с. 40, 45, 50, 53, 55, 58, 77, 80, 84, 86, 128, 151, 152, 163, 164, 165, 179 (Суспільне надбання)

Ілюстрації на с. 6, 165 використовуються за ліцензією (CC BY 3.0)

Ілюстрації на с. 25, 30, 54, 81, 128, 206 використовуються за ліцензією (CC BY-SA 3.0)

Ілюстрації на с. 8, 20, 54, 127, 128, 129, 141 використовуються за ліцензією (CC BY-SA 4.0)

Ілюстрації на с. 8, 129 використовуються за ліцензією (CC BY-SA 2.5)

Ілюстрації на с. 207 використовуються за ліцензією (CC BY 2.0)

Ілюстрації на с. 230 використовуються за ліцензією (CC BY 4.0)

Інші електронні ресурси за посиланням

Усі зображення рекламного характеру
використані з навчальною метою.

ЗМІСТ

Тема I. Сучасне мистецтво в житті людей

Уроки 1-2. Мистецтво відчиняє двері	4
Уроки 3-4. Мистецтво рідного краю	10
Уроки 5-6. Шляхами народного мистецтва	16
Уроки 7-8. Українське етнічне мистецтво.....	22
Уроки 9-10. Етнічне мистецтво інших народів.....	29
Уроки 11-12. Імпровізація, обробка в мистецтві	37
Уроки 13-14. Аранжування та стилізація в мистецтві	44
Уроки 15-16. Традиції та нове трактування в мистецтві	50
Уроки 17-18. Перевтілювання в мистецтві	57
Уроки 19-20. Багатство голосів і барв.....	64
Уроки 21-22. Різноманітність звуків та кольорів.....	72
Уроки 23-24. Подих імпровізації та творчості в мистецтві	80
Уроки 25-26. Електронне аранжування та цифрова стилізація.....	88
Уроки 27-28. Танцювальні та портретні стилізації	96
Уроки 29-30. Сторінками європейських мистецьких конкурсів та виставок	104
Уроки 31-32. Шляхами сучасного мистецтва	111

Тема II. Нові тенденції сучасного мистецтва

Уроки 33-34. Мистецькі явища та тенденції сьогодення	116
Уроки 35-36. Мистецькі поєднання	123
Уроки 37-38. Енергія ритму в мистецтві.....	131
Уроки 39-40. Історія легенд	137
Уроки 41-42. Популярне в сучасності	144
Уроки 43-44. Авторські пісні й новий живопис	151
Уроки 45-46. Ансамблеве мистецтво та монументальний живопис	158
Уроки 47-48. Від шансону до екомистецтва	167
Уроки 49-50. Театральні та фотошедеври.....	174
Уроки 51-52. Від музики до інсталяцій	183
Уроки 53-54. Сучасні музичні тенденції та дизайн	190
Уроки 55-56. Цифрове мистецтво.....	198
Уроки 57-58. Танцюють і малюють усі	205
Уроки 59-60. Нові тенденції в мистецтві.....	213
Уроки 61-62. Цікаве в кіно, мультиплікації та дизайні	221
Уроки 63-64. Музика масових свят, шоу та фешн-індустрія.....	229
Уроки 65-66. Новітні технології в мистецтві.....	237
Уроки 67-68. Мистецтво не знає кордонів	243
Уроки 69-70. Сучасні мистецькі тенденції.....	250
Музичний додаток	254
Використані джерела	270

Відомості про стан підручника

№	Прізвище та ім'я учня/учениці	Навчальний рік	Стан підручника	
			на початку року	в кінці року
1				
2				
3				
4				
5				

Навчальне видання

КОНДРАТОВА Людмила Григорівна

МИСТЕЦТВО

Підручник інтегрованого курсу для 7 класу закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

ВИДАНО ЗА РАХУНОК ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

Підручник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей»

Головний редактор *Богдан Будний*
Редакторки *Ірина Чорненька-Левицька, Донара Пендзей*
Обкладинка *Ростислава Крамара*
Художниця *Олеся Томків*
Комп'ютерна верстка *Галини Кузів*
Художній редактор *Ростислав Крамар*
Технічна редакторка *Неля Домарецька*

Підписано до друку 10.04.2024 р. Формат 70×100/16. Папір офсетний.
Гарнітура CentSchbook Win95BT. Друк офсетний. Умовн. друк арк. 22,10.
Умовн. фарбо-відб. 88,40. Обл.-вид. арк. 13,50. Наклад 118 692 прим. Зам. 227/04

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002

Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008

тел./факс (0352)52-06-07

office@bohdan-books.com   *www.bohdan-books.com*

Надруковано на ПП «Юнісофт»

вул. Морозова, 13б, м. Харків, 61036

Свідоцтво серія ДК №3461 від 14.04.2009 р.